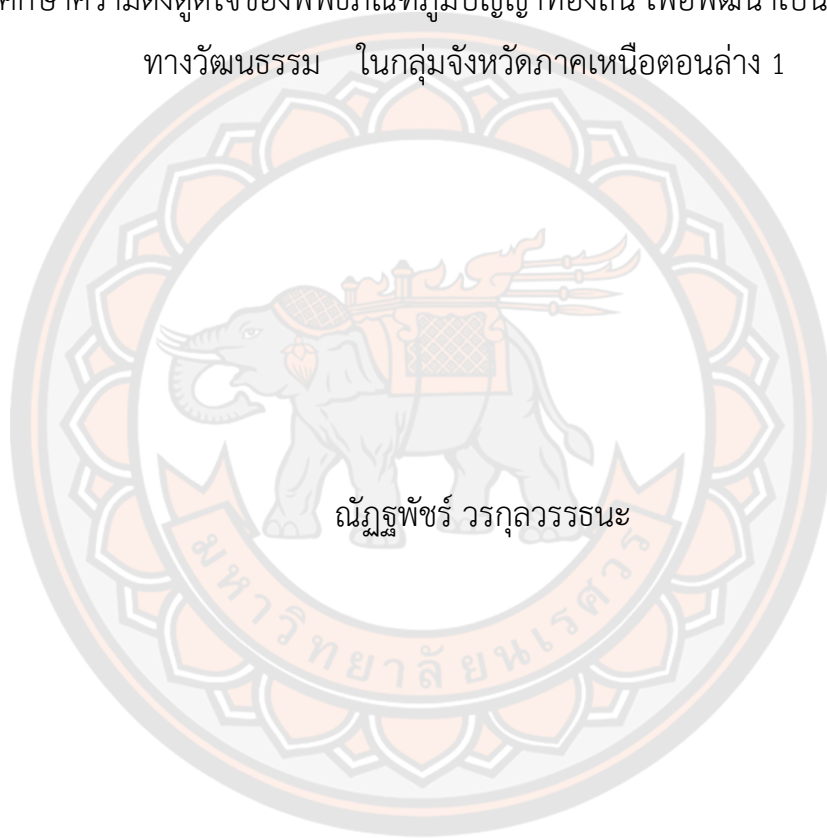

การศึกษาความตั้งใจของพิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยว
ทางวัฒนธรรม ในกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง 1

ณัฐพัชร์ วรกุลวรรณะ

วิทยานิพนธ์เสนอบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร
เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการการท่องเที่ยวและจิตบริการ
ปีการศึกษา 2565
ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยนเรศวร

การศึกษาความตั้งใจของพิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยว
ทางวัฒนธรรม ในกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง 1

วิทยานิพนธ์เสนอบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร
เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการการท่องเที่ยวและจิตบริการ
ปีการศึกษา 2565
ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยนเรศวร

วิทยานิพนธ์ เรื่อง "การศึกษาความตั้งใจของพิพิธภัณฑณ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อพัฒนาเป็นแหล่ง
ท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ในกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง 1 "
ของ ณิชฐพัชร์ วรกุลวรรณะ
ได้รับการพิจารณาให้นับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการการท่องเที่ยวและจิตบริการ

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์
(รองศาสตราจารย์ ดร.อัศวิน แสงพิกุล)

..... ประธานที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศิริเพ็ญ ดาบเพชร)

..... กรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์
(รองศาสตราจารย์ ดร.ฉลองศรี พิมพ์สมพงศ์)

..... กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิภายใน
(ดร.จารุวรรณ แดงบุบผา)

อนุมัติ

.....
(รองศาสตราจารย์ ดร.กรองกาญจน์ ชูทิพย์)
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

ชื่อเรื่อง	การศึกษาความตั้งใจของพิพิธภัณฑน์ภูมิภาคเหนือตอนล่าง เพื่อพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ในกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง 1
ผู้วิจัย	ณัฐพัชร์ วรกุลวรรณะ
ประธานที่ปรึกษา	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศิริเพ็ญ ดาบเพชร
กรรมการที่ปรึกษา	รองศาสตราจารย์ ดร.ฉลองศรี พิมลสมพงศ์
ประเภทสารนิพนธ์	วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. การจัดการการท่องเที่ยวและจิตบริการ, มหาวิทยาลัยนเรศวร, 2565
คำสำคัญ	พิพิธภัณฑน์ภูมิภาคเหนือตอนล่าง, ภูมิภาคเหนือตอนล่าง, องค์ประกอบของพิพิธภัณฑน์, ความตั้งใจ

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความตั้งใจขององค์ประกอบพิพิธภัณฑน์ภูมิภาคเหนือตอนล่างจากมุมมองนักท่องเที่ยว และเพื่อเสนอแนวทางในการสร้างความตั้งใจของพิพิธภัณฑน์ภูมิภาคเหนือตอนล่าง 1 เป็นงานวิจัยเชิงปริมาณ โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการสอบถามความคิดเห็นนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางท่องเที่ยวในพิพิธภัณฑน์ภูมิภาคเหนือตอนล่างจำนวน 400 คน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ สถิติเชิงพรรณนา เพื่ออธิบายลักษณะประชากรศาสตร์ของนักท่องเที่ยว และการวิเคราะห์ความสำคัญและประสิทธิผลเพื่ออธิบายความตั้งใจของพิพิธภัณฑน์ภูมิภาคเหนือตอนล่าง

ผลการวิจัยพบว่า พิพิธภัณฑน์ภูมิภาคเหนือตอนล่างในกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง 1 มีความตั้งใจต่อนักท่องเที่ยวแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ องค์ประกอบที่มีความตั้งใจมากที่สุด ได้แก่ ด้านสิ่งของที่จัดแสดงในพิพิธภัณฑน์ และด้านการจัดแสดงนิทรรศการต่างๆ ในพิพิธภัณฑน์ และองค์ประกอบที่มีความตั้งใจในระดับมาก ได้แก่ ด้านสถานที่ตั้งพิพิธภัณฑน์ ด้านแผนกต้อนรับ/ออกตั๋ว ด้านพื้นที่ขายของที่ระลึก และด้านปัจจัยอื่นๆ ที่สามารถอำนวยความสะดวก ซึ่งเมื่อพิจารณาถึงความสำคัญและประสิทธิผลความตั้งใจของพิพิธภัณฑน์ภูมิภาคเหนือตอนล่าง พบว่า พิพิธภัณฑน์ภูมิภาคเหนือตอนล่างในกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง 1 ควรเร่งพัฒนาและปรับปรุงด้านการจัดแสดงนิทรรศการต่างๆ ในพิพิธภัณฑน์ โดยเฉพาะในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมใน

กิจกรรมกับทางพิพิธภัณฑ์เพิ่มมากขึ้น และการจัดแสดงนิทรรศการต่างๆ ที่เปิดโอกาสให้ครอบครัว
และเพื่อนสามารถพูดคุยเกี่ยวกับพิพิธภัณฑ์และสิ่งของที่จัดแสดงได้

Title	A STUDY OF LOCAL WISDOM MUSEUM ATTRACTIVENESS FOR CULTURAL TOURISM DESTINATION DEVELOPMENT IN THE LOWER NORTHERN ONE
Author	Nuttapuch Worrakulwattana
Advisor	Assistant Professor Dr. Siripen Dabphet
Co-Advisor	Associate Professor Dr. Chalongsrl Pimonsompong
Academic Paper	M.A. Thesis in Tourism and Hospitality Management, Naresuan University, 2022
Keywords	Local Wisdom museum attractiveness importance-performance analysis

ABSTRACT

This research aims to study the attractiveness of local wisdom museum components from the tourists' perspectives and to provide a guideline to create the attractiveness of local wisdom museums in the lower northern 1. A quantitative research design was used. A survey questionnaire of 400 Thai tourists who visited local wisdom museums in area were collected. Statistical analysis was employed as a technique to examination of tourist demographic and importance-performance analysis was used to examine the attractiveness of local wisdom museum components

The results showed that the attractiveness of local wisdom museums can be divided into 2 levels: highest level of attractiveness which are objects in the museums and exhibitions and high level of attractiveness which are location of museums, reception/ticket office, souvenir area and general facilities. The IPA grids indicated the main factors that need to be improved are display and exhibition especially need to encourage tourists to get involve with the museums. Additionally, exhibitions in the local wisdom museums need to stimulate discussion with family and friends.

ประกาศคุณูปการ

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงในความกรุณาของ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศิริเพ็ญ ตาบเพชร ประธานที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ที่ได้เสียสละเวลาอันมีค่ามาเป็นที่ปรึกษา พร้อมทั้งให้คำแนะนำตลอดระยะเวลาในการทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ และขอกราบขอบพระคุณคณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ อันประกอบไปด้วย รองศาสตราจารย์ ดร.อัศวิน แสงพิบูล ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศิริเพ็ญ ตาบเพชร ประธานที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ รองศาสตราจารย์ ดร.ฉลองศรี พิมลสมพงษ์ กรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และดร.จารุวรรณ แดงบุบผา กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ ที่ได้กรุณาให้คำแนะนำตลอดจนแก้ไขข้อบกพร่องของวิทยานิพนธ์ด้วยความเอาใจใส่ จนทำให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้อย่างสมบูรณ์และทรงคุณค่า

ขอกราบขอบพระคุณ ผู้ประกอบการพิพิธภัณฑสถานทั้ง 10 แห่ง ในเขตจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง 1 ที่ได้กรุณาให้ความอนุเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับกิจกรรมการท่องเที่ยวในการทำวิจัยขอขอบพระคุณทุกท่านที่ให้ความร่วมมือและอำนวยความสะดวกแก่ผู้วิจัยเป็นอย่างดีในการเข้าไปทำวิจัยและเก็บข้อมูล

เหนือสิ่งอื่นใดขอกราบขอบพระคุณ บิดา มารดา ของผู้วิจัยที่เฝ้าเลี้ยงดูและให้การสนับสนุนในทุกๆ ด้านอย่างดีที่สุดเสมอมา

คุณค่าและคุณประโยชน์อันพึงจะมีจากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอมอบและอุทิศแด่ผู้มีพระคุณทุกๆ ท่าน ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่า งานวิจัยนี้จะเป็นประโยชน์ต่อทางหน่วยงานรัฐบาล ผู้ประกอบการเอกชนและทางด้านวิชาการไม่มากนักขอ

ณัฐพัชร์ วรกุลวรรณะ

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ค
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
ประกาศคุุณูปการ.....	ช
สารบัญ.....	ซ
สารบัญตาราง.....	ฅ
สารบัญรูปภาพ.....	ฉ
บทที่ 1.....	1
บทนำ.....	1
1.1 ที่มาและความสำคัญ.....	1
1.2 วัตถุประสงค์.....	7
1.3 วิธีการดำเนินการวิจัย.....	7
1.4 นิยามศัพท์เฉพาะ.....	9
1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	10
บทที่ 2.....	11
การทบทวนเอกสารและวรรณกรรม.....	11
2.1 พิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น.....	11
2.2 องค์ประกอบของพิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น.....	16
2.3 ความดึงดูดใจของลักษณะแหล่งท่องเที่ยว (The Attractiveness of Tourist Attractions).....	19

2.4 กรอบแนวคิดการวิจัย.....	26
2.5 สรุป.....	26
บทที่ 3.....	27
วิธีดำเนินงานวิจัย.....	27
3.1 การออกแบบการวิจัย.....	27
3.2 ขอบเขตการวิจัย.....	28
3.2.1 ขอบเขตด้านพื้นที่.....	28
3.3.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	28
3.2.3 เครื่องมือและการพัฒนาเครื่องมือ.....	29
3.3 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล.....	32
3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล.....	33
3.5 สรุป.....	37
บทที่ 4.....	38
ผลการศึกษา.....	38
4.1 ผลการศึกษา.....	38
4.2 สรุป.....	49
บทที่ 5.....	50
สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	50
5.1 สรุปผลการศึกษา.....	50
5.2 อภิปรายผล.....	51
5.3 สรุปกรอบแนวคิดผลการวิจัย.....	58
5.4 ข้อเสนอแนะโครงการวิจัย.....	59

บรรณานุกรม.....60

ประวัติผู้วิจัย.....69

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 1 องค์ประกอบที่มีความดึงดูดของจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยว.....	22
ตารางที่ 2 พิพิธภัณฑสถานภูมิปัญญาท้องถิ่นในกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง 1.....	28
ตารางที่ 3 องค์ประกอบย่อยของพิพิธภัณฑสถานภูมิปัญญาท้องถิ่น.....	30
ตารางที่ 4 ลักษณะประชากรศาสตร์ของนักท่องเที่ยว.....	38
ตารางที่ 5 ภาพรวมความดึงดูดใจขององค์ประกอบพิพิธภัณฑสถานภูมิปัญญาท้องถิ่นในแต่ละด้าน.....	39
ตารางที่ 6 รายละเอียดความดึงดูดใจขององค์ประกอบพิพิธภัณฑสถานภูมิปัญญาท้องถิ่น.....	40
ตารางที่ 7 ความสำคัญและผลการดำเนินงานรายด้านขององค์ประกอบพิพิธภัณฑสถานภูมิปัญญาท้องถิ่นในกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง 1.....	43
ตารางที่ 8 ความสำคัญและผลการดำเนินงานขององค์ประกอบย่อยในพิพิธภัณฑสถานภูมิปัญญาท้องถิ่นในกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง 1.....	45

สารบัญรูปภาพ

	หน้า
รูปที่ 1 แนวคิดการวิจัยพัฒนาเพื่อการศึกษาครั้งนี้.....	26
รูปที่ 2 การออกแบบการวิจัย.....	27
รูปที่ 3 การวิเคราะห์และเปรียบเทียบผลการให้ระดับความสำคัญและการประเมินความ พอใจ.....	35
รูปที่ 4 การพัฒนาองค์ประกอบพิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นในกลุ่มจังหวัดภาคเหนือ ตอนล่าง 1.....	44
รูปที่ 5 การพัฒนาองค์ประกอบย่อยของพิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นในกลุ่มจังหวัด ภาคเหนือตอนล่าง 1.....	48
รูปที่ 6 การพัฒนาองค์ประกอบย่อยของพิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นในกลุ่มจังหวัด ภาคเหนือตอนล่าง 1.....	58

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญ

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นรูปแบบหนึ่งของการท่องเที่ยวที่นำเอาวัฒนธรรมท้องถิ่นมาเป็นจุดขาย เพื่อดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยว และพิพิธภัณฑสถานเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่น่าสนใจส่งผลให้นักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างประเทศให้มาเรียนรู้วัฒนธรรม เยี่ยมชมมรดกทางประวัติศาสตร์ เยี่ยมชมงานสถาปัตยกรรม และสัมผัสวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในท้องถิ่น มีการซื้อของที่ระลึกที่เป็นงานหัตถกรรมและงานฝีมือที่เกิดจากภูมิปัญญาของคนในประเทศ ภูมิปัญญาท้องถิ่นนอกจากจะนำมาใช้เฉพาะท้องถิ่นแล้วยังมีการจัดแสดงเป็นพิพิธภัณฑสถานให้นักท่องเที่ยวที่สนใจมีโอกาสเยี่ยมชม โดยเฉพาะสำหรับประเทศไทยนั้น เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพและมีโอกาสทางการท่องเที่ยวอย่างมาก ด้วยทั้งในด้านทำเลที่ตั้ง และความหลากหลายทางทรัพยากรธรรมชาติ ศิลปวัฒนธรรม ประเทศไทยจึงเป็นจุดหมายปลายทางที่นิยมของนักท่องเที่ยวทั่วโลก จากการจัดอันดับของ World Economic Forum (WEF) ได้จัดอันดับให้ประเทศไทยมีความสามารถในการแข่งขันทางการท่องเที่ยวอยู่ในอันดับที่ 30 จาก 140 ประเทศทั่วโลก (Calderwood & Soshkin, 2019) โดยมีสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยวอยู่หลายประเภท เช่น สิ่งดึงดูดใจประเภทธรรมชาติ ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม พักผ่อนหย่อนใจและนันทนาการและพิพิธภัณฑสถาน

พิพิธภัณฑสถานเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมมากขึ้น เนื่องจากภายในพิพิธภัณฑสถานมีทั้งการจัดแสดงสิ่งสำคัญทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และยังมีการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว ซึ่งสามารถตอบสนองการพักผ่อนหย่อนใจและนันทนาการของนักท่องเที่ยวได้ (Stange & Brown, 2012) รวมทั้งเปรียบเสมือนทุนทางวัฒนธรรมของประเทศที่สร้างความภาคภูมิใจให้ทั้งเจ้าบ้านและผู้มาเยือน เป็นสถานที่ที่มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาสังคมด้วยเป็นแหล่งเก็บสะสม จัดแสดง วัตถุโบราณ ทั้งที่จับต้องได้และจับต้องไม่ได้ เปิดโอกาสให้ศึกษา อนุรักษ์ปกป้อง รักษา และให้ความสนุกสนานในการเรียนรู้แก่ผู้มาเยี่ยมชม (ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร, 2563) ประเทศไทยเป็นประเทศหนึ่งที่น่าสนใจให้นักท่องเที่ยวและเรียนรู้ที่สำคัญ เห็นได้จากจำนวนพิพิธภัณฑสถานที่มีในประเทศไทยมากถึง 1,579 แห่ง แต่ละแห่งมีความแตกต่างทางด้านอัตลักษณ์วัฒนธรรมที่พิพิธภัณฑสถานนำเสนอจัดแสดง และมีรูปแบบการบริหารจัดการแตกต่างออกไป อย่างไรก็ตาม ในขณะที่พิพิธภัณฑสถานหลักหรือสำคัญของเมืองในประเทศต่างๆ สามารถดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวมาเยี่ยมชม และบางพิพิธภัณฑสถานก็มีชื่อเสียงจนเป็นแหล่งท่องเที่ยวคุณภาพชั้นนำของโลก สำหรับพิพิธภัณฑสถานในประเทศไทยนั้นพบว่า มีจำนวนนักท่องเที่ยวโดยเฉพาะชาวไทยที่เข้าชมพิพิธภัณฑสถานมีจำนวนน้อยกว่าแหล่งท่องเที่ยวประเภทอื่นอย่างเห็นได้ชัด กระทรวงวัฒนธรรม (2559) รายงานถึงภาพรวมการเข้าชมแหล่ง

เรียนรู้อุทยานประวัติศาสตร์ พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ โบราณสถาน หอสมุดแห่งชาติ และ หอจดหมายเหตุ ในปี 2559 คิดเป็นร้อยละ 7.53 โดยเฉพาะพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติของประเทศไทยที่เป็นสถานที่ที่มีความหลากหลาย รวมถึงมีสิ่งของที่เป็น อัตลักษณ์ของภูมิภาคท้องถิ่นที่น่าสนใจจัดแสดง แต่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติกลับไม่ได้รับความนิยมนักท่องเที่ยวเท่าที่ควร ด้วยสาเหตุสำคัญคือการจัดแสดงสิ่งของในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติมีความล้าสมัยทำให้นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ไม่เคยเข้าชม ซึ่งเป็นสภาพปัญหาสถานการณ์ที่สำคัญของพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติของประเทศไทย เช่นเดียวกับกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง 1 ที่มีพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติหลายแห่ง (พิสิษฐ์, กัมปนาท, & สุมาลี, 2560) จากสถิติการให้บริการพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติเมืองนครราชสีมาพบว่า ในปี 2562 นักท่องเที่ยวชาวไทยของจังหวัดนครราชสีมาจำนวน 2,598,595 คน แต่ผู้เข้าชมพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติเมืองนครราชสีมาเพียง 5,332 คน คิดเป็นร้อยละ 0.21 (สำนักศิลปและวัฒนธรรม, 2562) จากข้อมูลดังกล่าวจะเห็นได้ว่าพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติไม่ใช่อุดมคติปลายทางการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวชาวไทย

จากการเติบโตของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวทำให้ชุมชนและท้องถิ่นต่างพยายามดึงดูดนักท่องเที่ยวให้มาเยือนยังพื้นที่ของตน การนำเสนอทรัพยากรการท่องเที่ยวที่แตกต่างและน่าสนใจเป็นแนวทางหนึ่งที่ชุมชนนำมาใช้ในการประชาสัมพันธ์ท้องถิ่น และนอกเหนือจากทรัพยากรการท่องเที่ยวอื่นๆ แล้ว พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติที่นำเสนอถึงภูมิภาคของชุมชนเป็นจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวสำคัญที่ถูกนำมาใช้ในการดึงดูดนักท่องเที่ยว แต่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติในหลายๆ ประเทศไม่สามารถกลายเป็นจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวได้เมื่อเปรียบเทียบกับพิพิธภัณฑสถานที่มีชื่อเสียงระดับโลก ปัญหาสำคัญที่พบสำหรับพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ได้แก่ การขาดสิ่งดึงดูดที่ทำให้นักท่องเที่ยวสนใจ (Jansen-Verbeke & van Rekom, 1996) และไม่สามารถถ่ายทอดความเป็นวิถีชีวิตท้องถิ่นได้อย่างชัดเจน (McLeod, 2012) ตลอดจนผู้ที่เกี่ยวข้องกับพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ นั้นไม่ทราบถึงความสนใจของนักท่องเที่ยวจึงไม่สามารถนำเสนอประสบการณ์การท่องเที่ยวผ่านพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติให้กับนักท่องเที่ยวได้ (Ashworth, 1994; Prentice, 1992) เช่นเดียวกับประเทศไทยที่แม้จะมีพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติจำนวนมาก แต่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติกลับไม่ใช่อุดมคติปลายทางยอดนิยมสำหรับนักท่องเที่ยวเท่าใดนัก ทั้งนี้อาจเกิดจากสาเหตุหลายประการ เช่น สุจิตต์ วงษ์เทศ (2562) เห็นว่า “พิพิธภัณฑสถานการสนับสนุนจากสังคม โดยเฉพาะพิพิธภัณฑสถานของกรมศิลปากรที่มีอยู่ทั่วประเทศ แต่จัดพิพิธภัณฑสถานเพียงรูปแบบเดียวทำให้คนส่วนใหญ่เบื่อ จนทำให้คำว่าพิพิธภัณฑสถานเป็นเรื่องล้าสมัย ประชาชนและรัฐบาลจึงไม่ให้ความสำคัญแก่พิพิธภัณฑสถานเท่าที่ควร” เช่นเดียวกับความคิดเห็นของ มนัส แก้วบุชา (2542) ที่กล่าวว่า “ไม่ว่าจะเป็นพิพิธภัณฑสถานของรัฐของเอกชนหรือของท้องถิ่นในประเทศไทยมักประสบปัญหาคล้ายคลึงกันคือ ปัญหาเกี่ยวกับภาพลักษณ์ของพิพิธภัณฑสถานที่ยุคหนึ่ง เนื่องจาก

ขาดความเคลื่อนไหวในกิจกรรมที่แปลกใหม่และความเข้าใจในงานพิพิธภัณฑ์ให้กับผู้ชม” จากข้อมูลข้างต้นจะเห็นได้ว่าปัญหาสำคัญของพิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นคือ การสร้างความดึงดูดใจให้กับนักท่องเที่ยว ทั้งนี้ สิ่งที่จะสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เดินทางมาเยี่ยมชมได้คือ องค์ประกอบต่างๆ ที่อยู่ภายในพิพิธภัณฑ์ ดังนั้น ความเข้าใจในองค์ประกอบของพิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เดินทางมาเยี่ยมชมจึงมีความสำคัญเป็นอย่างมาก

พิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นเป็นพิพิธภัณฑ์ที่เกิดขึ้นและดำเนินการโดยสถาบันหรือองค์กรท้องถิ่น เป็นสถานที่ที่นำเสนอเรื่องราวเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของท้องถิ่น ซึ่งมีมิติในสังคมไทยเกี่ยวกับพิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นคือ มิติของพื้นที่และดินแดน เช่น ดินแดนในประเทศไทยเป็นดินแดนที่มีอายุเก่าแก่และมีความเป็นมาที่ยาวนาน มีความหลากหลายทางชีวภาพสูง และเป็นดินแดนที่มีความอุดมสมบูรณ์ ทำให้มีผู้คนหลายกลุ่มหลายแหล่งเคลื่อนย้ายเข้ามาตั้งถิ่นฐานในประเทศไทยมาเป็นระยะเวลาหลายพันปี เห็นได้จากซากปรักหักพังทางโบราณคดี หรือโบราณวัตถุที่ยังหลงเหลืออยู่เป็นจำนวนมาก สิ่งเหล่านี้เป็นฐานและสำนึกท้องถิ่นมักเกิดขึ้นจากสิ่งนี้เป็นอันดับแรก (ศรีศักร วัลลิโภดม, 2545) จากความหมายดังกล่าวจะเห็นได้ว่าพิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นต้องเป็นสิ่งที่ชุมชนในแต่ละท้องถิ่นเป็นผู้รวบรวมและนำเสนอให้กับคนภายนอกได้เรียนรู้เกี่ยวกับประวัติและวิถีชีวิตของท้องถิ่นนั้นๆ เพราะผู้คนในแต่ละท้องถิ่นมีอดีตเป็นของตนเองย่อมเข้าใจความเป็นมาของตนเองได้ดีกว่าคนภายนอก แต่ในทางปฏิบัติกลับพบว่าภารกิจก่อตั้งของพิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นในประเทศไทยในยุคแรกๆ มีการก่อตัวผ่านนโยบายของรัฐบาล ผ่านหน่วยงานของรัฐโดยให้ความสนใจในเรื่องการเก็บรวบรวมโบราณวัตถุในท้องถิ่นและสนับสนุนให้เกิดพื้นที่ทางวัฒนธรรมกลายเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านประวัติศาสตร์วัฒนธรรมในระดับภูมิภาคและในระดับชุมชน อีกนัยหนึ่งคือ พิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น เกิดจากหน่วยราชการไปรวบรวมโบราณวัตถุทั้งทางด้านโบราณคดีและชาติพันธุ์ภายในพื้นที่ของท้องถิ่นมาจัดแสดง แต่การจัดแสดงดังกล่าวกลับเป็นเพียงการตั้งสิ่งของในการแสดงและกำหนดเนื้อหาที่ดีความจากบรรดาวัตถุเหล่านั้น โดยไม่เชื่อมโยงไปถึงสภาพและความเป็นไปของสังคมวัฒนธรรมท้องถิ่น และที่สำคัญพิพิธภัณฑ์เหล่านั้นไม่ได้ดำเนินการโดยคนในท้องถิ่นเอง เช่น พิพิธภัณฑ์ที่เกิดขึ้นตามวัด อันเนื่องมาจากพระภิกษุสงฆ์รวบรวมสิ่งของไว้แล้วอาศัยลูกศิษย์ลูกหาจัดสร้างอาคารพิพิธภัณฑ์ขึ้นและนำสิ่งของที่สะสมไว้มาจัดแสดง ทำให้พิพิธภัณฑ์แบบนี้เป็นเพียงแต่นำวัตถุที่เก็บไว้มาตั้งแสดงเท่านั้น แต่ไม่ได้พยายามสื่อถึงความหมายและเนื้อหาของสังคมวัฒนธรรมแต่อย่างใด หลายๆ แห่งในชั้นแรกก็ดูน่าสนใจ แต่เมื่อไม่มีการเปลี่ยนแปลง และในไม่ช้าก็พลอยไปตามมถากรรมพิพิธภัณฑ์เหล่านั้นก็กลายเป็นโกดังเก็บของไป (ศุภชัย มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน), 2554) สอดคล้องกับความคิดเห็นของศรีศักร วัลลิโภดม (2545) ที่กล่าวว่า การทำให้พิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นศูนย์กลางทางด้านวัฒนธรรมด้วย ไม่ใช่เป็นที่รวบรวมสิ่งของอย่างเดียว ซึ่งสิ่งที่นำมาจัดแสดงควรมี เนื้อหาที่เป็นชีวิตวัฒนธรรมของคนในท้องถิ่น

เหตุผลที่ทำให้พิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นไม่ค่อยได้รับความสนใจจากนักท่องเที่ยวชาวไทยไว้หลากหลายประเด็น เช่น นักท่องเที่ยวชาวไทยไม่ค่อยให้ค่านิยมหรือให้คุณค่ากับพิพิธภัณฑ์ เนื่องจากไม่ได้เรียนรู้อะไรมากนัก การเยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น นั้นเป็นการเยี่ยมชมแบบผิวเผิน สนุกกับการถ่ายรูปมากกว่าการอ่านเนื้อหาเรื่องราวที่จัดแสดงในพิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น สาเหตุสำคัญอีกประการหนึ่งคือ ไม่สามารถเล่นกับสิ่งของที่อยู่ในนั้นได้ ต้องอ่านถึงจะเรียนรู้ รวมทั้งการที่คนไทยอยู่กับสิ่งที่แสดงในพิพิธภัณฑ์มาตลอดทำให้ไม่รู้สึกว่าเป็นสิ่งพิเศษ จึงเป็นเหตุผลว่าทำไมส่วนใหญ่ชาวต่างชาติเข้าชมพิพิธภัณฑ์มากกว่าคนไทย (ยุกติ มุกดาวิจิตร, 2561) จากปัญหาดังกล่าวจะเห็นได้ว่าพิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นจำเป็นต้องมีกระบวนการในการจัดการพิพิธภัณฑ์ให้สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวชาวไทยให้มาเยี่ยมชม เนื่องจากพิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นส่วนสำคัญในการขับเคลื่อนการท่องเที่ยวของชุมชน (Brida, Gabriel, Meleddu, & Pulina, 2012)

อย่างไรก็ตาม การทำให้พิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เดินทางมาเยี่ยมชมได้นั้นประการแรกจำเป็นต้องมีความเข้าใจถึงองค์ประกอบของพิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สำคัญ (main attraction) ที่มีความน่าสนใจ (attractiveness of museum) จนสามารถดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเดินทางมาเที่ยวชมพิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น Nowacki (2005) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบที่สำคัญของพิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น 6 ด้าน ได้แก่ สถานที่ตั้งพิพิธภัณฑ์ แผนกต้อนรับ/ออกตัว พื้นที่ขายของที่ระลึก สิ่งของที่จัดแสดงในพิพิธภัณฑ์ การจัดแสดงนิทรรศการต่างๆ และปัจจัยอื่นๆ ที่สามารถอำนวยความสะดวก กล่าวคือ องค์ประกอบของพิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นดังกล่าวนี้ต้องมีความดึงดูดใจต่อนักท่องเที่ยวให้เดินทางมาเยี่ยมชม Morrison (2013) แสดงความเห็นเพิ่มเติมว่า ความดึงดูดใจของทรัพยากร/องค์ประกอบการท่องเที่ยวมีหลายลักษณะ และได้แบ่งลักษณะของความดึงดูดใจไว้ 10 ด้าน ได้แก่ ความตระหนัก ความน่าดึงดูดใจ ความพร้อมใช้งาน การเข้าถึง ลักษณะที่ปรากฏ กิจกรรม ความเชื่อมั่น การเห็นคุณค่า การดำเนินการ ความรับผิดชอบ สอดคล้องกับความคิดเห็นของนักวิชาการหลายท่าน (Ma, Hsiao, & Gao, 2018; Tang, Tang, & Rochananond, 1990; Sebastian. Vengesayi, 2003) ที่กล่าวว่า ในการศึกษาถึงความดึงดูดใจของแหล่งท่องเที่ยวที่จำเป็นต้องศึกษาถึงองค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยวในทุกด้าน เช่นเดียวกับการศึกษาถึงความดึงดูดใจของพิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น นั้นที่ต้องคำนึงถึงองค์ประกอบของพิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นทุกด้าน นักวิชาการหลายท่านได้ศึกษาถึงความดึงดูดใจของพิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้วยวิธีการต่างๆ เช่น Nowacki (2005) ประยุกต์ใช้แนวคิด SERVQUAL ในการศึกษาคุณภาพองค์ประกอบของพิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น ในด้านต่างๆ เนื่องจากคุณภาพขององค์ประกอบของพิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น มีผลต่อการสร้างความดึงดูดใจให้กับพิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น ตลอดจนสร้างความพอใจให้กับนักท่องเที่ยวได้ ในขณะที่ Sheng และ Lo (2010) ศึกษาถึงความดึงดูดใจของพิพิธภัณฑ์จากศักยภาพขององค์ประกอบของพิพิธภัณฑ์ในเมืองหางโจว

ประเทศจีนจากมุมมองของอุปทาน ด้านพิพิธภัณฑน์ โดยประเด็นที่ศึกษา ได้แก่ คุณค่าทางวัฒนธรรม ลักษณะทางกายภาพ ลักษณะของผลิตภัณฑ์ ในพิพิธภัณฑน์ คุณค่าประสบการณ์ การตลาด และการเป็นผู้นำ นอกจากนี้ Brida และคณะ (2012) ใช้แนวคิด Travel cost model ในศึกษาความดึงดูดใจของพิพิธภัณฑน์ในเมือง Balzano ประเทศอิตาลี โดยเห็นว่าความดึงดูดใจของพิพิธภัณฑน์จะขึ้นอยู่กับตัวชี้วัดทางเศรษฐกิจที่เพิ่มขึ้น เป็นการประเมินจากรูปแบบการท่องเที่ยว เช่น จำนวนครั้ง ค่าใช้จ่ายที่ใช้ในการเดินทางและระหว่างเที่ยวพิพิธภัณฑน์ จากข้อมูลดังกล่าวจะเห็นได้ว่าการศึกษาความดึงดูดใจของพิพิธภัณฑน์นั้นสามารถศึกษาได้ในหลายประเด็นและหลายทฤษฎีขึ้นอยู่กับจุดมุ่งหมายที่ต้องการศึกษา

นอกจากนี้ ในการศึกษาความดึงดูดใจขององค์ประกอบการท่องเที่ยวนั้นสามารถทำได้หลายวิธี เช่น การประเมินทัศนคติของนักท่องเที่ยวต่อองค์ประกอบต่างๆ ในแหล่งท่องเที่ยว (Enright & Newton, 2005; Peter Murphy, Pritchard, & Smith, 2000 ; Prayag & Hosany, 2014; Yangzhou. Hu & Ritchie, 1993) ด้วยการวิเคราะห์ความสำคัญกับประสิทธิภาพ (Importance-Performance Analysis: IPA) เนื่องจากวิธีดังกล่าวมีความสามารถในการอธิบายถึงทรัพยากรการท่องเที่ยว/องค์ประกอบการท่องเที่ยวที่มีความสำคัญต่อนักท่องเที่ยวจนสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวให้มาเยี่ยมชม ตลอดจนทราบผลการดำเนินการของทรัพยากรการท่องเที่ยว/องค์ประกอบการท่องเที่ยวดังกล่าวอย่างชัดเจน (Su, 2013; Wang, Li, Zhen, & Zhang, 2016; Yuan, Deng, Pierskalla, & King, 2018) อย่างไรก็ตาม Kim และ Agrusa (2005) แสดงความเห็นว่าการท่องเที่ยวต้องการทราบถึงความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวต่อความดึงดูดใจของแหล่งท่องเที่ยว นั้น ควรมีการคำนวณและใช้การวิเคราะห์ตามแนวคิดของ Smith (1987) ที่เรียกว่า Index of destination attractiveness (IDA) เนื่องจากองค์ประกอบแต่ละด้านของแหล่งท่องเที่ยวมีระดับความดึงดูดใจที่แตกต่างกัน ซึ่งวิธีการดังกล่าวจะทำให้ทราบถึงความดึงดูดใจขององค์ประกอบการท่องเที่ยวแต่ละด้านอย่างชัดเจน สอดคล้องกับความคิดเห็นของนักวิชาการหลายท่าน (Hu & Wall, 2005; Krešić, 2008; Krešić & Prebežac, 2011; Seddighi & Theocharous, 2002; Sebastian. Vengesai, 2003) ที่กล่าวว่า วิธีการ Index of destination attractiveness (IDA) สามารถทำให้ทราบถึงความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวอย่างชัดเจนเกี่ยวกับองค์ประกอบการท่องเที่ยวที่สำคัญที่สุด หรือน่าสนใจที่สุด เนื่องจากองค์ประกอบการท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวเห็นว่าสำคัญที่สุด (ดึงดูดที่สุด) จะมีค่า IDA สูงที่สุด

อย่างไรก็ตามแต่ แม้ว่าการประเมินความดึงดูดใจขององค์ประกอบของพิพิธภัณฑน์ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ในแต่ละด้านจะทำให้ทราบถึงระดับความดึงดูดใจขององค์ประกอบดังกล่าว แต่ในทางปฏิบัติ นั้นผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในแหล่งท่องเที่ยวไม่สามารถนำเอาผลการประเมินมาใช้ในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้เป็นรูปธรรมได้ เนื่องจาก ไม่สามารถทราบว่างค์ประกอบใดจำเป็นต้องพัฒนา

อย่างเร่งด่วน หรือองค์ประกอบใดมีความสำคัญ/ไม่สำคัญต่อนักท่องเที่ยว ปัญหาดังกล่าวส่งผลต่อการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเป็นอย่างมาก (An, Markowski, Bartos, Rzenca, & Namiecinski, 2019) ด้วยเหตุผลดังกล่าวนักวิชาการหลายท่าน (Boley, McGehee, & Hammett, 2017; Caber, Albayrak, & Matzler, 2012; Phadermrodab, Crowder, & Wills, 2019) ดังนั้นจึงได้นำเอาการวิเคราะห์ความสำคัญกับประสิทธิภาพ (Importance-Performance Analysis: IPA) ของ (Martilla & James, 1977) จะช่วยให้สามารถประเมินความสำคัญและประสิทธิภาพขององค์ประกอบการท่องเที่ยว เทคนิคการประเมิน IPA ที่ได้นี้ทำให้ทราบถึงส่วนที่ควรปรับปรุงให้ดีขึ้น นอกจากนี้ยังสามารถเชื่อมโยงกับการวิเคราะห์ศักยภาพ (SWOT Analysis) ขององค์ประกอบการท่องเที่ยวเพื่อหาจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค ขององค์ประกอบการท่องเที่ยวที่มีในที่มีในพิพิธภัณฑน์ ภูมิภาคที่ท่องเที่ยว โดยเฉพาะในกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง 1 ที่ต้องการนำเอาพิพิธภัณฑน์ ภูมิภาคที่ท่องเที่ยวมาใช้ในการดึงดูดใจนักท่องเที่ยว จึงทำให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในแหล่งท่องเที่ยวสามารถทราบแนวทางในการพัฒนาองค์ประกอบการท่องเที่ยวได้อย่างชัดเจน

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้จึงประยุกต์ใช้วิธีการ Index of destination attractiveness (IDA) ในการวิเคราะห์ความดึงดูดใจองค์ประกอบของพิพิธภัณฑน์ภูมิภาคที่ท่องเที่ยวของกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง 1 เพื่อค้นหาองค์ประกอบของพิพิธภัณฑน์ภูมิภาคที่ท่องเที่ยวที่มีความดึงดูดใจและการวิเคราะห์ความสำคัญกับประสิทธิภาพ (Importance-Performance Analysis: IPA) ของ (Martilla & James, 1977) เพื่อประเมินความสำคัญขององค์ประกอบการท่องเที่ยวและความพอใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อองค์ประกอบของพิพิธภัณฑน์ภูมิภาคที่ท่องเที่ยว รวมถึงของพิพิธภัณฑน์ภูมิภาคที่ท่องเที่ยวที่ดึงดูดใจและผลการดำเนินงานขององค์ประกอบดังกล่าว ผลที่ได้จากการศึกษาค้นคว้านี้จะช่วยให้ผู้ที่เกี่ยวข้องในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในพื้นที่สามารถนำมาใช้ในการพัฒนาองค์ประกอบของพิพิธภัณฑน์ภูมิภาคที่ท่องเที่ยวที่มีความดึงดูดใจเพิ่มขึ้น ตลอดจนสร้างกลยุทธ์ทางการตลาดเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยว สามารถทำให้ธุรกิจทางการท่องเที่ยวสามารถวางแผนการดำเนินการต่างๆ ให้สอดคล้องกับความสนใจของนักท่องเที่ยว และองค์กรท้องถิ่นสามารถวางนโยบายของท้องถิ่นควบคู่ไปกับการดำเนินพิพิธภัณฑน์ภูมิภาคที่ท่องเที่ยวซึ่งจะสามารถช่วยสนับสนุนการเติบโตของการท่องเที่ยวของชุมชนได้

1.2 วัตถุประสงค์

การวิจัยเรื่อง การศึกษาความพึงพอใจของพิพิธภัณฑสถานภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง 1 มีวัตถุประสงค์ดังนี้

1. เพื่อศึกษาความพึงพอใจขององค์ประกอบพิพิธภัณฑสถานภูมิปัญญาท้องถิ่นจากมุมมองนักท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง 1
2. เพื่อศึกษาความสำคัญ และผลการดำเนินงานด้านองค์ประกอบของพิพิธภัณฑสถานภูมิปัญญาท้องถิ่นในกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง 1
3. เพื่อเสนอแนวทางในการสร้างความพึงพอใจของพิพิธภัณฑสถานภูมิปัญญาท้องถิ่น ในกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง 1 เพื่อพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

1.3 วิธีการดำเนินการวิจัย

ขอบเขตด้านเนื้อหา

ขอบเขตเชิงเนื้อหาจากการทบทวนแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพิพิธภัณฑสถานภูมิปัญญา ท้องถิ่น องค์ประกอบของพิพิธภัณฑสถานภูมิปัญญาท้องถิ่น ความพึงพอใจขององค์ประกอบการท่องเที่ยว

ขอบเขตด้านพื้นที่

พื้นที่ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ พิพิธภัณฑสถานภูมิปัญญาท้องถิ่นในกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง 1 ได้แก่ จังหวัดพิษณุโลก เพชรบูรณ์ อุตรดิตถ์ สุโขทัย และตาก จำนวนจังหวัดละ 2 แห่ง รวม 10 แห่ง โดยมีเกณฑ์ในการเลือกคือ เป็นพิพิธภัณฑสถานภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ยังเปิดให้เข้าชม และเป็นพิพิธภัณฑสถานภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีจำนวนนักท่องเที่ยวเยี่ยมชมมากที่สุด 2 อันดับแรกของในแต่ละจังหวัด (รายละเอียดในตาราง 3.1)

ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การศึกษาสิ่งพึงพอใจของพิพิธภัณฑสถานนั้นเป็นการศึกษาองค์ประกอบของพิพิธภัณฑสถานทั้งที่จับต้องได้และจับต้องไม่ได้ เป็นการศึกษาจากมุมมองของนักท่องเที่ยว เนื่องจากเป็นกลุ่มเป้าหมายที่เยี่ยมชมพิพิธภัณฑสถาน (M. Nowacki, 2005) สำหรับการศึกษาครั้งนี้ นักท่องเที่ยวกลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ นักท่องเที่ยวชาวไทยที่มาเยี่ยมชมพิพิธภัณฑสถานภูมิปัญญาท้องถิ่นในกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง 1 จำนวน 400 คน

เครื่องมือและการพัฒนาเครื่องมือ

ในการศึกษาครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ โดยแบ่งเนื้อหาของคำถามออกเป็น 4 ส่วนดังต่อไปนี้

ส่วนที่ 1 ลักษณะประชากรศาสตร์ของนักท่องเที่ยว

ส่วนที่ 2 ความดึงดูดใจขององค์ประกอบพิพิธภัณฑน์ภูมิปัญญาท้องถิ่นในกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง

ส่วนที่ 3 ผลการดำเนินงานขององค์ประกอบพิพิธภัณฑน์ภูมิปัญญาท้องถิ่นของภาคเหนือตอนล่าง 1

ส่วนที่ 4 ข้อเสนอแนะในการพัฒนาพิพิธภัณฑน์ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลของการศึกษาในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนดังต่อไปนี้คือ

1. นำแบบสอบถามไปทำการสอบถามกับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 คน เพื่อทดสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถาม
2. นำแบบสอบถามที่ได้รับกลับคืนมาหาค่าความเชื่อมั่น โดยวิธีสัมประสิทธิ์อัลฟา (α - Coefficient) ของ Cronbach โดยค่าอัลฟาที่ได้จะแสดงถึงระดับความคงที่ของแบบสอบถาม
3. นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแล้วไปแจกให้กับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 400 คน
4. นำแบบสอบถามที่ได้รับกลับคืน ตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถามแต่ละฉบับ ทำการบันทึกคำตอบในแบบสอบถาม เพื่อประมวลผล โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. การใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive statistic) เพื่ออธิบายคุณลักษณะทางประชากรศาสตร์และแรงจูงใจของกลุ่มตัวอย่าง
2. การวิเคราะห์ Index of destination attractiveness (IDA) เป็นวิธีการวัดระดับความดึงดูดใจขององค์ประกอบการท่องเที่ยวในแต่ละคุณลักษณะย่อย ด้วยการหาค่าเฉลี่ย (Mean rating) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation) เพื่ออธิบายความดึงดูดใจขององค์ประกอบพิพิธภัณฑน์ภูมิปัญญาท้องถิ่นในกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง 1 และรวมค่าเหล่านั้นเป็นค่าเดียวเพื่อแสดงให้เห็นถึงความดึงดูดใจขององค์ประกอบนั้นอย่างชัดเจน
3. การวิเคราะห์ความสำคัญกับผลการดำเนินงาน (Importance-Performance Analysis: IPA) เป็นการวิเคราะห์ความสำคัญและผลการดำเนินงานขององค์ประกอบพิพิธภัณฑน์ภูมิปัญญาท้องถิ่นของภาคเหนือตอนล่าง 1 เพื่อเสนอแนวทางในการพัฒนาพิพิธภัณฑน์ภูมิปัญญาท้องถิ่นในกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง 1

1.4 นิยามศัพท์เฉพาะ

1. **พิพิธภัณฑท์ภูมิปัญญาท้องถิ่น** หมายถึง พิพิธภัณฑท์ที่เกิดขึ้นและดำเนินการโดยสถาบันองค์กรท้องถิ่น หรือชุมชน และมีการแสดงเรื่องราวเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของท้องถิ่น นำเสนอเอกลักษณ์ของพิพิธภัณฑท์ท้องถิ่น ด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น และวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่นที่แสดงความ เป็นเอกลักษณ์ทางภูมิปัญญาชุมชน ในงานวิจัยนี้หมายถึงพิพิธภัณฑท์ที่อยู่ในเขตภาคเหนือตอนล่าง 1 ได้แก่ จังหวัดพิษณุโลก เพชรบูรณ์ อุตรดิตถ์ สุโขทัย และตาก พิพิธภัณฑท์ท้องถิ่น

2. **ภูมิปัญญาท้องถิ่น** หมายถึง ความรู้ที่เกิดขึ้นเฉพาะ “ท้องถิ่น” ใดท้องถิ่นหนึ่ง ซึ่งทั่วไปก็ เป็นภูมิปัญญาที่ใช้แก้ปัญหาของผู้คนในท้องถิ่นหรือท้องถิ่นนั้นเป็นหลัก เช่น ของใช้ สิ่งของ เครื่องมือ ในการทำมาหากิน ที่ปรากฏอยู่ในพิพิธภัณฑท์ภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งอยู่ในกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง 1 ของประเทศไทย

3. **องค์ประกอบของพิพิธภัณฑท์ภูมิปัญญาท้องถิ่น** หมายถึง สถานที่ตั้งพิพิธภัณฑท์ แผนกต้อนรับ/ออกตัว พื้นที่ขายของที่ระลึก สิ่งของที่จัดแสดงในพิพิธภัณฑท์ การจัดแสดงนิทรรศการ ต่างๆ และปัจจัยอื่นๆ ที่สามารถอำนวยความสะดวก และสามารถใช้เป็นสิ่งดึงดูดใจแก่นักท่องเที่ยวได้ เช่น สถานที่ตั้งพิพิธภัณฑท์ สามารถเดินทางได้สะดวก รวมถึงลักษณะภายนอกของอาคารมีความโดดเด่น มีที่จอดรถเพียงพอ ผู้สูงอายุและคนพิการสามารถเข้าถึงได้ง่าย

4. **ความดึงดูดใจ** หมายถึง คุณลักษณะขององค์ประกอบของพิพิธภัณฑท์ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สามารถโน้มน้าวนักท่องเที่ยวให้เดินทางไปเยือน แบ่งออกเป็น 10 องค์ประกอบ ได้แก่ การรับรู้ ความน่าดึงดูดใจ ความพร้อมใช้งาน การเข้าถึง ลักษณะที่ปรากฏ กิจกรรม ความเชื่อมั่น การเห็นคุณค่า การจัดการตามแผน ความรับผิดชอบ

5. **การวิเคราะห์ Index of destination attractiveness (IDA)** เป็นวิธีการวัดระดับความดึงดูดขององค์ประกอบของพิพิธภัณฑท์ภูมิปัญญาท้องถิ่นในแต่ละคุณลักษณะย่อย และรวมค่าเหล่านั้นเป็นค่าเดียวเพื่อแสดงให้เห็นถึงความดึงดูดในองค์ประกอบนั้นอย่างชัดเจน โดยองค์ประกอบของพิพิธภัณฑท์ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีค่า IDA สูงที่สุดเป็นองค์ประกอบนักท่องเที่ยวเห็นว่ามี ความดึงดูดใจที่สุด

6. **การวิเคราะห์ความสำคัญกับผลการดำเนินงาน (Importance-Performance Analysis: IPA)** เป็นการวิเคราะห์องค์ประกอบพิพิธภัณฑท์ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อประเมินความสำคัญ และผลการดำเนินงานขององค์ประกอบพิพิธภัณฑท์ภูมิปัญญาท้องถิ่นของภาคเหนือตอนล่าง 1

1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

จากการศึกษาครั้งนี้ได้ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับดังนี้

1. ความรู้ในการพัฒนาพิพิธภัณฑ์ปกติให้มีลักษณะเป็นพิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้คุณค่าแก่ชุมชน
2. นักท่องเที่ยวชาวไทยมีโอกาสในการเยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นมากขึ้น
3. ชุมชนได้รับแรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์สิ่งของ และประวัติเรื่องราวของภูมิปัญญามาจัดวางไว้ในพิพิธภัณฑ์ซึ่งจะช่วยให้เกิดการอนุรักษ์ภูมิปัญญาไว้อย่างยั่งยืน
4. แนวคิดในการวิจัยจะช่วยให้หน่วยงานอื่นๆ ใช้เป็นต้นแบบในการพัฒนาหน่วยงานให้มีลักษณะคล้ายพิพิธภัณฑ์มากขึ้นซึ่งเป็นการเก็บรักษาประวัติความเป็นมาที่มีคุณค่าของหน่วยงานไว้
5. ใช้เป็นแหล่งศึกษาค้นคว้าความรู้ทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมให้แก่นักเรียน นักศึกษา และผู้สนใจทั่วไป

บทที่ 2

การทบทวนเอกสารและวรรณกรรม

การวิจัยเรื่อง การศึกษาความตั้งใจของพิพิธภัณฑ์ภูมิภาคเหนือตอนล่าง 1 ได้มีการทบทวนเอกสารและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ พิพิธภัณฑ์ภูมิภาคเหนือตอนล่าง องค์ประกอบของพิพิธภัณฑ์ภูมิภาคเหนือตอนล่าง 6 ด้าน และความตั้งใจ 10 ด้าน ของพิพิธภัณฑ์ และความพอใจของนักท่องเที่ยวต่อองค์ประกอบของพิพิธภัณฑ์ภูมิภาคเหนือตอนล่าง โดยมีรายละเอียดดังนี้

2.1 พิพิธภัณฑ์ภูมิภาคเหนือตอนล่าง

พิพิธภัณฑ์เป็นทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่สำคัญที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเป็นอย่างมาก เนื่องจากพิพิธภัณฑ์เป็นส่วนหนึ่งที่แสดงให้เห็นถึงวัฒนธรรมของคนในท้องถิ่นอย่างชัดเจน นอกจากนี้พิพิธภัณฑ์ ยังมีบทบาทต่อสังคมสังคมและวัฒนธรรมในพื้นที่ โดยเฉพาะการทำหน้าที่สงวนรักษาซึ่งมรดกทางวัฒนธรรมและทางธรรมชาติให้แก่ชุมชน ให้บริการในฐานะเป็นจุดรวมทางวัฒนธรรมและเป็นแหล่งข้อมูลทางวิชาการ เปิดโอกาสชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของพิพิธภัณฑ์ พิพิธภัณฑ์มีส่วนร่วมให้การสนับสนุนแก่องค์กรทางการศึกษา และอำนวยความสะดวกสำหรับการจัดงานทางวัฒนธรรมและกิจกรรมต่างๆ (Graburn, 1998; Herreman, 1998; International Council of Museums, 2005) ด้วยเหตุนี้จึงสามารถกล่าวได้ว่า พิพิธภัณฑ์มีส่วนสำคัญในการยกระดับคุณภาพชีวิตของผู้คนและมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาความรู้สึกรับรู้ต่อเอกภาพของท้องถิ่น สำหรับบทบาททางเศรษฐกิจนั้นพิพิธภัณฑ์สามารถช่วยกระตุ้นเศรษฐกิจของชุมชนเมืองและชนบทได้เป็นอย่างดี เช่น การจ้างเจ้าหน้าที่ระดับและตำแหน่งต่างๆ ให้มาทำงานให้กับพิพิธภัณฑ์โดยตรง รวมถึงการเปิดโอกาสให้เอกชนเข้ามาทำธุรกิจร้านอาหาร เครื่องดื่ม ร้านขายหนังสือ ขายของที่ระลึก รับบริการทำความสะอาด ดูแลสภาพแวดล้อมและรักษาความปลอดภัยในพิพิธภัณฑ์ ส่วนบทบาททางการเมืองนั้นพิพิธภัณฑ์ในชุมชนที่บริหารโดยหน่วยงานรัฐบาลท้องถิ่นจะมีส่วนช่วยและสร้างเสริมความรู้สึภาคภูมิใจ และความรู้สึกร่วมเป็นเจ้าของชุมชนให้เกิดขึ้นกับคนท้องถิ่น นอกจากนี้ พิพิธภัณฑ์ยังมีบทบาทช่วยประชาสัมพันธ์ให้แก่หน่วยงานของรัฐบาลท้องถิ่นที่ดูแลการบริหารพิพิธภัณฑ์นั้นๆ ให้ประชาชนและนักท่องเที่ยวจากต่างแดนได้รับทราบ และให้บริการในกิจกรรมต่างๆ ที่หน่วยงานรัฐบาลท้องถิ่นจัดขึ้นกับทำหน้าที่ช่วยประสานกับหน่วยงานภายนอกต่างๆ ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์หรือข้อมูลของการเมืองและเศรษฐกิจของท้องถิ่น แต่อย่างไรก็ตาม บทบาทดังกล่าวของพิพิธภัณฑ์ยังไม่เป็นที่เข้าใจของประชาชนนักเมื่อเทียบกับบทบาททางสังคมและวัฒนธรรม (International Council of Museums, 2005)

หน่วยงานและนักวิชาการหลายท่านได้ให้คำจำกัดความเกี่ยวกับพิพิธภัณฑ์ไว้อย่างหลากหลาย ราชบัณฑิตยสถาน (2542) ได้ให้ความหมายของพิพิธภัณฑ์ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542 ไว้ว่า สิ่งของต่างๆที่รวบรวมและแสดงสิ่งต่างๆ ที่มีความสำคัญด้านวัฒนธรรม หรือด้านวิทยาศาสตร์ไว้เพื่อประโยชน์ในการศึกษาและก่อให้เกิดความเพลิดเพลินใจ ในขณะที่ สมลักษณ์ เจริญพจน์ (2539) ผู้อำนวยการสำนักพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ ให้ความหมายของคำว่า “พิพิธภัณฑ์” ในหนังสือคู่มือพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นไว้ว่าคำว่าพิพิธภัณฑ์มีรากศัพท์มาจากคำว่า “พิพิธ” แปลว่า ต่างๆ กัน มาผสมกับคำว่า “ภัณฑ” ซึ่งแปลว่า สิ่งของ เมื่อนำมารวมกัน พิพิธภัณฑ์จึงแปลว่า สิ่งของต่างๆ ที่รวบรวมไว้เพื่อประโยชน์ในการศึกษา กล่าวคือ เป็นสถานที่ที่รวบรวมวัตถุโบราณ ของเก่าให้ผู้คนในปัจจุบันได้ค้นคว้าศึกษาเรียนรู้การสืบทอดความคิดจนเข้าใจชีวิตความเป็นอยู่ในปัจจุบัน พิพิธภัณฑ์จึงมีหน้าที่ทางสังคม การศึกษา และทางวัฒนธรรม จริยโชค วีระสัย (2540) แสดงความเห็นเพิ่มเติมว่า การมีพิพิธภัณฑ์สะท้อนให้เห็นถึงฐานะและความสนใจของรัฐหรือของสังคมระดับชาติ รวมทั้งเป็นกระจกส่องความสนใจของผู้จัดตั้งและดำเนินการพิพิธภัณฑ์ แสดงให้เห็นถึงความมั่งคั่ง หรือ “ความพอมั่งคั่งและพอนั่งจะเก็บ” รวมทั้ง “ความพอมั่งจะกระจาย” ให้คนอื่นได้รับรู้และฐานะทางสังคมของผู้ที่เก็บสะสม

มูลนิธิโครงการสารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน (2563) ได้อธิบายเพิ่มเติมถึงบทบาทและหน้าที่ของพิพิธภัณฑ์ไว้ดังนี้

1. เพื่อการเสาะแสวงหา เก็บรวบรวม (Collecting) พิพิธภัณฑ์จะต้องรวบรวมสิ่งของต่างๆ ซึ่งการกำหนดว่าวัตถุที่จะรวบรวมนั้นจะต้องขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของพิพิธภัณฑ์ การแสวงหารวบรวมวัตถุทำได้ด้วยกันหลายวิธี คือ ผลจากการสำรวจ รับบริจาคจากผู้ประชาชน และจัดซื้อ
2. การสงวนรักษาวัตถุ (Conservation) การสงวนรักษา อนุรักษ์ เป็นหน้าที่ที่สำคัญเพื่อไม่ให้โบราณวัตถุ ในพิพิธภัณฑ์เสื่อมโทรม การรักษา ซ่อมแซมสามารถทำได้โดยไม่ต้องใช้วัสดุอุปกรณ์ที่มีราคาแพง
3. การศึกษา ค้นคว้า (Research) เพื่อให้ได้มาซึ่งเนื้อหาของวัตถุ ที่อยู่ในการดูแลของพิพิธภัณฑ์ เพื่อนำมาป็นเนื้อหาในการจัดแสดง ทราบถึงที่มาของโบราณวัตถุ รวมถึงสามารถบอกประเภทของโบราณวัตถุนั้นได้
4. การทำทะเบียนวัตถุ (Registration) การจัดทำเอกสารบันทึกเป็นหลักฐานสำคัญในการรักษาความปลอดภัย ทะเบียนบัญชีเป็นเครื่องมือสำคัญอย่างยิ่งในการป้องกันการสูญหาย และสามารถทำให้ทราบถึงที่มา ประวัติเรื่องราว ตลอดจนจำนวนของวัตถุทั้งหมดในพิพิธภัณฑ์
5. การจัดแสดง (Exhibition) การนำโบราณวัตถุมาจัดแสดง นำเนื้อหาทางวิชาการที่ได้ค้นคว้ามา ประกอบกับวัตถุ ผสมผสานกับเทคนิควิธีด้านการออกแบบนิทรรศการ เพื่อที่จะ เผยแพร่ให้ชุมชน และผู้ที่สนใจได้ความรู้และความเพลิดเพลิน

6. การให้การศึกษา (Education) พิพิธภัณฑ์มีหน้าที่ให้ความรู้ มีกิจกรรมและบริการ ด้านการศึกษา เพื่อให้เข้าใจง่าย สร้างความสัมพันธ์ระหว่างพิพิธภัณฑ์กับสาธารณชน นอกจากนี้ ต้องคิดนวัตกรรมใหม่ ๆ และประชาสัมพันธ์ให้ชุมชนมีความสนใจในพิพิธภัณฑ์อยู่ตลอดเวลา

นอกจากนี้ สภาการพิพิธภัณฑ์ระหว่างชาติ (International Council of Museums, 2005) เป็นองค์การที่จัดตั้งขึ้นโดย UNESCO ได้ให้คำจำกัดความที่ยอมรับกันในสากลซึ่งคำว่า “พิพิธภัณฑ์” หรือ “Museum” เป็นสถาบันบริการและพัฒนาสังคมที่ตั้งขึ้นอย่างถาวรโดยไม่แสวงหาผลกำไรเปิด กว้างสำหรับสาธารณะโดยทำหน้าที่แสวงหารวบรวมอนุรักษ์ วิจัย สื่อสารและจัดแสดงวัตถุที่เป็น หลักฐานของมนุษย์และสิ่งแวดล้อมเพื่อจุดมุ่งหมายในการเรียนรู้และการศึกษาและ เพื่อ เพลิดเพลิน และได้แบ่งประเภทของพิพิธภัณฑ์ไว้ทั้งหมด 9 สาขาด้วยกัน โดยในระยะแรกๆ พิพิธภัณฑ์จัดขึ้นเพื่อรวบรวมวัตถุที่น่าสนใจไว้เท่านั้นจนกระทั่งพิพิธภัณฑ์ได้รับความนิยมขึ้นจึงมี ระบบการบริหารและการศึกษาเฉพาะด้านขึ้น และแบ่งประเภทของพิพิธภัณฑ์ไว้ ได้ดังนี้

1. พิพิธภัณฑ์สถานทางศิลปะ (Museum of Art) เป็นพิพิธภัณฑ์ที่จัดตั้งเพื่อรวบรวมผลงาน ด้านศิลปะ
2. พิพิธภัณฑ์สถานทางศิลปะร่วมสมัย (Gallery of Contemporary Arts) เป็นพิพิธภัณฑ์ที่ รวบรวมศิลปะร่วมสมัย
3. พิพิธภัณฑ์สถานทางธรรมชาติวิทยา (Natural History Museum) เป็นพิพิธภัณฑ์ที่ รวบรวมวัตถุต่างๆเกี่ยวกับ ธรณีวิทยา พฤกษศาสตร์ สัตวศาสตร์ และอื่นๆ
4. พิพิธภัณฑ์สถานทางวิทยาศาสตร์และเครื่องกล (Museum of Science and Technology) เป็นพิพิธภัณฑ์ที่แสดงเรื่องราวการคิดค้นเกี่ยวกับการหาเครื่องผ่อนแรงและ การวิเคราะห์เรื่องราวของจักรวาล
5. พิพิธภัณฑ์สถานทางมานุษยวิทยาและชาติพันธุ์ (Museum of Anthropology Technology) เป็นพิพิธภัณฑ์ที่มีขอบเขตกว้าง มีวัตถุประสงค์ที่จะส่งเสริมให้มนุษย์แต่ละเผ่าพันธุ์ เข้าใจในวัฒนธรรมซึ่งกันและกัน
6. พิพิธภัณฑ์สถานทางประวัติศาสตร์และโบราณคดี (Museum (of History and Archiveology) เป็นพิพิธภัณฑ์ที่เป็นแหล่งแสดงเรื่องราวความเป็นมาของมนุษย์ในอดีต
7. พิพิธภัณฑ์สถานประจำเมืองหรือท้องถิ่น (Regional Museum - City Museum) เป็นพิพิธภัณฑ์ ที่แสดงเรื่องราวของชุมชน
8. พิพิธภัณฑ์สถานแบบพิเศษ (Specialized Museum) พิพิธภัณฑ์ประเภทนี้ส่วนใหญ่ จะเกี่ยวกับการศึกษา เช่น ประวัติศาสตร์ โบราณ และการศึกษาด้านสังคม ๆ
9. พิพิธภัณฑ์สถานของมหาวิทยาลัยและสถาบันการศึกษา (University Museum) พิพิธภัณฑ์ที่จัดตั้งโดยสถาบันการศึกษา มีวัตถุประสงค์ตามความต้องการของสถาบันนั้น ๆ

เมื่อพิจารณาถึงประเภทของพิพิธภัณฑ์ดังกล่าวจะเห็นได้ว่าพิพิธภัณฑ์สถานประจำเมืองหรือท้องถิ่น (Regional Museum - City Museum) เป็นพิพิธภัณฑ์ที่แสดงเรื่องราวของชุมชนได้อย่างชัดเจน (โชค ไกรเทพ, 2549) โดยทั่วไปนั้น พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นเป็นสถานที่ที่แสดงให้เห็นถึงภูมิปัญญาของคนในท้องถิ่นนั้นๆ ทั้งในด้านวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ และวัฒนธรรม การศึกษาเรื่องราวของภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้นได้ทำการศึกษาในหลายลักษณะ สำหรับในประเทศไทยได้มีนักการศึกษาและบุคคลต่างๆ กล่าวถึงภูมิปัญญาท้องถิ่นในลักษณะต่างๆ โดยแบ่งเป็นภูมิปัญญาไทยและภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น นันทสาร สีสลับและคณะ (2541) กล่าวว่า ภูมิปัญญาไทย หมายถึง ความสามารถ ทักษะ และเทคนิค อันเกิดจากการสะสมองค์ความรู้ มวลรวมทุกด้านที่ผ่านกระบวนการสืบทอด ปรับปรุง พัฒนา และเลือกสรรมาแล้วอย่างดีในการสร้างผลงาน แก้ปัญหาและพัฒนาชีวิตของคนไทยอย่างเหมาะสมกับยุคสมัย ในขณะที่ รุ่ง แก้วแดง (2542) แบ่งภูมิปัญญาท้องถิ่นออกได้เป็น 2 ระดับ คือ ภูมิปัญญาชาติหรือภูมิปัญญาไทย กับภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือภูมิปัญญาชาวบ้าน โดยมีรายละเอียดคือ

1) ภูมิปัญญาชาติ เป็นภูมิปัญญาที่ช่วยรักษาชาติให้ปลอดภัยอยู่รอดได้จนถึงปัจจุบัน และเป็นภูมิปัญญาที่ช่วยสร้าง “ภาพแห่งความมีอารยธรรม” ให้แก่ชาติ

2) ภูมิปัญญาท้องถิ่น คือ ความรู้ที่เกิดขึ้นเฉพาะ “ท้องถิ่น” ใดท้องถิ่นหนึ่ง ซึ่งทุกๆ ไปก็เป็นภูมิปัญญาที่ใช้แก้ปัญหาของผู้คนในท้องถิ่นหรือท้องถิ่นนั้นเป็นหลัก โดยอาจเรียก “ภูมิปัญญาท้องถิ่น” นี้ว่า “ภูมิปัญญาชาวบ้าน” ภูมิปัญญาท้องถิ่นค่อนข้างจะมีวัตถุประสงค์ที่แตกต่างไปจากภูมิปัญญาชาติ คือ โดยปรกติแล้วจะแสดงออกในรูปของการนำภูมิปัญญาที่สร้างขึ้นไปใช้ในการเอื้ออำนวยให้การดำเนินชีวิตในกลุ่มเป็นไปอย่างราบรื่นและสงบสุข การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นจะมีความเกาะเกี่ยวอยู่กับธรรมชาติต้นไม้ป่าเขา ลำเนาไพร ผืนฟ้า สิ่งสารพัดต่างๆ ชาวบ้านส่วนมากจะนำเอาสิ่งที่ทำได้และมีอยู่ในพื้นถิ่นมาช่วยในการอยู่กินตลอดเวลา ภูมิปัญญาชาวบ้านหรือ ภูมิปัญญาท้องถิ่นสะสมขึ้นมาจากประสบการณ์ของชีวิต สังคมใน สภาพแวดล้อมที่แตกต่างกัน และถ่ายทอดสืบทอดกันมาเป็นวัฒนธรรม

นอกจากนี้ รุ่ง แก้วแดง (2542) ได้แบ่งภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือภูมิปัญญาชาวบ้านของประเทศไทยออกเป็น 24 ลักษณะ มีความเด่นชัดในหลายด้าน เช่น ด้านเกษตรกรรม ด้านอุตสาหกรรมและหัตถกรรม ด้านการแพทย์แผนไทย ด้านการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ด้านกองทุนและธุรกิจชุมชน ด้านศิลปกรรม ด้านภาษาและวรรณกรรม ด้านปรัชญา ศาสนา และประเพณี และด้านโภชนาการ ภูมิปัญญาท้องถิ่นจึงหมายถึง พื้นความรู้ องค์ความรู้ ความสามารถ และทักษะของประชาชนในสังคมนั้นๆ ที่สะสมขึ้นมาจากประสบการณ์ ของชีวิต ในสังคมและสภาพสิ่งแวดล้อมที่แตกต่างกัน ได้ถ่ายทอดสืบทอดกันมาเป็นวัฒนธรรม ช่วยในการเรียนรู้ การแก้ปัญหา การจัดการ และการปรับตัวในการดำเนินชีวิต

อย่างไรก็ตาม จากการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในปัจจุบันทำให้วิถีชีวิตของคนในท้องถิ่นเปลี่ยนไปจากเดิม โดยเฉพาะการเปลี่ยนแปลงทางเทคนิควิทยาการอย่างรวดเร็ว มีเครื่องมือและอุปกรณ์สมัยใหม่เข้ามาแทนที่เครื่องมือแบบพื้นบ้านเคยใช้กันมา ตลอดจนวัสดุที่เคยใช้ในการก่อสร้างสถาปัตยกรรม และการประดิษฐ์วัสดุที่เคยใช้ในการก่อสร้างสถาปัตยกรรมและการประดิษฐ์วัตถุทางวัฒนธรรมที่เคยผลิตหรือหาได้ในท้องถิ่นก็หาได้ยากขึ้น (Less-affordable) เข้าถึงยากขึ้น (Less-accessible) ส่งผลให้งานฝีมือสร้างสรรค์เชิงศิลปะที่เคยมีอยู่จำนวนมากในท้องถิ่นต่างๆ ลดปริมาณลงไป ทำให้ภูมิปัญญาฝีมือช่างพื้นถิ่น ตลอดจนทักษะในการสร้างสรรค์ผลงานทางศิลปะและหัตถกรรมของท้องถิ่นเสื่อมถอยลงไปด้วย ช่างฝีมือและผู้รู้ระดับชาวบ้านไม่มีโอกาสได้แสดงฝีมือ การบูรณะ ซ่อมแซมหรืออนุรักษ์งานศิลปกรรมที่เคยทำสืบทอดกันมา เพราะไม่มีหน่วยงานหรือสถาบันใดๆ ให้การรับรองมาตรฐานความรู้และฝีมือจึงไม่สามารถใช้วิชาช่างของตนประกอบอาชีพทำมาหากินเลี้ยงชีพและถ่ายทอดไปยังรุ่นลูกหลานได้ ฝีมือช่างพื้นถิ่นจึงเสื่อมและสูญหายจนยากแก่การฟื้นฟู การเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ทำให้คนในท้องถิ่นได้ปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตไปในรูปแบบต่างๆ ทำให้อุปกรณ์เครื่องมือที่เคยใช้อดีตไม่ใช่สิ่งจำเป็น จึงถูกเก็บหรือบริจาคให้กับวัด จนเกิดการพัฒนากลายเป็นลักษณะของการจัดแสดงสิ่งของโบราณภายในวัด สอดคล้องกับความคิดเห็นของ ศรีศักร วัลลิโภดม (2545) ที่กล่าวถึงการเกิดขึ้นของพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นว่า กระบวนการก่อเกิดพิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นมีอยู่ด้วยกันหลายรูปลักษณะ ซึ่งไม่อาจที่จะแบ่งช่วงเวลาได้อย่างชัดเจน เนื่องจากการเสื่อมในเรื่องของเวลาอยู่มาก ในห้วงเวลาประมาณหนึ่งศตวรรษที่ผ่านมา "นโยบายของรัฐ" ผ่านหน่วยงานราชการและกลไกทางการต่าง ๆ ได้ให้ความสนใจแก่การเก็บรวบรวมวัตถุสิ่งของในท้องถิ่นและสนับสนุนให้เกิดพื้นที่ทางวัฒนธรรมใหม่ๆ อย่างเช่น พิพิธภัณฑ์ ศูนย์วัฒนธรรม และ ศูนย์การเรียนรู้ขึ้นตาม หัวเมืองต่างๆ ในภูมิภาค และในระดับชุมชนในท้องถิ่น และวิธีการจัดการพิพิธภัณฑ์ผ่านผู้ปกครองในท้องถิ่น เข้ามายังวัดสำคัญๆ ที่มีของมีค่าสะสม การก่อตัวและแพร่กระจายของพิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นในไทย ในระยะแรกจึงเกิดขึ้นในวัด และได้แพร่ขยายต่อไปทั่วประเทศ เช่นเดียวกับความคิดเห็นของ สายยนต์ ไพรชาญจิตร (2547) ที่กล่าวว่า แม้ว่าการเปลี่ยนแปลงสังคมจากเกษตรกรรมเป็นอุตสาหกรรมทำให้ท้องถิ่นเกิดการล่มสลาย แต่เกิดเป็นสำนึกขึ้นใหม่ซึ่งสำนึกเหล่านี้จะเกิดขึ้นกับบรรดาผู้นำท้องถิ่นอาวุโส เช่น พระภิกษุสงฆ์ ซึ่งเป็นสำนึกที่ถูกผลักดันด้วยความโหยหาอดีตที่เคยรุ่งเรือง จึงได้มีการกระจายอำนาจจากผู้นำชุมชนที่เป็นพระภิกษุสงฆ์มาสู่ปัจเจกบุคคลปัจจุบัน ความรู้สึกในการจัดพิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นเริ่มมีมากขึ้นและขยายไปสู่เอกชน รวมทั้งผู้ที่มีการศึกษาอีกเป็นจำนวนมาก ต่อมาพิพิธภัณฑ์ที่เกิดขึ้นในวัดได้ถูกประกาศเป็นพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติในปี พ.ศ. 2504 ตามพระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ

สำหรับภาคประชาชนเริ่มเข้ามามีบทบาทสำคัญต่องานพิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นมากขึ้น เมื่อสังคมไทยมีการปฏิรูปกฎหมายครั้งสำคัญที่ยอมรับสิทธิของชุมชนมากขึ้น โดยมีพระราชบัญญัติสภาตำบล และองค์การบริหารส่วนตำบลที่ประกาศใช้ในปี พ.ศ. 2537 โดยมีสาระสำคัญคือ การกระจายอำนาจลงสู่ท้องถิ่น โดยองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นมีหน้าที่ คือ บำรุงรักษาศิลปะจารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น และวัฒนธรรม อันดีของท้องถิ่น และรัฐธรรมนูญฉบับที่ประกาศใช้ในปี พ.ศ. 2540 ตามมาตรา 46 ที่ให้สิทธิแก่ท้องถิ่นในการจัดการอนุรักษ์และฟื้นฟูจารีตประเพณีท้องถิ่นด้วยตนเอง บริบทที่เปลี่ยนไปนี้เปิดช่องทางให้การสร้างแหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรมในรูปแบบของพิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นได้สะดวกขึ้น พิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นกลายเป็นองค์กรที่ต้องเกิดขึ้นตามเงื่อนไขและบริบทของสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป ความอยากมีพิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นรวมทั้งสำนึกร่วมของชุมชนที่อยากเป็นตัวของตัวเองนั้นมีมากจนกลายเป็นปรากฏการณ์อย่างหนึ่งของสังคมไทย พิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นหลายแห่งเกิดขึ้นจากการได้รับงบประมาณสนับสนุนจากองค์การบริหารส่วนตำบล การให้งบประมาณสนับสนุนโครงการกิจกรรมต่างๆ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นจะมีงบประมาณหมวดที่เรียกว่าเงินอุดหนุน โดยการตั้งงบประมาณหมวดเงินอุดหนุนนี้ไม่ได้มีการกำหนดวงเงินเอาไว้ แต่คำนึงถึงฐานะการคลังขององค์การบริหารส่วนท้องถิ่น และโครงการ กิจกรรมดังกล่าวสอดคล้องกับนโยบายท้องถิ่น ในขณะที่พิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นบางแห่งที่เกิดขึ้นจากการสนับสนุนขององค์การบริหารส่วนท้องถิ่น นอกจากการสร้างให้เป็นแหล่งเรียนรู้ของคนในท้องถิ่นแล้ว ยังคำนึงถึงผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวตามกระแสส่งเสริมการท่องเที่ยว ปัจจุบันพิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นจึงถูกรวมเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของแผนส่งเสริมการท่องเที่ยวของท้องถิ่น (ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร องค์การมหาชน, 2547) จากข้อมูลข้างต้นทำให้เห็นลักษณะที่ชัดเจนของพิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นว่าเป็นพิพิธภัณฑ์ที่เกิดขึ้นและดำเนินการโดยสถาบัน องค์กรท้องถิ่น หรือชุมชน และมีการแสดงเรื่องราวเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของท้องถิ่นนำเสนอเอกลักษณ์ของพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น และวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่นที่แสดงความเป็นเอกลักษณ์ ทางภูมิปัญญาชุมชน

2.2 องค์ประกอบของพิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น

องค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยวเป็นปัจจัยที่จำเป็นสำหรับแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นสิ่งดึงดูดใจ (Attractions) ให้นักท่องเที่ยวเดินทางมาเยี่ยมชม Dickman (1996) กล่าวว่า สิ่งดึงดูดใจในสถานที่ท่องเที่ยวเป็นองค์ประกอบที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะเป็นสิ่งที่จูงใจให้นักท่องเที่ยวเดินทางมาท่องเที่ยว ณ สถานที่นั้น ซึ่งสามารถแบ่งแยกเป็นสถานที่สำคัญทางศาสนา หาดทราย ชายหาด ภูเขา อุทยานแห่งชาติเทศกาลต่างๆหรือสถานที่ ที่มีความสวยงามเป็นเอกลักษณ์และเป็นที่ยอดนิยมโดยทั่วไป สถานที่ท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงมักจะมีสิ่งดึงดูดใจมาก หนึ่งอย่าง อาทิ อุทยานประวัติศาสตร์ ซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีคุณค่า เช่น สถาปัตยกรรมที่น่าสนใจความเป็นมา ประวัติศาสตร์ ฯลฯ

พิพิธภัณฑ์ภูมิภาคท้องถิ่นเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีองค์ประกอบการท่องเที่ยวที่แตกต่างไปจากแหล่งท่องเที่ยวอื่น รวมทั้งพิพิธภัณฑ์ภูมิภาคท้องถิ่นแต่ละที่จะแสดงถึงภูมิภาคของท้องถิ่นที่ไม่เหมือนกันเนื่องจากภูมิภาคมีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิต สังคม และวัฒนธรรมชุมชน ที่มีการสั่งสมและปฏิบัติสืบต่อกันมาเป็นระยะเวลาอันยาวนาน ลักษณะพิเศษของภูมิภาคนั้นเกิดขึ้นจากความสัมพันธ์ระหว่างคนกับธรรมชาติสิ่งแวดล้อมซึ่งจะแสดงออกมาในลักษณะภูมิภาคในการดำเนินวิถีชีวิตขั้นพื้นฐานด้านปัจจัยสี่ประกอบด้วย อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย และยารักษาโรค ตลอดจนการประกอบอาชีพต่างๆ ในท้องถิ่น อีกทั้งภูมิภาคยังเกิดขึ้นจากความสัมพันธ์ระหว่างคนในสังคมที่แสดงออกมาในลักษณะจารีต ขนบธรรมเนียมประเพณี ศิลปะ และนันทนาการ ภาษา และวรรณกรรม ตลอดจนการสื่อสารต่างๆ รวมทั้งภูมิภาคที่เกิดจากความสัมพันธ์ระหว่างคนกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ สิ่งเหนือธรรมชาติ ที่แสดงออกมาในลักษณะของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ศาสนา ความเชื่อต่างๆ ทำให้พิพิธภัณฑ์ภูมิภาคท้องถิ่นแต่ละที่มีความแตกต่างกันไป เพราะเป็นสถานที่จัดแสดงถึงวิถีชีวิตของชุมชนนั้นๆ

นักวิชาการหลายท่าน (Brugman, 2000; Paul & Baltes, 2008; Sternberg & Jordan, 2005; Takahashi & Overton, 2002; Yang, 2001) ได้อธิบายถึงลักษณะของพิพิธภัณฑ์ภูมิภาคท้องถิ่นไว้ดังนี้

1. พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นต้องมีสถานที่ที่จัดแสดงผลงานเฉพาะ ตั้งอยู่ในชุมชนเพื่อให้คนในชุมชนได้เข้ามา ค้นคว้าหาความรู้
2. พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นต้องมีผู้ดูแลและมีหน่วยงานผู้รับผิดชอบ การเก็บรวบรวม การสงวนรักษาวัตถุการทำทะเบียนวัตถุ
3. พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นต้องมีข้อมูลในการศึกษา ค้นคว้า มีหน้าที่ให้ความรู้ มีกิจกรรมและบริการด้านการศึกษาเพื่อให้เข้าใจง่าย สร้างความสัมพันธ์ระหว่างพิพิธภัณฑ์กับสาธารณชน นอกจากนี้ต้องคิดนวัตกรรมใหม่ ๆ และประชาสัมพันธ์ให้ชุมชนมีความสนใจในพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นอยู่ตลอดเวลา และไม่แสวงหาผลกำไร
4. พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นต้องมีการจัดแสดง (Exhibition) ผู้จัดหรือเจ้าของที่มีบทบาทหน้าที่กำหนดแนวคิดและเนื้อหาการจัดแสดง โดยให้ความร่วมมือกับหน่วยงานหรือองค์กรที่มีทักษะความชำนาญในวิชาชีพการจัดแสดงนิทรรศการ และเล่าเรื่องราวของความเชื่อ ภูมิภาค วัฒนธรรม และประวัติศาสตร์
5. พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นต้องมีวัตถุจัดแสดง ประกอบด้วยวัตถุของจริง แบบจำลอง ฉาก ภาพถ่าย สื่อวีดิทัศน์
6. พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นต้องมีสคริปต์บรรยาย ป้ายนิเทศวัตถุจัดแสดง

สอดคล้องกับความคิดเห็นของ Nowacki (2005) ที่ได้จำแนกองค์ประกอบของพิพิธภัณฑ์ ภูมิปัญญาท้องถิ่นไว้ออกเป็น 6 องค์ประกอบได้แก่ สถานที่ตั้งพิพิธภัณฑ์ แผนกต้อนรับ/ออกตัว พื้นที่ขายของที่ระลึก การจัดแสดง การบริการด้านอาหาร และปัจจัยอื่นๆ โดยมีรายละเอียดดังนี้

สถานที่ตั้งพิพิธภัณฑ์/สภาพแวดล้อม หมายถึง บริเวณที่ตั้งของพิพิธภัณฑ์ที่สามารถเดินทางได้สะดวก รวมถึงลักษณะภายนอกของอาคารมีความโดดเด่น มีที่จอดรถเพียงพอ ผู้สูงอายุและคนพิการสามารถเข้าถึงได้ง่าย

แผนกต้อนรับ / ออกตัว เป็นหน่วยงานที่พบกับนักท่องเที่ยวเป็นส่วนใหญ่ ทำให้จำเป็นต้องมีบุคลากรที่เป็นมิตรและมีความเข้าใจในนักท่องเที่ยว นอกจากนี้ยังรวมถึงการให้บริการต่างๆ เช่น ข้อมูลรายละเอียดโปสเตอร์ที่ชัดเจน พร้อมนักท่องเที่ยวแต่ละคน มีวิธีการเข้าถึงข้อมูลเกี่ยวกับพิพิธภัณฑ์ที่สะดวก มีแผนที่ที่ชัดเจนของสถานที่ท่องเที่ยวและบริเวณใกล้เคียง มีรายละเอียดที่ชัดเจนเกี่ยวกับระเบียบและการปฏิบัติตัวในพิพิธภัณฑ์ให้นักท่องเที่ยวทราบ

พื้นที่ขายของที่ระลึก สินค้าของที่ระลึกที่แสดงถึงเอกลักษณ์ของพื้นที่หรือพิพิธภัณฑ์นั้นควรมีความดึงดูดใจนักท่องเที่ยวในการซื้อ และนำผลผลิตนั้นๆ กลับไปยังภูมิลำเนาของตนเพื่อวัตถุประสงค์ต่างๆ อาจจะเป็นของที่ระลึกเพื่อเป็นของฝากหรือเพื่อใช้สอย ลักษณะของสินค้าที่ระลึก ทำให้ร้านขายของที่ระลึกควรมีสินค้าที่หลากหลายและมีคุณภาพสูง มีราคาที่เหมาะสม การจัดแสดงสินค้าน่าสนใจและดึงดูด

สิ่งของที่จัดแสดงในพิพิธภัณฑ์ กล่าวได้ว่าเป็นหัวใจหลักของพิพิธภัณฑ์ กล่าวได้ว่าเป็นหัวใจหลักของพิพิธภัณฑ์ โดยเฉพาะถ้าสิ่งของที่จัดแสดงมีความน่าสนใจจะสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวเข้ามาเยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์ได้เป็นอย่างมาก สามารถแบ่งเป็น 2 ประเภท ทรัพยากรทางวัฒนธรรม ได้แก่ ทรัพยากรวัฒนธรรมที่เป็นโบราณวัตถุ และทรัพยากรวัฒนธรรมที่ไม่ใช่โบราณวัตถุ สิ่งของเหล่านี้ได้มาจากการสำรวจ หรืออาจได้รับบริจาค อาจเป็นเครื่องมือในการประกอบอาชีพทำมาหากิน เช่น คันไถ ตะเกียง เครื่องปั่นฝ้าย และวัตถุที่จัดแสดงในพิพิธภัณฑ์ มีคุณค่าของโบราณวัตถุในพิพิธภัณฑ์ ซึ่งมีคุณค่าหลายด้านด้วยกัน ด้านคุณค่าทางประวัติศาสตร์ และโบราณคดี สิ่งของในการจัดแสดงจะสามารถยืนยันได้ว่า สิ่งนั้นได้เกิดขึ้นในอดีตจริง เป็นความทรงจำที่มีพลังในการสื่อสารถึงคนสมัยปัจจุบันให้เข้าใจถึงอดีต ด้านคุณค่าทางด้านวิชาการและการศึกษา สิ่งของในการจัดแสดงได้เก็บรวบรวมไว้มีการศึกษาถึงแหล่งที่มาของสิ่งของนั้นๆ ทำให้ทราบความเป็นมาของแหล่งที่มา และเป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชน ด้านคุณค่าทางด้านภูมิปัญญาและวัฒนธรรม สิ่งของในการจัดแสดงบ่งบอกถึงภูมิปัญญาและวัฒนธรรม ของชุมชนนั้นๆ และด้านคุณค่าทางด้านสังคมและเศรษฐกิจ คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการดูแล รักษา อนุรักษ์ (กฤษญา ตัสมมา, 2556)

การจัดแสดงนิทรรศการต่างๆ ในพิพิธภัณฑ์ โดยทั่วไปนั้น การจัดแสดงนิทรรศการในพิพิธภัณฑ์สมัยใหม่ประกอบไปด้วยหลัก 3 ด้าน คือ การนำเสนอแก่นเรื่องราว (Thematic approach) แทนการเน้นแต่วัตถุ (object - based) ใช้แนวคิดแบบสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้ชมและสิ่งแสดง (Interactive approach) และพิจารณาเลือกใช้สื่อหลายประเภท (multi-medium for the exhibition) ทั้งนี้ทรรศการควรมีความหลากหลายและน่าสนใจ นำเสนอเรื่องราว (อาจเป็นเรื่องที่ยังคงไม่มีคำตอบ) เช่น นำเสนอถึงตรรกะแนวคิดต่างๆ นำเสนอประเด็นที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติ ปัญหาสิ่งแวดล้อม นำเสนอประวัติศาสตร์หรือประวัติความเป็นมาสถานที่บริเวณใกล้เคียง ให้ข้อมูลที่น่าสนใจสำหรับเด็ก กระตุ้นการอภิปรายกับครอบครัวและเพื่อน ให้ประสบการณ์ด้านสุนทรียศาสตร์ มีป้ายอำนวยความสะดวกในการวางแผนและการเคลื่อนย้าย มีเจ้าหน้าที่ที่สามารถให้ข้อมูล ใช้วิธีการที่เหมาะสมในการถ่ายโอนข้อมูล มีความชัดเจนของการจัดแสดงนิทรรศการ

พื้นที่ขายของที่ระลึก สินค้าของที่ระลึกที่แสดงถึงเอกลักษณ์ของพื้นที่หรือพิพิธภัณฑ์นั้น ควรมีความดึงดูดใจนักท่องเที่ยวในการซื้อ และนำผลผลิตนั้นๆ กลับไปยังภูมิลำเนาของตนเพื่อวัตถุประสงค์ต่างๆ อาจจะเป็นของที่ระลึกเพื่อเป็นของฝากหรือเพื่อใช้สอย ลักษณะของสินค้าที่ระลึก ทำให้ร้านขายของที่ระลึกควรมีสินค้าที่หลากหลายและมีคุณภาพสูง มีราคาที่เหมาะสม การจัดแสดงสินค้าน่าสนใจและดึงดูด

ปัจจัยอื่นๆ ที่สามารถอำนวยความสะดวก เช่น สุขาที่เหมาะสม ความสะอาดของห้องสุขา มีสถานที่ท่องเที่ยวอื่นกระตุ้นการเข้าชม มีสถานที่ที่น่าสนใจในบริเวณใกล้เคียง การให้บริการด้านอาหารเป็นสิ่งที่ส่งเสริมพิพิธภัณฑ์ที่สำคัญปัจจัยหนึ่ง โดยเฉพาะพิพิธภัณฑ์ที่มีคนเข้ามาเยี่ยมชมเป็นจำนวนมาก โดยควรมีสถานที่ให้บริการและการตกแต่งที่เหมาะสม มีเมนูและราคาที่ชัดเจน การบริการ อาหารมีความสะอาดและสดใหม่

จากข้อมูลข้างต้นจะเห็นได้ว่าองค์ประกอบที่จำเป็นของพิพิธภัณฑ์มีหลายด้าน และการสร้างความดึงดูดใจให้กับพิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้นต้องคำนึงถึงทุกองค์ประกอบอย่างรอบด้านเพื่อให้สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวได้อย่างมีประสิทธิภาพ การศึกษาครั้งนี้ได้ประยุกต์ใช้องค์ประกอบของพิพิธภัณฑ์ตามแนวคิดของ Nowacki (2005) ในการศึกษาเกี่ยวกับความดึงดูดใจขององค์ประกอบของพิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นในกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง 1

2.3 ความดึงดูดใจของลักษณะแหล่งท่องเที่ยว (The Attractiveness of Tourist Attractions)

การทำให้แหล่งท่องเที่ยวแห่งใดแห่งหนึ่งเป็นที่นิยมของนักท่องเที่ยวได้นั้นประกอบด้วยปัจจัยหลายประการ Vengesai (2003) แสดงความคิดเห็นว่า แหล่งท่องเที่ยวที่เป็นที่นิยมของนักท่องเที่ยวจำเป็นต้องประกอบไปด้วยองค์ประกอบการท่องเที่ยวที่มีความดึงดูด (attractiveness) และมีความสามารถในการแข่งขัน (competitiveness) กับแหล่งท่องเที่ยวอื่นได้ ซึ่งความสามารถใน

การแข่งขันนั้นจะขึ้นอยู่กับความคิดเห็นที่มีต่ออุปทาน (the destination perspective) ส่วนความดึงดูดมาจากทัศนคติของนักท่องเที่ยว (the tourist perspective) โดยความดึงดูดของแหล่งท่องเที่ยวสะท้อนให้เห็นถึงความรู้สึกและความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่มีต่อแหล่งท่องเที่ยวว่าจะสามารถสร้างความพอใจและตอบสนองความต้องการของตนได้ ยิ่งถ้าแหล่งท่องเที่ยวใดสามารถตอบสนองต่อความต้องการของนักท่องเที่ยวได้มาก แสดงว่าแหล่งท่องเที่ยวนั้นมีความดึงดูดมากจนทำให้นักท่องเที่ยวเลือกเดินทางไปเยี่ยมชม (Cracolici & Nijkamp, 2008) ด้วยความสำคัญดังกล่าวทำให้ความดึงดูดของจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยว (destination attractiveness) กลายเป็นประเด็นที่ได้รับความสนใจจากนักวิชาการตลอดจนผู้ที่เกี่ยวข้องในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว (Formica & Uysal, 2006; B. F. Reitsamer, Brunner-Sperdin, & Stokburger-Sauer, 2016; Yin, Cheng, Bi, & Ni, 2020)

ความดึงดูดของแหล่งท่องเที่ยวกระตุ้นให้บุคคลเดินทางไปเยี่ยมชมและใช้เวลาอยู่ในแหล่งท่องเที่ยว นอกจากนี้ ความดึงดูดยังมีอิทธิพลต่อการเลือกจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยว ความรู้สึกและสามารถคาดการณ์ถึงพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวได้ (Banasree, Jones, & Chin, 2020; Henkel, Henkel, Agrusa, & Tanner, 2006) ทั้งนี้ Mayo และ Jarvis (1981, น.22) ได้อธิบายความหมายของความดึงดูด (attractiveness) ไว้ดังนี้คือ “ความสามารถของจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวในการส่งมอบประโยชน์ที่นักท่องเที่ยวต้องการ” โดยความสามารถ (ในการดึงดูดนักท่องเที่ยว) จะขึ้นอยู่กับองค์ประกอบที่มีอยู่ในจุดหมายปลายทางท่องเที่ยวนั้นๆ เนื่องจากองค์ประกอบเหล่านี้ช่วยให้นักท่องเที่ยวสามารถประเมินความดึงดูดของจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวจนทำให้เลือกเดินทางไปเยี่ยมชม (Banasree et al., 2020; Sebastian. Vengesayi, 2003) สอดคล้องกับความคิดเห็นของ Krešić (2008, น. 1813) ที่กล่าวว่า ความดึงดูดประกอบด้วย “องค์ประกอบของจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวที่มีคุณลักษณะที่สามารถดึงดูดใจและกระตุ้นให้นักท่องเที่ยวเดินทางมาเยี่ยมชม”

นอกจากนี้ Morrison (2013) ได้อธิบายถึงลักษณะความดึงดูดใจของทรัพยากรการท่องเที่ยว/องค์ประกอบการท่องเที่ยวไว้ 10 องค์ประกอบ ดังนี้

A1 การรับรู้ (Awareness) คุณลักษณะนี้เกี่ยวข้องกับระดับความรู้ของนักท่องเที่ยวเกี่ยวกับปลายทางและได้รับอิทธิพลจากปริมาณและลักษณะของข้อมูลที่ได้รับ เป็นการให้ความสำคัญกับการรับรู้ของนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวแหล่งท่องเที่ยว สำหรับนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวพิพิธภัณฑสถานภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้นเป็นการตระหนักถึง การแสดงข้อมูล สิ่งของที่จัดแสดงของแต่ละพิพิธภัณฑสถานท้องถิ่นว่านักท่องเที่ยวที่เข้ามารับรู้หรือรู้สึกได้ว่าพิพิธภัณฑสถานแห่งนี้แสดงอะไร และมีเอกลักษณ์เฉพาะอะไร เพื่อให้ให้นักท่องเที่ยวได้ข้อมูลเกี่ยวกับพิพิธภัณฑสถานนั้นๆ

A2 ความน่าดึงดูดใจ (Attractiveness) จำนวนและขอบเขตทางภูมิศาสตร์ของการดึงดูดของสถานที่ท่องเที่ยวปลายทางประกอบด้วยคุณลักษณะนี้ ซึ่งหมายถึงสิ่งดึงดูดใจในแต่ละพิพิธภัณฑ

ภูมิปัญญาท้องถิ่นในกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง 1 มีความสามารถในการดึงความสนใจให้นักท่องเที่ยวเข้าเยี่ยมชมมากขึ้นเพียงใด ซึ่งความน่าสนใจของพิพิธภัณฑ์

A3 ความพร้อมใช้งาน (Availability) คุณลักษณะนี้พิจารณาจากความสะดวกในการเข้าชมแหล่งท่องเที่ยว เช่น พิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นสามารถเข้าเยี่ยมชมได้ง่าย และติดต่อเข้าเยี่ยมชม ต้องมีเจ้าหน้าที่ หรือผู้ดูแลคอยให้ข้อมูลที่ถูกต้องและต้อนรับนักท่องเที่ยว

A4 การเข้าถึง (Access) ความสะดวกในการเดินทางไปและกลับจากปลายทาง รวมถึงการเคลื่อนย้ายภายในปลายทางนั้นถือเป็นคุณลักษณะนี้ เช่น การเดินทางมายังพิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นต้องมีป้ายบอกทางชัดเจน มีแผนที่ หรือช่องทางในการเดินทางทางอินเทอร์เน็ต เพื่อเดินทางมายังพิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นได้อย่างสะดวก

A5 ลักษณะที่ปรากฏ (Appearance) คุณลักษณะนี้วัดการแสดงผลที่ปลายทางทำกับนักท่องเที่ยวทั้งเมื่อพวกเขามาถึงครั้งแรกและตลอดการเข้าพักในปลายทาง เช่น เมื่อนักท่องเที่ยวเดินทางมายังพิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น สิ่งแรกที่นักท่องเที่ยวเห็นต้องเป็นความประทับใจในเชิงบวก และรู้สึกดีไม่ผิดหวังกับการเดินทางมาพิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น

A6 กิจกรรม (Activities) ขอบเขตของกิจกรรมและประสบการณ์ที่มีให้นักท่องเที่ยวภายในปลายทางเป็นปัจจัยกำหนดของคุณลักษณะนี้ อย่างไรก็ตาม พิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นส่วนใหญ่จะไม่ให้นักท่องเที่ยวจับต้องสิ่งของที่นำมาจัดแสดงให้นักท่องเที่ยวดู ซึ่งส่วนใหญ่แล้วจะสามารถดูได้อย่างเดียว เพื่อป้องกันสิ่งของที่นำมาแสดงเสียหาย แต่ถ้าหากจะเปิดประสบการณ์หลากหลายให้กับนักท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวต้องมีส่วนร่วมในกิจกรรมกับทางพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นเพื่อเกิดประสบการณ์ที่ดี จดจำได้ และบอกต่อให้นักท่องเที่ยวคนอื่น ๆ ได้เข้ามาเยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น

A7 ความเชื่อมั่น (Assurance) คุณลักษณะนี้เกี่ยวข้องกับความปลอดภัยและความปลอดภัยของปลายทางสำหรับนักท่องเที่ยว เช่น พิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นต้องมีความปลอดภัยในเรื่องของอาชญากรรม ความปลอดภัยเรื่องอัคคีภัย รวมทั้งความสะอาดในตัวของพิพิธภัณฑ์เพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้กับนักท่องเที่ยวที่มาเยี่ยมชม

A8 การเห็นคุณค่า (Appreciation) ความรู้สึกถึงระดับของการต้อนรับและการต้อนรับมีส่วนทำให้คุณลักษณะนี้ เช่น ผู้ดูแลพิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นต้องต้อนรับให้นักท่องเที่ยวรู้สึกยินดี และได้รับการบริการที่ดี ในการเข้ามาเยี่ยมชม เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้รู้สึกถึงความใส่ใจ ความรู้สึก การเห็นค่า การยกระดับ ให้นักท่องเที่ยวรู้สึกเป็นคนสำคัญของพิพิธภัณฑ์

A9 การจัดการตามแผน (Action) การพัฒนาแผนการท่องเที่ยวระยะยาวและแผนการตลาดเพื่อการท่องเที่ยวเป็นหนึ่งในกรกระทำที่จำเป็น เช่น พิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นต้องมีการวางแผนการจัดการพิพิธภัณฑ์ตามแผนการท่องเที่ยวระยะยาว เพื่อเป็นจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวที่ดี

A10 ความรับผิดชอบ (Accountability) คุณลักษณะนี้เกี่ยวกับการประเมินประสิทธิภาพโดยผู้เกี่ยวข้องต่างๆ เช่น พิพิธภัณฑสถานที่มีปัญหาท้องถิ่นต้องได้รับการประเมินประสิทธิภาพจากนักท่องเที่ยว ว่าพิพิธภัณฑสถานท้องถิ่นในกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง 1 นั้นมีประสิทธิภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ดีหรือไม่ องค์ประกอบของพิพิธภัณฑสถานสามารถสร้างความพอใจให้กับนักท่องเที่ยวได้หรือไม่

ทั้งนี้ ในการศึกษาเกี่ยวกับความดึงดูดของแหล่งท่องเที่ยวที่มุ่งศึกษาความต้องการของนักท่องเที่ยวและคุณลักษณะขององค์ประกอบที่ดึงดูดให้เดินทางไปยังแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ ดังรายละเอียดในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 องค์ประกอบที่มีความดึงดูดของจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยว

วรรณกรรม	สถานที่	องค์ประกอบที่มีความดึงดูด
Lee et al. (2010)	ประเทศไต้หวัน	<p>สิ่งดึงดูดใจ</p> <ul style="list-style-type: none"> - ทรัพยากรธรรมชาติ ทรัพยากรวัฒนธรรม <p>การเข้าถึง</p> <p>การเข้าถึงภายนอก การเข้าถึงภายใน</p> <p>สิ่งอำนวยความสะดวก</p> <p>ที่จอดรถ ร้านอาหาร สิ่งอำนวยความสะดวกในการทำกิจกรรม การบริการ การให้ข้อมูล ความปลอดภัย ความสะอาด</p>
Cracolici and Nijkamp (2008)	ประเทศอิตาลี	<p>คุณลักษณะของแหล่งท่องเที่ยว</p> <ul style="list-style-type: none"> - การต้อนรับ และความเป็นมิตรของคนท้องถิ่น - อาหารท้องถิ่น - เทศกาล - ราคา - ภูมิทัศน์ของเมือง และวัฒนธรรม - สภาพแวดล้อมของโรงแรมและที่พักแรม - คุณภาพและความหลากหลายของสินค้าและบริการ - ข้อมูลและบริการทางการท่องเที่ยว - ความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว - คุณภาพของไวน์
วรรณกรรม	สถานที่	องค์ประกอบที่มีความดึงดูด

Formica and Uysal (2006)	ประเทศ สหรัฐอเมริกา	<p>สิ่งอำนวยความสะดวกและบริการทางการท่องเที่ยว</p> <ul style="list-style-type: none"> - ร้านอาหาร ร้านขายของ บริษัทนำเที่ยว โรงแรม ที่พัก สนามกอล์ฟ <p>วัฒนธรรมและประวัติศาสตร์</p> <ul style="list-style-type: none"> - อาคารทางประวัติศาสตร์ พิพิธภัณฑ์ แหล่งประวัติศาสตร์ แหล่งสงคราม - เทศกาล - สวนอ่งุ่น <p>ที่พัก</p> <ul style="list-style-type: none"> - แคมป์ กระท่อม ที่พักประเภท bed and breakfasts - ที่จอดรถ <p>กิจกรรมกลางแจ้ง</p> <ul style="list-style-type: none"> - ซี่ม้่า น้ำตก เดินป่า ซี่จี่กรยาน
Vengesayi (2003)	ประเทศ ออสเตรเลีย	<ul style="list-style-type: none"> - ทรัพยากรภายในแหล่งท่องเที่ยว และกิจกรรมในพื้นที่ - สภาพแวดล้อม - การบริการ - การให้ข้อมูล/ ประชาสัมพันธ์
Deng et al. (2002)	ประเทศ ออสเตรเลีย	<ul style="list-style-type: none"> - สถานที่ท่องเที่ยว - การเข้าถึง - ทรัพยากรการท่องเที่ยว - สิ่งอำนวยความสะดวก - คนท้องถิ่น
Murphy et al. (2000)	ประเทศ แคนาดา	<p>สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ</p> <p>อากาศ ทิวทัศน์ ความสะดวกสบายของเมือง บรรยากาศ ความเป็นมิตรของคนท้องถิ่น</p> <p>โครงสร้างพื้นฐาน</p> <p>อาหาร ทรัพยากรที่น่าสนใจ โรงแรม</p> <p>คุณภาพ</p> <p>ความพอใจโดยรวม คุณภาพต่อนักท่องเที่ยว</p> <p>คุณค่า</p> <p>ราคาเหมาะสม คุ่มค่าต่อเงิน คุ่มค่าต่อการเที่ยว</p> <p>การกลับมาเที่ยวอีก</p>

		กลับมาที่รัฐวิศวะทอเรียอีกภายใน 2 ปี กลับมาเที่ยวเกาะ อื่นภายใน 2 ปี
--	--	---

ที่มา: พัฒนาจาก Reitsamer & Brunner-Sperdin (2015)

จากตารางที่ 1 จะเห็นได้ว่าการศึกษาความดึงดูดของจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวเป็นการศึกษาเกี่ยวกับความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่มีต่อองค์ประกอบในแหล่งท่องเที่ยว สำหรับแหล่งท่องเที่ยวประเภทพิพิธภัณฑ์นั้นมีนักวิชาการหลายท่านได้ศึกษาถึงความดึงดูดของพิพิธภัณฑ์ในหลายวิธี เช่น Beeho และ Prentice (1995) ได้ใช้วิธีวิเคราะห์ grid ในด้าน ASEB (activities, settings, experiences, benefits) เพื่อศึกษา ถึงประสบการณ์และประโยชน์ที่นักท่องเที่ยวได้รับจากพิพิธภัณฑ์เปิด (open air museum) Jansen-Verbeke และ Van Rekom (1996) ศึกษาถึงความดึงดูดของพิพิธภัณฑ์ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกและแบบสอบถามความคิดเห็นนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวชมพิพิธภัณฑ์ในประเด็นเกี่ยวกับแรงจูงใจ และรูปแบบการท่องเที่ยว ในขณะที่ Harrison (1997) กับ Phaswana-Mafuya และ Haydam (2005) ศึกษาถึงความคาดหวังและการรับรู้เกี่ยวกับพิพิธภัณฑ์ ส่วน Plaza (2000) ศึกษาถึงผลกระทบของพิพิธภัณฑ์ในการดึงดูดนักท่องเที่ยวโดยดูจากจำนวนนักท่องเที่ยว และการพักค้างคืนของนักท่องเที่ยว ส่วนการศึกษาของ Nowacki (2005) ได้ใช้แนวคิด SERVQUAL ในการประเมินความคาดหวัง การรับรู้ และความพอใจของนักท่องเที่ยวเกี่ยวกับคุณภาพขององค์ประกอบของพิพิธภัณฑ์ จะเห็นได้ว่าการศึกษาเหล่านี้มุ่งศึกษาในด้านอุปสงค์การท่องเที่ยวโดยมุ่งเน้นในเรื่องของลักษณะ ของนักท่องเที่ยวและพฤติกรรมการท่องเที่ยว ความคาดหวัง การรับรู้ และประสบการณ์การท่องเที่ยว

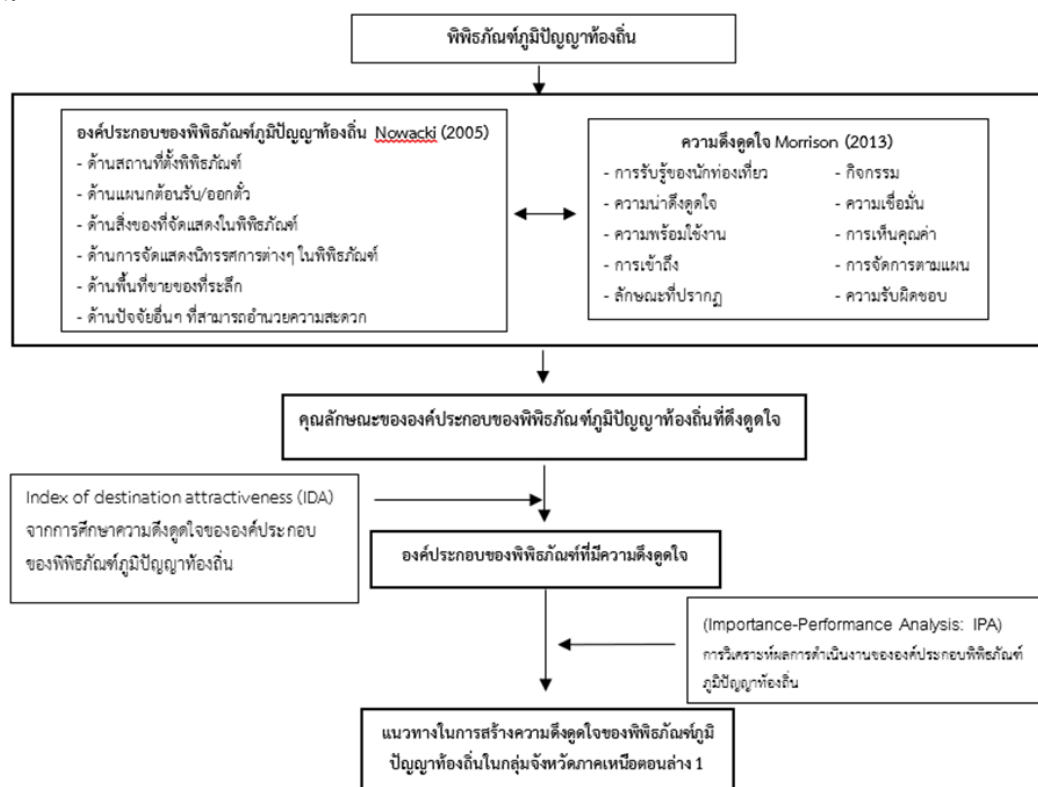
อย่างไรก็ตาม นักวิชาการหลายท่าน (Jiehua. Sheng & Ada Lo, 2010; Tufts & Milne, 1999) เห็นว่า การศึกษาเกี่ยวกับความดึงดูดใจในตัวพิพิธภัณฑ์โดยตรงนั้นยังมีจำกัด ดังนั้น การศึกษาถึงองค์ประกอบ การท่องเที่ยวของพิพิธภัณฑ์ในการดึงดูดนักท่องเที่ยวควรต้องมีการศึกษาเพิ่มเติม ทั้งนี้ ในการศึกษาความดึงดูดใจขององค์ประกอบการท่องเที่ยวนั้นสามารถทำได้หลายวิธี เช่น การประเมินทัศนคติของนักท่องเที่ยวต่อองค์ประกอบต่างๆ ในแหล่งท่องเที่ยว (Enright & Newton, 2005; Peter Murphy et al., 2000 ; Prayag & Hosany, 2014; Yangzhou. Hu & Ritchie, 1993) การวิเคราะห์ความสำคัญกับผลการดำเนินงาน (Importance-Performance Analysis: IPA) เนื่องจากวิธีดังกล่าวมีความสามารถในการอธิบายถึงทรัพยากรการท่องเที่ยว/องค์ประกอบการท่องเที่ยวที่มีความสำคัญต่อนักท่องเที่ยวจนสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวให้มาเยี่ยมชม ตลอดจนทราบผลการดำเนินการของทรัพยากรการท่องเที่ยว/องค์ประกอบการท่องเที่ยวดังกล่าวอย่างชัดเจน (Su, 2013; Wang et al., 2016; Yuan et al., 2018) วิธีการดังกล่าวข้างต้นเป็นการประเมินองค์ประกอบการท่องเที่ยวแต่ละด้าน นอกจากนี้ นักวิชาการหลายท่าน (Hu & Wall, 2005; Krešić,

2008; Krešić & Prebežac, 2011; Seddighi & Theocharous, 2002; Sebastian. Vengesayi, 2003) เสนอแนวทางในการวิเคราะห์ความดึงดูดใจของแหล่งท่องเที่ยวโดยใช้แนวคิดของ Smith (1987) ที่เรียกว่า Index of destination attractiveness (IDA) โดยเห็นว่า ในการศึกษาความดึงดูดใจของแหล่งท่องเที่ยวที่ควรวัดความดึงดูดในทุกคุณลักษณะของแต่ละองค์ประกอบการท่องเที่ยว และรวมค่าเหล่านั้นเป็นค่าเดียวเพื่อแสดงให้เห็นถึงความดึงดูดในองค์ประกอบนั้นอย่างชัดเจน เนื่องจากคุณลักษณะเหล่านั้นเป็นรายละเอียดขององค์ประกอบที่ทำให้แหล่งท่องเที่ยวต่างๆ มีความดึงดูดใจและส่งผลให้แหล่งท่องเที่ยวมีความน่าสนใจและสามารถแข่งขันได้ (Hu & Wall, 2005) Krešić & Prebežac (2011) แสดงความเห็นเพิ่มเติมว่าการวิเคราะห์ด้วยวิธี IDA นั้นจะขึ้นอยู่กับสมมติฐานที่ว่าในระหว่างกระบวนการตัดสินใจนั้น นักท่องเที่ยวกำลังเชื่อมโยงคุณลักษณะขององค์ประกอบการท่องเที่ยวที่มีในแหล่งท่องเที่ยว (คุณลักษณะขององค์ประกอบการท่องเที่ยวทำให้แหล่งท่องเที่ยวมีศักยภาพ) เพื่อประกอบการตัดสินใจเกี่ยวกับความดึงดูดของแหล่งท่องเที่ยว เมื่อกระบวนการดังกล่าวเสร็จสิ้นลงนักท่องเที่ยวจะรู้ว่าองค์ประกอบการท่องเที่ยวใดสำคัญที่สุด หรือน่าสนใจที่สุด และเผยแพร่ข้อมูลนั้นไปยังนักท่องเที่ยวคนอื่นๆ ซึ่งองค์ประกอบการท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวเห็นว่าสำคัญที่สุด (ดึงดูดที่สุด) จะมีค่า IDA สูงที่สุด

ซึ่งการศึกษาครั้งนี้ได้ประยุกต์ใช้แนวคิดลักษณะความดึงดูดใจของทรัพยากรการท่องเที่ยว/องค์ประกอบการท่องเที่ยวของ Morrison (2013) มีลักษณะความดึงดูดใจของทรัพยากรการท่องเที่ยว/องค์ประกอบการท่องเที่ยวไว้ 10 ด้าน ซึ่งผู้วิจัยได้นำแนวคิดมาศึกษาถึงความดึงดูดใจขององค์ประกอบของพิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นในกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง 1 ใน 6 องค์ประกอบ เนื่องจากสอดคล้องกับความดึงดูดใจของพิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น ได้แก่ สถานที่ตั้งพิพิธภัณฑ์ แผนกต้อนรับ/ออกตั๋ว พื้นที่ขายของที่ระลึก สิ่งของที่จัดแสดงในพิพิธภัณฑ์ การจัดแสดงนิทรรศการต่างๆ และปัจจัยอื่นๆ ที่สามารถอำนวยความสะดวก (M. Nowacki, 2005) โดยใช้วิธีการ Index of destination attractiveness (IDA) ในการศึกษาความดึงดูดใจขององค์ประกอบของพิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นในกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง 1 และการวิเคราะห์ผลการดำเนินงานขององค์ประกอบพิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยวิธีการ Importance-Performance Analysis (IPA) เพื่อเสนอแนวทางในการพัฒนาพิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น

2.4 กรอบแนวคิดการวิจัย

การศึกษาเรื่อง “การศึกษาความดึงดูดใจของพิพิธภัณฑ์ภูมิภาคเหนือตอนล่าง 1 เพื่อพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง 1” สามารถสรุปเป็นกรอบแนวคิดได้ดังนี้

รูปที่ 1 แนวคิดการวิจัยพัฒนาเพื่อการศึกษาครั้งนี้

2.5 สรุป

ความดึงดูดใจของพิพิธภัณฑ์ภูมิภาคเหนือตอนล่างเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญในการพัฒนาพิพิธภัณฑ์ภูมิภาคเหนือตอนล่างในกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง 1 เพราะความดึงดูดใจมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกสถานที่ท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว ทั้งนี้ องค์ประกอบของพิพิธภัณฑ์ภูมิภาคเหนือตอนล่างที่ดึงดูดใจนักท่องเที่ยวจะสามารถสร้างภาพลักษณ์ให้พิพิธภัณฑ์ภูมิภาคเหนือตอนล่างกลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีเอกลักษณ์เป็นที่รู้จักและดึงดูดให้นักท่องเที่ยวให้เดินทางมาท่องเที่ยวมากยิ่งขึ้น ดังนั้น การพัฒนาองค์ประกอบของพิพิธภัณฑ์ให้มีความดึงดูดใจสำหรับนักท่องเที่ยวด้วยคุณลักษณะในแต่ละด้านจึงเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาพิพิธภัณฑ์ภูมิภาคเหนือตอนล่าง

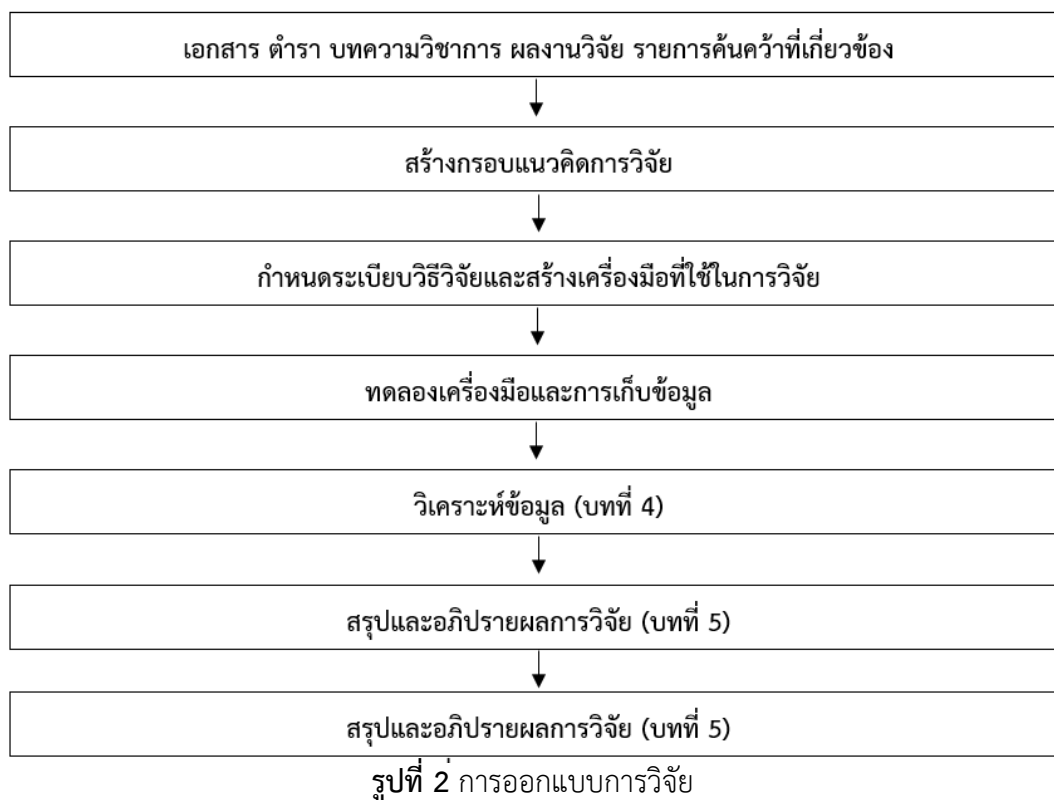
บทที่ 3

วิธีดำเนินงานวิจัย

การวิจัยเรื่อง การศึกษาความพึงพอใจของพิพิธภัณฑน์ภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง 1 มีวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อศึกษาความพึงพอใจขององค์ประกอบพิพิธภัณฑน์ภูมิปัญญาท้องถิ่นจากมุมมองนักท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง 1 ทั้ง 6 องค์ประกอบ สถานที่ตั้งพิพิธภัณฑน์ แผนกต้อนรับ/ออกตัว พื้นที่ขายของที่ระลึก สิ่งของที่จัดแสดงในพิพิธภัณฑน์ การจัดแสดงนิทรรศการต่างๆ และปัจจัยอื่นๆที่สามารถอำนวยความสะดวก และเพื่อเสนอแนวทางในการสร้างความพึงพอใจของพิพิธภัณฑน์ภูมิปัญญาท้องถิ่นในกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง 1 เพื่อพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative) โดยการใช้แบบสอบถามกับนักท่องเที่ยวของพิพิธภัณฑน์ท้องถิ่นในกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง 1 มีรายละเอียดดังนี้

3.1 การออกแบบการวิจัย

การศึกษาค้นคว้าความพึงพอใจของพิพิธภัณฑน์ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง 1 มีรายละเอียดดังนี้

3.2 ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยมีรายละเอียดของวิธีการดำเนินการวิจัยดังนี้

3.2.1 ขอบเขตด้านพื้นที่

พื้นที่ในการวิจัยคือ พิพิธภัณฑสถานภูมิปัญญาท้องถิ่นในกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง 1 ได้แก่ จังหวัดพิษณุโลก เพชรบูรณ์ อุตรดิตถ์ สุโขทัย และตาก ซึ่งมีพิพิธภัณฑสถานภูมิปัญญาท้องถิ่นอยู่ 24 แห่ง (ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร องค์การมหาชน 2562) และเป็นพิพิธภัณฑสถานภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีความโดดเด่นในเรื่องของภูมิปัญญาท้องถิ่นและเป็นสถานที่สำคัญที่ทำให้นักท่องเที่ยวเข้ามาเรียนรู้วัฒนธรรมและดึงดูดความเป็นเอกลักษณ์ทางภูมิปัญญาของท้องถิ่น เพื่อเป็นการกำหนดขอบเขตพื้นที่การวิจัยจึงมีเกณฑ์ในการคัดเลือกสถานที่ในการเก็บข้อมูลของแต่ละจังหวัด คือ พิพิธภัณฑสถานภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ยังเปิดทำการให้เข้าชม อยู่ในตัวเมือง และมีจำนวนผู้เข้าชมมากที่สุด 2 อันดับแรกของแต่ละจังหวัดรวม 10 พิพิธภัณฑสถาน ดังปรากฏในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 พิพิธภัณฑสถานภูมิปัญญาท้องถิ่นในกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง 1

จังหวัด	พิพิธภัณฑสถานภูมิปัญญาท้องถิ่น
พิษณุโลก	1. พิพิธภัณฑสถานพื้นบ้านจ่าทวี 2. ศูนย์อนุรักษ์ชีไท – ยวน ตำบลสมอแข
เพชรบูรณ์	1. หอวัฒนธรรมนครบาลเพชรบูรณ์ 2. พิพิธภัณฑสถานพื้นบ้านและมรดก วัตบ้านโกชน์
อุตรดิตถ์	1. พิพิธภัณฑสถานเมืองลับแล 2. หอวัฒนธรรมจังหวัดอุตรดิตถ์
สุโขทัย	1. พิพิธภัณฑสถานชุมชนศรีสัชชาลัย 2. พิพิธภัณฑสถานพื้นบ้าน จังหวัดสวรรคโลก
ตาก	1. พิพิธภัณฑสถานพระครูศิริวรานุวัตร (วัดทุ่งยั้ง) 2. พิพิธภัณฑสถานศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น (ร.ร.ศึกษาสงเคราะห์ตาก)

3.3.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้คือ นักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวชมพิพิธภัณฑสถานท้องถิ่นในกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง 1 (จังหวัดพิษณุโลก เพชรบูรณ์ อุตรดิตถ์ สุโขทัย และตาก) เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้ไม่ทราบจำนวนประชากรที่แน่นอนผู้วิจัยจึงใช้สูตรในการคำนวณหาขนาดกลุ่ม

ตัวอย่าง กรณีไม่ทราบจำนวนประชากรและไม่ทราบสัดส่วนที่แน่นอนของประชากรที่ระดับความเชื่อมั่น 95% ความผิดพลาดไม่เกินร้อยละ 5 ตามสูตร Cochran (1977) ดังนี้

$$\text{สูตร } n = \frac{Z^2 pq}{e^2}$$

โดยกำหนดสัดส่วนของประชากรที่สนใจศึกษาเท่ากับ 50% หรือ 0.50 และต้องการระดับความเชื่อมั่น 95% นั่นคือ ยอมให้คลาดเคลื่อนได้ 5%(0.05) ดังนั้น จึงแทนค่าได้ขนาดตัวอย่างดังนี้

$$n = \frac{(1.96)^2(0.5)(1-0.5)}{(0.05)^2} = 384.16 \text{ คน}$$

และเพื่อป้องกันการไม่สมบูรณ์ของข้อมูลผู้วิจัยจึงกำหนดกลุ่มตัวอย่างที่จำนวน 400 คน ทั้งนี้เนื่องจาก ไม่ทราบจำนวนประชากรที่แท้จริงการศึกษาครั้งนี้จึงเป็นการเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยไม่ใช้ความน่าจะเป็น (non-probability sampling) มีรายละเอียดดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งเขตพื้นที่โดยแบ่งออกเป็นจังหวัดพิษณุโลก เพชรบูรณ์ สุโขทัย อุตรดิตถ์ และตาก จังหวัดละ 80 คน รวม 400 คน

ขั้นตอนที่ 2 เก็บตัวอย่างนักท่องเที่ยวที่เดินทางไปเยี่ยมชมพิพิธภัณฑสถานภูมิปัญญาท้องถิ่นที่กำหนดไว้ แห่งละ 40 คน ด้วยการสุ่มตัวแบบบังเอิญ (Accidental sampling)

3.2.3 เครื่องมือและการพัฒนาเครื่องมือ

1. ชนิดของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามที่สร้างและปรับปรุงจากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องโดยแบ่งออกเป็น 4 ส่วนดังนี้

ส่วนที่ 1 ลักษณะประชากรศาสตร์ และแรงจูงใจในการเยี่ยมชมพิพิธภัณฑสถานภูมิปัญญาท้องถิ่น

แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลที่เป็นปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบ (Checklist) ซึ่งถามเกี่ยวกับ เพศ อายุ ระดับการศึกษา การประกอบอาชีพ และแรงจูงใจในการเยี่ยมชมพิพิธภัณฑสถานภูมิปัญญาท้องถิ่น

ส่วนที่ 2 ความดึงดูดใจขององค์ประกอบของพิพิธภัณฑสถานภูมิปัญญาท้องถิ่น

แบบสอบถามเกี่ยวกับความดึงดูดที่พัฒนามาจาก Morrison (2013) โดยประเมินความดึงดูดใจขององค์ประกอบของพิพิธภัณฑสถานภูมิปัญญาท้องถิ่น 6 องค์ประกอบ ที่พัฒนามาจาก Nowacki (2005) ได้แก่ ด้านสถานที่ตั้งพิพิธภัณฑสถาน ด้านแผนกต้อนรับ/ออกตัว ด้านสิ่งของที่จัดแสดง ด้านพื้นที่ขายของที่ระลึก ด้านการจัดแสดง และด้านปัจจัยอื่นๆ ที่อำนวยความสะดวก โดยแบ่งออกเป็น 5 ระดับด้วยกันคือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด องค์ประกอบของพิพิธภัณฑสถานภูมิปัญญาท้องถิ่นแบ่งออกเป็น 30 องค์ประกอบย่อย ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 องค์ประกอบย่อยของพิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น

องค์ประกอบย่อยของพิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น	
1. ลักษณะภายนอกของอาคารมีความน่าสนใจให้เข้าไปเยี่ยมชม	16. นิทรรศการมีความหลากหลายและน่าสนใจ
2. ที่จอดรถที่เหมาะสม เพียงพอ	17. มีวิธีการนำเสนอนิทรรศการที่สามารถสื่อสารข้อมูลกับนักท่องเที่ยว
3. มีสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้สูงอายุและคนพิการ	18. มีการนำเสนอประวัติศาสตร์หรือประวัติความเป็นมาของพิพิธภัณฑ์และสถานที่สำคัญในพื้นที่
4. สามารถเดินทาง/เข้าถึงได้หลายทาง	19. นิทรรศการสามารถกระตุ้นการอภิปรายกับครอบครัวและเพื่อน
5. มีการคมนาคมที่สะดวก	20. นักท่องเที่ยวสามารถมีส่วนร่วมในกิจกรรมกับทางพิพิธภัณฑ์
6. พนักงานมีความเป็นมิตรและให้ความช่วยเหลือ	21. สินค้า/ของที่ระลึก มีความเป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่
7. พนักงานให้ข้อมูลรายละเอียดเกี่ยวกับตัว/บัตรเข้าชมอย่างละเอียด	22. สินค้า/ของที่ระลึก มีความน่าสนใจและมีคุณภาพ
8. พนักงานมีความเอาใจใส่และต้อนรับ	23. สินค้า/ของที่ระลึก มีราคาเหมาะสม
9. นักท่องเที่ยวสามารถเลือกซื้อตัวเพื่อชมเฉพาะสิ่งที่สนใจ	24. การจัดแสดงสินค้าน่าสนใจและดึงดูด
10. มีโปสเตอร์/โบรชัวร์ ข้อมูลรายละเอียดของพิพิธภัณฑ์และบริเวณใกล้เคียง	25. สินค้า/ของที่ระลึกมีความหลากหลาย
11. สิ่งของที่จัดแสดงทำให้เห็นถึงภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่น	26. มีสุขาเพียงพอกับการใช้บริการ
12. สิ่งของที่จัดแสดงสามารถสื่อสารถึงคนสมัยปัจจุบันให้เข้าใจถึงอดีต	27. มีร้านอาหาร/เครื่องดื่มให้บริการ
13. สิ่งของในการจัดแสดงมีคุณค่าทางวิชาการและการศึกษา	28. สถานที่ท่องเที่ยวมีความดึงดูดในการเข้าชม
14. สิ่งของในการจัดแสดงเป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชน	29. มีการดูแลความปลอดภัย และแจ้งเตือนเมื่อเกิดเหตุที่มีอันตรายต่อนักท่องเที่ยว

15. คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการดูแลสิ่งของในการจัดแสดง	30. มีการชี้แจงกฎระเบียบ/การปฏิบัติตัวอย่างชัดเจน
---	---

ส่วนที่ 3 ผลการดำเนินงานขององค์ประกอบพิพิธภัณฑสถานภูมิปัญญาท้องถิ่นของภาคเหนือตอนล่าง 1

แบบสอบถามเกี่ยวกับความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่มีต่อผลการดำเนินงานขององค์ประกอบพิพิธภัณฑสถานภูมิปัญญาท้องถิ่น 30 องค์ประกอบย่อย เป็นแบบประเมินค่า (Rating scale) โดยแบ่งออกเป็น 5 ระดับด้วยกันคือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด

ส่วนที่ 4 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางในการพัฒนาเพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมจากผู้ตอบแบบสอบถามซึ่งเป็นคำถามปลายเปิด โดยผู้ตอบแบบสอบถามสามารถเสนอข้อคิดเห็นหรือข้อเสนอเพิ่มเติมได้

2. การสร้างเครื่องมือและการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

การสร้างเครื่องมือมีรายละเอียดตามขั้นตอน ดังนี้

1. ศึกษาแนวความคิดและทฤษฎีต่างๆ จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อกำหนดโครงสร้างเนื้อหา
2. นำข้อมูลจากการศึกษาในข้อ 1 มาสร้างแบบสอบถาม
3. นำแบบสอบถามให้ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content validity) ความถูกต้องตามหลักวิชาการความสอดคล้องกันของข้อคำถาม ตลอดจนภาษาที่ใช้ได้ค่าความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาระหว่าง 0.66 - 1.00 โดยใช้ดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับจุดประสงค์ (Index of Item-Objective Congruence: IOC) ที่มีเกณฑ์ในการพิจารณาให้คะแนนดังนี้

ให้ 1 เมื่อแน่ใจว่าข้อคำถามมีความสอดคล้องกับจุดประสงค์

ให้ 0 เมื่อไม่แน่ใจว่าข้อคำถามมีความสอดคล้องกับจุดประสงค์หรือไม่

ให้ -1 เมื่อแน่ใจว่าข้อคำถามไม่สอดคล้องกับจุดประสงค์

หลังจากนั้นนำคะแนนของผู้เชี่ยวชาญมาหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับจุดประสงค์ โดยใช้สูตรของ Rovinelli และ Hambleton (1977) มีสูตรการคำนวณดังนี้

$$IOC = \frac{\sum R}{N}$$

โดยที่ IOC เป็นค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับจุดประสงค์

$\sum R$ เป็นผลรวมของคะแนนจากการพิจารณาของผู้เชี่ยวชาญ

N เป็นจำนวนผู้เชี่ยวชาญ

กำหนดเกณฑ์การพิจารณาระดับค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับจุดประสงค์ของข้อคำถามที่ได้จากการคำนวณจากสูตรที่จะมีค่าอยู่ระหว่าง 0.00 ถึง 1.00 มีรายละเอียดของเกณฑ์การพิจารณา ดังนี้มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.5 ขึ้นไป คัดเลือกคำถามข้อนั้นไว้ใช้ได้ แต่ถ้าได้ค่า IOC ต่ำกว่า 0.5 ควรพิจารณาแก้ไขปรับปรุงหรือตัดทิ้ง สำหรับการศึกษาในครั้งนี้ ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 คนได้ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาของแบบสอบถามพบว่า ค่า IOC เท่ากับ 0.80 แสดงว่าข้อคำถามมีความเที่ยงตรงสามารถนำไปใช้ในการสอบถามได้

4. นำแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจจากผู้ทรงคุณวุฒิมาแก้ไขปรับปรุงอีกครั้งหนึ่ง
5. นำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try-out) กับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน
6. หาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถามทั้งฉบับ ตามวิธีของครอนบาค (Cronbach) โดยหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (α - coefficient) ซึ่งสูตรในการคำนวณ คือ

$$\text{สูตร } \alpha = \frac{K}{K-1} \left(1 - \frac{\sum S_i^2}{S^2} \right) \text{ โดยที่}$$

α คือ สัมประสิทธิ์แอลฟา

K คือ จำนวนข้อคำถาม

$\sum S_i^2$ คือ ผลรวมของความแปรปรวนของคะแนนแต่ละข้อ

S^2 คือ ความแปรปรวนของคะแนนรวม

ซึ่งค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามนี้เท่ากับ 0.8 ดังนั้นจึงนำแบบสอบถามไปแจกให้กับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 400 ชุด โดยเน้นการเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่มีความสะดวกและเต็มใจที่จะตอบแบบสอบถาม โดยแบ่งเก็บข้อมูลตามจำนวนที่ได้กำหนดไว้

3.3 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลมีวิธีการ ดังนี้

1. ใช้แบบสอบถามที่สร้างขึ้นเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่คัดเลือกมาจากประชากรกลุ่มเป้าหมายที่กำหนดไว้ โดยการอธิบายวัตถุประสงค์ในการทำวิจัยให้นักท่องเที่ยวที่มาเข้าชมพิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นทราบ และขออนุญาตเก็บข้อมูล
2. ตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถามที่ได้รับคืนมาเพื่อดำเนินการตามขั้นตอนของการวิจัย
3. นำข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามไปวิเคราะห์ทางสถิติต่อไป

3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

หลังจากการเก็บข้อมูลจากแบบสอบถามและได้ตรวจสอบความถูกต้องอีกครั้ง จึงวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป สำหรับสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์มีดังนี้

1. **สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistic)** ตารางแจกแจงความถี่แสดงผลเป็นค่าร้อยละ (Percentage) เกี่ยวกับรายละเอียดของกลุ่มตัวอย่าง

2. **มาตราวัดของลิเคิร์ต (Likert Scale)** ในการวิเคราะห์ความพึงพอใจขององค์ประกอบของพิพิธภัณฑ์ ภูมิปัญญาท้องถิ่นและผลการดำเนินงานขององค์ประกอบพิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นแบบสอบถามปลายปิด มีมาตราส่วนตามมาตราวัด Likert Scale ซึ่งแบ่งมาตราวัดออกเป็น 5 ระดับ โดยมีเกณฑ์การให้คะแนน คือการคำนวณหาอันตรภาคชั้น เพื่อแปลผลคะแนนในแต่ละช่วง

5	หมายถึง	มากที่สุด
4	หมายถึง	มาก
3	หมายถึง	ปานกลาง
2	หมายถึง	น้อย
1	หมายถึง	น้อยที่สุด

ทั้งนี้ การแปลค่าความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างมีการกำหนดการให้คะแนนโดยใช้เกณฑ์วิธีการให้คะแนน ดังนี้

$$\begin{aligned} \text{ความกว้างอันตรภาคชั้น} &= (\text{ค่าสูงสุด} - \text{ค่าต่ำสุด}) / \text{จำนวนชั้น} \\ &= (5 - 1) / 5 \\ &= 0.8 \end{aligned}$$

การศึกษาความพึงพอใจของพิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นและผลการดำเนินงานขององค์ประกอบของพิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นของกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง 1 โดยกำหนดค่าเฉลี่ยดังต่อไปนี้

ค่าเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 4.21 – 5.00 หมายความว่า ความพึงพอใจ/ผลการดำเนินงานขององค์ประกอบพิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นมีระดับมากที่สุด

ค่าเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 3.41 – 4.20 หมายความว่า ความพึงพอใจ/ผลการดำเนินงานขององค์ประกอบพิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นมีระดับมาก

ค่าเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 2.61 – 3.40 หมายความว่า ความดึงดูดใจ/ผลการดำเนินงานของ
องค์ประกอบพิพิธภัณฑสถานพิพิธภัณฑ์
ท้องถิ่นมีระดับปานกลาง

ค่าเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 1.81 – 2.60 หมายความว่า ความดึงดูดใจ/ผลการดำเนินงานของ
องค์ประกอบพิพิธภัณฑสถานพิพิธภัณฑ์
ท้องถิ่นมีระดับน้อย

ค่าเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 1.00 – 1.80 หมายความว่า ความดึงดูดใจ/ผลการดำเนินงานของ
องค์ประกอบพิพิธภัณฑสถานพิพิธภัณฑ์
ท้องถิ่นมีระดับน้อยที่สุด

3. การวิเคราะห์ด้วย Index of destination attractiveness (IDA)

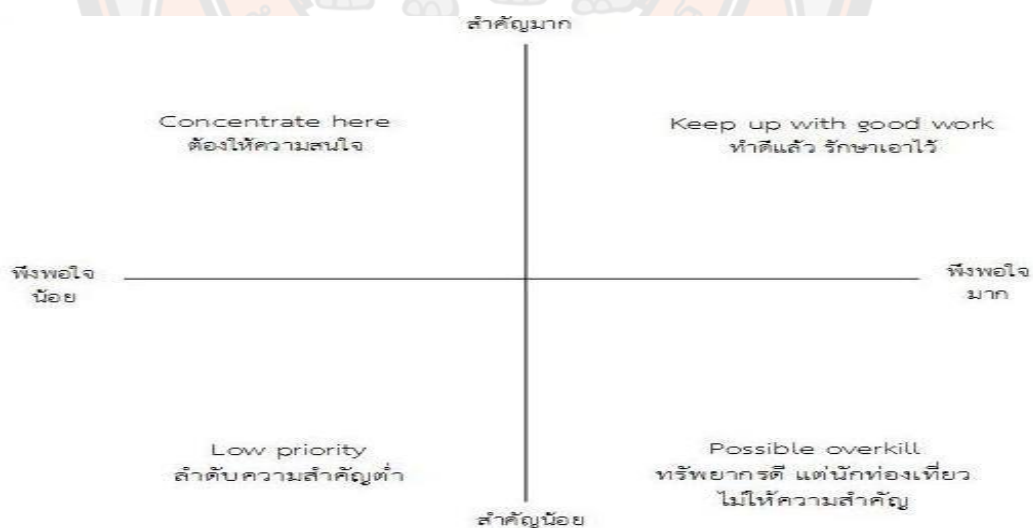
เป็นการประเมินความดึงดูดใจขององค์ประกอบของพิพิธภัณฑสถานพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น โดยเป็นการประเมินระดับความดึงดูดใจขององค์ประกอบของพิพิธภัณฑสถานแต่ละด้านและรวมค่าเหล่านั้นเป็นค่าเดียว กล่าวคือเป็นวิธีการประเมินค่าตัวแปรย่อยแต่ละข้อให้รวมเป็นค่าเดียวกัน (Smith, 1987) Hu กับ Wall (2005) แสดงความเห็นว่างค์ประกอบย่อยแต่ละตัวมีส่วนในการสร้างความดึงดูดใจให้กับแหล่งท่องเที่ยว และความสามารถในการแข่งขันของแหล่งท่องเที่ยวนั้นขึ้นอยู่กับประสิทธิภาพขององค์ประกอบย่อยเหล่านี้ เป็นสิ่งที่นักท่องเที่ยวเชื่อว่ามีผลต่อแหล่งท่องเที่ยว รวมทั้งมีอิทธิพลต่อนักท่องเที่ยวในการเลือกแหล่งท่องเที่ยว (Seddighi & Theocharous, 2002) องค์ประกอบการท่องเที่ยวที่มีค่า IDA สูงที่สุดเป็นองค์ประกอบนักท่องเที่ยวเห็นว่ามีผลดึงดูดใจที่สุด

นักวิชาการหลายท่าน (Ariya, Wishitemi, & Sitati, 2017; Krešić, 2008; Krešić & Prebežac, 2011; Mikulić, Krešić, Prebežac, Miličević, & Šerić, 2016) แสดงความเห็นว่าการวิเคราะห์ด้วยแนวคิด IDA มีความเหมาะสมและเป็นประโยชน์ต่อแหล่งท่องเที่ยวในการพิจารณาความน่าดึงดูดขององค์ประกอบการท่องเที่ยวแต่ละกลุ่ม โดยสำหรับพิพิธภัณฑสถานพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นได้แก่ ด้านสถานที่ตั้งพิพิธภัณฑสถาน ด้านแผนกต้อนรับ/ออกตั๋ว ด้านสิ่งของที่จัดแสดง ด้านพื้นที่ขายของที่ระลึก ด้านการจัดแสดง และด้านปัจจัยอื่นๆ ที่อำนวยความสะดวก เพราะทำให้สามารถทราบถึงองค์ประกอบหลักที่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวได้อย่างชัดเจน นอกจากนี้ วิธีการวิเคราะห์ IDA สามารถนำไปใช้ในการวิเคราะห์จุดหมายปลายทางแต่ละที่เพื่อกำหนดจุดหมายปลายทางที่ดึงดูดใจและเปรียบเทียบความดึงดูดใจของแหล่งท่องเที่ยวแต่ละแหล่งได้ ซึ่งจะช่วยให้ผู้เกี่ยวข้องในแหล่งท่องเที่ยวทราบถึงตำแหน่ง (position) ของแหล่งท่องเที่ยวตนในสายตาของนักท่องเที่ยว และจะทำให้สามารถกำหนดกลยุทธ์และนโยบายที่พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวได้ (Kim & Agrusa, 2005) ทั้งนี้ Krešić & Prebežac (2011) แสดงความเห็นเพิ่มเติมว่า ในการเปรียบเทียบ

ระดับความตั้งใจของแหล่งท่องเที่ยวนั้นต้องเป็นการเปรียบเทียบจุดหมายปลายทางประเภทเดียวกัน และมีตลาดหลักที่เหมือนกันเนื่องจากมีแรงจูงใจเหมือนกัน นอกจากนี้ความสามารถในการแข่งขันของแหล่งท่องเที่ยวขึ้นอยู่กับความตั้งใจขององค์ประกอบการท่องเที่ยวที่มี ดังนั้นวิธีการประเมินความตั้งใจด้วยแนวคิด IDA จะสามารถช่วยให้ผู้เกี่ยวข้องในแหล่งท่องเที่ยวสามารถวัดความตั้งใจของแหล่งท่องเที่ยวได้อย่างชัดเจน

4. การวิเคราะห์ความสำคัญกับผลการดำเนินงาน (Importance-Performance Analysis: IPA)

ใช้การวิเคราะห์ความสำคัญกับผลการดำเนินงานของ Martilla และ James (1977) ในการวิเคราะห์องค์ประกอบการท่องเที่ยวเพื่อประเมินความสำคัญและผลการดำเนินงานขององค์ประกอบของพิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ดึงดูดใจในกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง 1 เทคนิคการประเมิน IPA ที่ได้นี้ทำให้ทราบถึงส่วนที่ควรปรับปรุงให้ดีขึ้น นอกจากนี้การนำเสนอผลการประเมิน IPA ในรูปกราฟสองมิติจากคุณลักษณะต่างๆ ซึ่งมาจากมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ทำให้สามารถแปลผลจัดการข้อมูลได้อย่างสะดวกและเข้าใจมากขึ้น ทำให้สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการวางกลยุทธ์ด้านการตลาดเพื่อประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของภูมิภาคได้อย่างชัดเจนมากขึ้น

รูปที่ 3 การวิเคราะห์และเปรียบเทียบผลการให้ระดับความสำคัญและการประเมินความพอใจ
ที่มา: Martilla และ James (1977)

เมื่อนำค่าความสำคัญและผลการดำเนินงานขององค์ประกอบการท่องเที่ยวมาเปรียบเทียบกันในแต่ละคุณสมบัติ โดยสามารถแยกออกเป็น 4 Quadrants ดังนี้

Quadrants A ต้องให้ความสนใจ (Concentrate here) เป็นพื้นที่ของคุณลักษณะที่มีคะแนนเฉลี่ยของความสำคัญสูง แต่มีคะแนนเฉลี่ยผลการดำเนินงานต่ำ หมายความว่า นักท่องเที่ยวให้ความสำคัญกับองค์ประกอบการท่องเที่ยวเหล่านั้น แต่องค์ประกอบการท่องเที่ยวดังกล่าวมีประสิทธิภาพต่ำ ผู้จัดการแหล่งท่องเที่ยวต้องให้ความสำคัญในการปรับปรุงและพัฒนาประสิทธิภาพขององค์ประกอบการท่องเที่ยวเหล่านั้น

Quadrants B ทำดีแล้วรักษาเอาไว้ (keep up the good work) เป็นพื้นที่ของคุณลักษณะที่มีคะแนนเฉลี่ยของความสำคัญและประสิทธิภาพสูงทั้งคู่ หมายความว่า นักท่องเที่ยวให้ความสำคัญต่อ องค์ประกอบการท่องเที่ยวเหล่านั้น และเห็นว่าองค์ประกอบการท่องเที่ยวดังกล่าวมีประสิทธิภาพดีแสดงให้เห็นว่า องค์ประกอบการท่องเที่ยวเหล่านั้นๆ อยู่ในสภาพที่ดี/มีการจัดการที่ดีและควรรักษาประสิทธิภาพขององค์ประกอบการท่องเที่ยวเหล่านี้ไว้

Quadrants C ลำดับความสำคัญต่ำ (low priority) เป็นพื้นที่ขององค์ประกอบการท่องเที่ยวที่มีคะแนนเฉลี่ยของความสำคัญและประสิทธิภาพต่ำทั้งคู่ หมายถึง นักท่องเที่ยวเห็นว่า องค์ประกอบการท่องเที่ยวเหล่านั้นไม่มีความสำคัญ และในขณะเดียวกันองค์ประกอบการท่องเที่ยวดังกล่าวก็ไม่มีประสิทธิภาพ ดังนั้น สถานที่ท่องเที่ยวไม่จำเป็นต้องให้ความสำคัญกับองค์ประกอบการท่องเที่ยวเหล่านั้น

Quadrants D ทรัพยากรดี แต่นักท่องเที่ยวไม่ให้ความสำคัญ (possible overkill) เป็นพื้นที่ขององค์ประกอบการท่องเที่ยวที่มีค่าคะแนนเฉลี่ยความสำคัญต่ำ แต่มีค่าคะแนนเฉลี่ยผลการดำเนินงานสูง หมายถึง นักท่องเที่ยวให้ความสำคัญกับองค์ประกอบการท่องเที่ยวเหล่านั้นต่ำ แต่ในขณะเดียวกันก็รู้สึกว่าการท่องเที่ยวดังกล่าวมีประสิทธิภาพ/มีความสมบูรณ์ ซึ่งสถานที่ท่องเที่ยวสามารถจัดสรรหรือนำเอาองค์ประกอบการท่องเที่ยวเหล่านี้ไปใช้ประโยชน์ในส่วนอื่นๆ ได้

ทั้งนี้แกน X แสดงค่าความพอใจ และแกน Y แสดงค่าความสำคัญ สำหรับจุดตัดของกราฟ IPA Oh (2001) ได้เสนอแนะให้ใช้ค่าเฉลี่ย (mean) ของระดับความสำคัญและผลการดำเนินงานในการแบ่งตารางออกเป็น 4 ส่วน แต่ในการวิเคราะห์เริ่มแรกของ Martilla และ James (1977)แนะนำให้ใช้ค่ามัธยฐาน (median) แทนค่าเฉลี่ยได้ สำหรับแกนความสำคัญเมื่อมีความแปรปรวนไม่เพียงพอ (insufficient amount of variance) หรือเมื่อระดับความสำคัญแสดงรูปแบบการกระจายไม่ปกติ และมีการใช้ค่าเฉลี่ยจากผลการศึกษา สามารถใช้ระดับที่กำหนดไว้เป็นเป้าหมาย (target – driven approaches) เช่น สำหรับแหล่งท่องเที่ยวที่ต้องการกำหนดตำแหน่งตัวเองให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ดีที่สุดและมีการบริการดีเยี่ยม (high end and high service quality) สามารถกำหนดจุดตัดของกราฟหรือตารางได้มากกว่าค่าเฉลี่ย อย่างเช่น การศึกษาของ Wade และ

Eagles (2003) ได้กำหนดจุดตัดของตารางไว้ ที่ 4.0 เพื่อสะท้อนมาตรฐานการบริการที่ดีของแหล่งท่องเที่ยว กล่าวคือ การกำหนดจุดตัดของตารางขึ้นอยู่กับผู้นำไปใช้ โดยจะต้องคำนึงถึงวัตถุประสงค์ของการศึกษาว่า ค่าเฉลี่ยหรือค่าที่กำหนดขึ้นค่าไหนสามารถตอบคำถามการวิจัยได้เพราะจะมีผลต่อการนำไปใช้ในการดำเนินการต่อไป

5. การวิเคราะห์คำหลัก (Domain Analysis) เป็นการวิเคราะห์คำถามปลายเปิด (Open-ended Question) โดยเป็นการจัดกลุ่มคำชุดหนึ่งให้อยู่ร่วมกันโดยอาศัยลักษณะความสัมพันธ์บางอย่างของคำแต่ละคำ ที่นำมาใช้จัดกลุ่มเพื่อให้ได้ข้อมูลในการพัฒนาพิพิธภัณฑสถานภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

3.5 สรุป

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ โดยการใช้ข้อมูลจากการวิเคราะห์ข้อมูลแบบสถิติ เพื่อสร้างเครื่องมือเป็นกรอบในการศึกษาและแบบวิเคราะห์เนื้อหา ซึ่งทำการเก็บข้อมูลนักท่องเที่ยว และ ผู้ดูแลและผู้รับผิดชอบพิพิธภัณฑสถานท้องถิ่นในกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง 1 จากการสุ่มนักท่องเที่ยว (Sampling) จำนวน 400 คน ที่เดินทางมายังพิพิธภัณฑสถานท้องถิ่นในกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง 1 แล้วนำมาวิเคราะห์ข้อมูลแบบสถิติ และแบบการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อสร้างข้อสรุป โดยใช้แนวคิดที่ได้ทบทวนวรรณกรรมไว้มาสังเคราะห์ข้อมูลเพื่อสร้างข้อสรุปให้เข้ากับงานวิจัย ซึ่งในกระบวนการดังกล่าวจะทำให้ผู้วิจัยได้คำตอบของแนวทางในการหาข้อเสนอแนะองค์ประกอบของพิพิธภัณฑสถานภูมิปัญญาท้องถิ่น และความตึงตังดูใจ เพื่อพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง 1 ซึ่งผลของงานวิจัยจะทำให้ผู้วิจัยเข้าใจในความสัมพันธ์ของเนื้อหาและภาคปฏิบัติอย่างลึกซึ้ง

บทที่ 4 ผลการศึกษา

การศึกษาเรื่อง การศึกษาความตั้งใจของพิพิธภัณฑน์ภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง 1 ได้ใช้กระบวนการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative) โดยการใช้แบบสอบถามกับผู้มาเยือนและนักท่องเที่ยวของพิพิธภัณฑน์ท้องถิ่นในกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง 1 จำนวน 400 คน ผลการศึกษาดังนี้

4.1 ผลการศึกษา

ตารางที่ 4 ลักษณะประชากรศาสตร์ของนักท่องเที่ยว

ลักษณะประชากรศาสตร์	จำนวนนักท่องเที่ยว	ลักษณะประชากรศาสตร์	จำนวนนักท่องเที่ยว
เพศ		อาชีพ	
ชาย	51.5%	นักเรียน / นักศึกษา	23.8%
หญิง	48.5%	ข้าราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ	26.0%
อายุ		พนักงานเอกชน	
20 – 25 ปี	25.8%	ธุรกิจส่วนตัว	22.0%
26 – 30 ปี	15.5%	ว่างงาน	16.5%
31 – 45 ปี	24.3%	เกษียณอายุ	5.8%
46 – 50 ปี	14.2%	รายได้ต่อเดือน	
51 – 55 ปี	8.8%	ต่ำกว่า 10,000 บาท	33.3%
56 - 60 ปี	5.0%	10,001-15,000 บาท	6.3%
มากกว่า 60 ปี	6.5%	15,001-20,000 บาท	13.3%
ระดับการศึกษา		20,001-25,000 บาท	
ต่ำกว่ามัธยมศึกษา	3.0%	25,001-30,000 บาท/เดือน	12.0%
มัธยมศึกษาหรือเทียบเท่า	16.5%	มากกว่า 30,000 บาท/เดือน	12.0%
ปริญญาตรี	77.8%	เหตุผลในการเยี่ยมชมพิพิธภัณฑน์	
อื่นๆ	2.8%	เพื่อพักผ่อน	14.8%
มีความสนใจในเรื่องเกี่ยวกับท้องถิ่น	5.5%	เพื่อใช้เวลาร่วมกับครอบครัว/เพื่อน	23.0%

ลักษณะประชากรศาสตร์	จำนวน นักท่องเที่ยว	ลักษณะประชากรศาสตร์	จำนวน นักท่องเที่ยว
		เพื่อเรียนรู้	27.5%
		เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงของ จังหวัด	29.3%

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษาความดึงดูดใจขององค์ประกอบพิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นจากมุมมองนักท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง 1

การศึกษาครั้งนี้ได้สอบถามความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวถึงความดึงดูดใจขององค์ประกอบพิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นในกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง 1 (จังหวัดพิษณุโลก เพชรบูรณ์ อุตรดิตถ์ สุโขทัย และตาก) และได้วิเคราะห์ด้วยวิธี Index of destination attractiveness (IDA) ที่เป็นการประเมินระดับความดึงดูดใจขององค์ประกอบของพิพิธภัณฑ์แต่ละด้านและรวมค่าเหล่านั้นเป็นค่าเดียว ผลการศึกษาปรากฏดังตารางที่ 5

ตารางที่ 5 ภาพรวมความดึงดูดใจขององค์ประกอบพิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นในแต่ละด้าน

องค์ประกอบของพิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญา ท้องถิ่น	ความดึงดูดใจ (\bar{X})	ความหมาย
สถานที่ตั้งพิพิธภัณฑ์	4.11	ดึงดูดใจระดับมาก
แผนกต้อนรับ/ออกตัว	4.13	ดึงดูดใจระดับมาก
สิ่งของที่จัดแสดงในพิพิธภัณฑ์	4.68	ดึงดูดใจระดับมากที่สุด
การจัดแสดงนิทรรศการต่างๆ ใน พิพิธภัณฑ์	4.30	ดึงดูดใจระดับมากที่สุด
พื้นที่ขายของที่ระลึก	4.01	ดึงดูดใจระดับมาก
ปัจจัยอื่นๆ ที่สามารถอำนวยความสะดวก	3.88	ดึงดูดใจระดับมาก

จากการศึกษาพบว่า องค์ประกอบพิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นในกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง 1 ที่มีความดึงดูดใจนักท่องเที่ยวมากที่สุด ได้แก่ สิ่งของที่จัดแสดงในพิพิธภัณฑ์ ($\bar{X} = 4.68$) และการจัดแสดงนิทรรศการต่างๆ ในพิพิธภัณฑ์ ($\bar{X} = 4.30$) ในขณะที่แม้ว่าปัจจัยอื่นๆ ที่สามารถอำนวยความสะดวกมีความดึงดูดใจในระดับมาก ($\bar{X} = 3.88$) แต่เป็นองค์ประกอบที่มีความดึงดูดใจเป็นลำดับสุดท้ายเมื่อเปรียบเทียบกับองค์ประกอบด้านอื่น

เมื่อพิจารณาในรายละเอียดย่อยในแต่ละองค์ประกอบพบว่า องค์ประกอบพิพิธภัณฑน์ ภูมิปัญญาท้องถิ่นในกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง 1 มีความดึงดูดใจต่อนักท่องเที่ยวดังตารางที่ 6 ตารางที่ 6 รายละเอียดความดึงดูดใจขององค์ประกอบพิพิธภัณฑน์ภูมิปัญญาท้องถิ่น

องค์ประกอบของพิพิธภัณฑน์ภูมิปัญญาท้องถิ่น	ความดึงดูดใจ (\bar{x})	ความหมาย
สถานที่ตั้งพิพิธภัณฑน์		
1. ลักษณะภายนอกของอาคารมีความน่าสนใจให้เข้าไปเยี่ยมชม	4.13	ดึงดูดใจระดับมาก
2. ที่จอดรถที่เหมาะสม เพียงพอ	4.00	ดึงดูดใจระดับมาก
3. มีสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้สูงอายุและคนพิการ	4.02	ดึงดูดใจระดับมาก
4. สามารถเดินทาง/เข้าถึงได้หลายทาง	4.19	ดึงดูดใจระดับมาก
5. มีการคมนาคมที่สะดวก	4.23	ดึงดูดใจระดับมากที่สุด
แผนกต้อนรับ/ออกตัว		
6. พนักงานมีความเป็นมิตรและให้ความช่วยเหลือ	4.15	ดึงดูดใจระดับมาก
7. พนักงานให้ข้อมูลรายละเอียดเกี่ยวกับตัว/บัตรเข้าชมอย่างละเอียด	4.20	ดึงดูดใจระดับมาก
8. พนักงานมีความเอาใจใส่และต้อนรับ	4.15	ดึงดูดใจระดับมาก
9. นักท่องเที่ยวสามารถเลือกซื้อตัวเพื่อชมเฉพาะสิ่งที่สนใจ	3.99	ดึงดูดใจระดับมาก
10. มีข้อมูลรายละเอียดของพิพิธภัณฑน์และบริเวณใกล้เคียง	4.15	ดึงดูดใจระดับมาก
สิ่งของที่จัดแสดงในพิพิธภัณฑน์		
11. สิ่งของที่จัดแสดงทำให้เห็นถึงภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่น	4.56	ดึงดูดใจระดับมากที่สุด

องค์ประกอบของพิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น	ความพึงพอใจ (\bar{x})	ความหมาย
12. สิ่งของที่จัดแสดงสามารถสื่อสารถึงคนสมัยปัจจุบันให้เข้าใจถึงอดีต	4.66	พึงพอใจระดับมากที่สุด
13. สิ่งของในการจัดแสดงมีคุณค่าทางวิชาการและการศึกษา	4.75	พึงพอใจระดับมากที่สุด
14. สิ่งของในการจัดแสดงเป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชน	4.76	พึงพอใจระดับมากที่สุด
15. คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการดูแลสิ่งของในการจัดแสดง	4.66	พึงพอใจระดับมากที่สุด
การจัดแสดงนิทรรศการต่างๆ ในพิพิธภัณฑ์		
16. นิทรรศการมีความหลากหลายและน่าสนใจ	4.43	พึงพอใจระดับมากที่สุด
17. มีวิธีการนำเสนอนิทรรศการที่สามารถสื่อสารข้อมูลกับนักท่องเที่ยว	4.32	พึงพอใจระดับมากที่สุด
18. มีการนำเสนอประวัติศาสตร์หรือประวัติความเป็นมาของพิพิธภัณฑ์และสถานที่สำคัญในพื้นที่	4.35	พึงพอใจระดับมากที่สุด
19. นิทรรศการสามารถกระตุ้นการอภิปรายกับครอบครัวและเพื่อน	4.23	พึงพอใจระดับมากที่สุด
20. นักท่องเที่ยวสามารถมีส่วนร่วมในกิจกรรมกับทางพิพิธภัณฑ์	4.21	พึงพอใจระดับมากที่สุด
พื้นที่ขายของที่ระลึก		
21. สินค้า/ของที่ระลึก มีความเป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่	4.08	พึงพอใจระดับมาก
22. สินค้า/ของที่ระลึก มีความน่าสนใจและมีคุณภาพ	4.04	พึงพอใจระดับมาก
23. สินค้า/ของที่ระลึก มีราคาเหมาะสม	3.99	พึงพอใจระดับมาก
24. การจัดแสดงสินค้าน่าสนใจและดึงดูด	4.00	พึงพอใจระดับมาก

องค์ประกอบของพิพิธภัณฑสถานภูมิปัญญาท้องถิ่น	ความพึงพอใจ (\bar{X})	ความหมาย
25. สินค้า/ของที่ระลึกมีความหลากหลาย	3.99	พึงพอใจระดับ มาก
ปัจจัยอื่นๆ ที่สามารถอำนวยความสะดวก		
26. มีสุขาเพียงพอกับการใช้บริการ	3.97	พึงพอใจระดับ มาก
27. มีร้านอาหาร/เครื่องดื่มให้บริการ	3.87	พึงพอใจระดับ มาก
28. สถานที่ท่องเที่ยวมีความดึงดูดในการเข้าชม	3.81	พึงพอใจระดับ มาก
29. มีการดูแลความปลอดภัย และแจ้งเตือนเมื่อเกิดเหตุที่มี อันตรายต่อนักท่องเที่ยว	3.85	พึงพอใจระดับ มาก
30. มีการชี้แจงกฎระเบียบ/การปฏิบัติตัวอย่างชัดเจน	3.91	พึงพอใจระดับ มาก

จากตารางที่ 6 เมื่อพิจารณาในรายละเอียดย่อยในแต่ละองค์ประกอบจะเห็นได้ว่า องค์ประกอบย่อยของพิพิธภัณฑสถานภูมิปัญญาท้องถิ่นในกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง 1 โดยส่วนใหญ่ มีความพึงพอใจแบ่งออกเป็น 2 ระดับ ได้แก่ ความพึงพอใจในระดับมาก เช่น สามารถเดินทาง/เข้าถึง ได้หลายทาง ($\bar{X} = 4.19$) พนักงานมีความเป็นมิตรและให้ความช่วยเหลือ ($\bar{X} = 4.15$) สินค้า/ ของที่ระลึก มีความเป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่ ($\bar{X} = 4.08$) และความพึงพอใจในระดับมากที่สุด เช่น สิ่งของในการจัดแสดงเป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชน ($\bar{X} = 4.76$) สิ่งของที่จัดแสดงทำให้เห็นถึง ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่น ($\bar{X} = 4.56$)

วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อศึกษาความสำคัญ และผลการดำเนินงานด้านองค์ประกอบของพิพิธภัณฑสถานภูมิปัญญาท้องถิ่น ในกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง 1

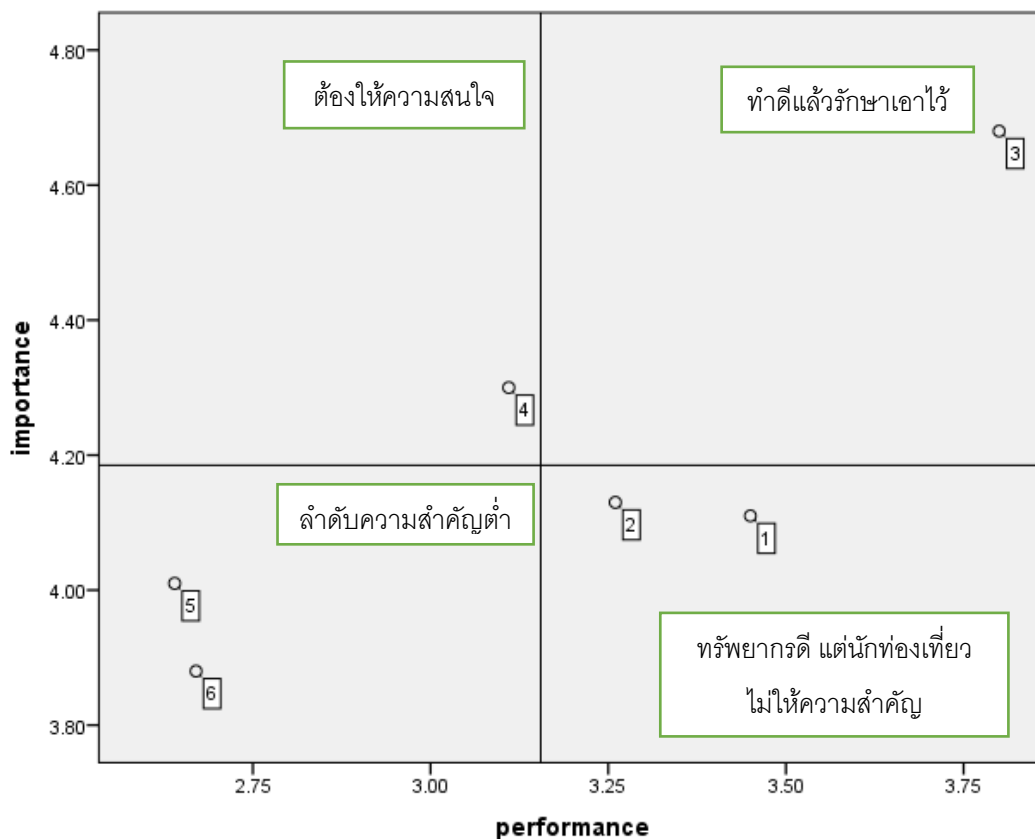
ในการศึกษาความสำคัญ และผลการดำเนินงานด้านองค์ประกอบของพิพิธภัณฑสถานภูมิปัญญาท้องถิ่น ในกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง 1 ได้ใช้การวิเคราะห์ความสำคัญกับผลการดำเนินงาน (Importance-Performance Analysis: IPA) ทั้งนี้ ค่าความสำคัญขององค์ประกอบพิพิธภัณฑสถานภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นค่าเดียวกับความพึงพอใจ ดังนั้น ผลการวิเคราะห์ความสำคัญและผลการ

ดำเนินงานรายองค์ประกอบพิพิธภัณฑน์ภูมิปัญญาท้องถิ่นในกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง 1 มีรายละเอียดดังตารางที่ 7

ตารางที่ 7 ความสำคัญและผลการดำเนินงานรายด้านขององค์ประกอบพิพิธภัณฑน์ภูมิปัญญาท้องถิ่น ในกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง 1

องค์ประกอบของพิพิธภัณฑน์ภูมิปัญญาท้องถิ่น	ความสำคัญ (\bar{x})	ผลการดำเนินงาน	ความแตกต่างระหว่างความสำคัญและผลการดำเนินงาน
สถานที่ตั้งพิพิธภัณฑน์	4.11	3.45	-0.66
แผนกต้อนรับ/ออกตัว	4.13	3.26	-0.87
สิ่งของที่จัดแสดงในพิพิธภัณฑน์	4.68	3.80	-0.88
การจัดแสดงนิทรรศการต่างๆ ในพิพิธภัณฑน์	4.30	3.11	-1.19
พื้นที่ขายของที่ระลึก	4.01	2.64	-1.37
ปัจจัยอื่นๆ ที่สามารถอำนวยความสะดวก	3.88	2.67	-1.21

จากตารางที่ 7 จะเห็นได้ว่า ผลการดำเนินงานขององค์ประกอบพิพิธภัณฑน์ภูมิปัญญาท้องถิ่น มีค่าน้อยกว่าความสำคัญขององค์ประกอบดังกล่าวต่อนักท่องเที่ยว ดังนั้น ผู้เกี่ยวข้องในพิพิธภัณฑน์ภูมิปัญญาท้องถิ่นควรแก้ไขปัญหอย่างเร่งด่วน อย่างไรก็ตาม ในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวนี้ สามารถจัดลำดับในการพัฒนาโดยพิจารณาจากการวิเคราะห์ความสำคัญและผลการดำเนินงาน โดย ผลการศึกษาพบว่าพิพิธภัณฑน์ภูมิปัญญาท้องถิ่นในกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง 1 สามารถพัฒนาองค์ประกอบด้านต่างๆ ใน 4 ลักษณะดังนี้

รูปที่ 4 การพัฒนาองค์ประกอบพิพิธภัณฑสถานที่มีปัญหาท้องถิ่นในกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง 1

หมายเหตุ 1 = สถานที่ตั้งพิพิธภัณฑสถาน 2 = แผนกต้อนรับ/ออกตัว 3 = สิ่งของที่จัดแสดงในพิพิธภัณฑสถาน 4 = การจัดแสดงนิทรรศการต่างๆ ในพิพิธภัณฑสถาน 5 = พื้นที่ขายของที่ระลึก 6 = ปัจจัยอื่นๆ ที่สามารถอำนวยความสะดวก

Quadrants A ต้องให้ความสนใจ (Concentrate here) เป็นพื้นที่ของคุณลักษณะที่มีคะแนนเฉลี่ยของความสำเร็จสูง แต่มีคะแนนเฉลี่ยผลการดำเนินงานต่ำ หมายความว่า นักท่องเที่ยวให้ความสำคัญกับองค์ประกอบด้านการจัดแสดงนิทรรศการต่างๆ ในพิพิธภัณฑสถานมาก แต่องค์ประกอบดังกล่าวมีประสิทธิภาพต่ำ ผู้จัดการแหล่งท่องเที่ยวต้องให้ความสำคัญในการปรับปรุงและพัฒนาประสิทธิภาพขององค์ประกอบการท่องเที่ยวเหล่านั้น

Quadrants B ทำดีแล้วรักษาเอาไว้ (keep up the good work) เป็นพื้นที่ของคุณลักษณะที่มีคะแนนเฉลี่ยของความสำเร็จและประสิทธิภาพสูงทั้งคู่ หมายความว่า นักท่องเที่ยวให้ความสำคัญต่อองค์ประกอบด้านสิ่งของที่จัดแสดงในพิพิธภัณฑสถานและเห็นว่าองค์ประกอบการท่องเที่ยวดังกล่าวมีประสิทธิภาพดีแสดงให้เห็นว่า สิ่งของที่จัดแสดงในพิพิธภัณฑสถานอยู่ในสภาพที่ดี/มีการจัดการที่ดีและควรรักษาประสิทธิภาพขององค์ประกอบการท่องเที่ยวเหล่านั้นไว้

Quadrants C ลำดับความสำคัญต่ำ (low priority) เป็นพื้นที่ขององค์ประกอบการท่องเที่ยวที่มีคะแนนเฉลี่ยของความสำเร็จและประสิทธิภาพต่ำทั้งคู่ หมายถึง นักท่องเที่ยวเห็นว่าองค์ประกอบการท่องเที่ยวด้านพื้นที่ขายของที่ระลึก และปัจจัยอื่นๆ ที่สามารถอำนวยความสะดวกไม่มีความสำคัญ

และในขณะเดียวกันองค์ประกอบการท่องเที่ยวดังกล่าวก็ไม่มีประสิทธิภาพ ดังนั้น สถานที่ท่องเที่ยวไม่จำเป็นต้องให้ความสำคัญกับองค์ประกอบการท่องเที่ยวเหล่านั้น

Quadrants D ทริพยากรดี แต่นักท่องเที่ยวไม่ให้ความสำคัญ (possible overkill) เป็นพื้นที่ของแหล่งท่องเที่ยวที่มีค่าคะแนนเฉลี่ยความสำคัญต่ำ แต่มีค่าคะแนนเฉลี่ยผลการดำเนินงานสูง หมายถึง นักท่องเที่ยวให้ความสำคัญกับองค์ประกอบการท่องเที่ยวด้านสถานที่ตั้งพิพิธภัณฑสถานและแผนกต้อนรับ/ออกตัวในระดับต่ำ แต่ในขณะเดียวกันก็รู้สึกรู้สึกว่าแหล่งท่องเที่ยวดังกล่าวมีประสิทธิภาพ/มีความสมบูรณ์ ซึ่งสถานที่ท่องเที่ยวสามารถจัดสรรหรือนำเอาองค์ประกอบการท่องเที่ยวเหล่านี้ไปใช้ประโยชน์ในส่วนอื่นๆ ได้

เมื่อพิจารณาความสำคัญและผลการดำเนินงานขององค์ประกอบย่อยในแต่ละด้านของพิพิธภัณฑสถานภูมิปัญญาท้องถิ่นในกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง 1 มีรายละเอียดดังตารางที่ 8

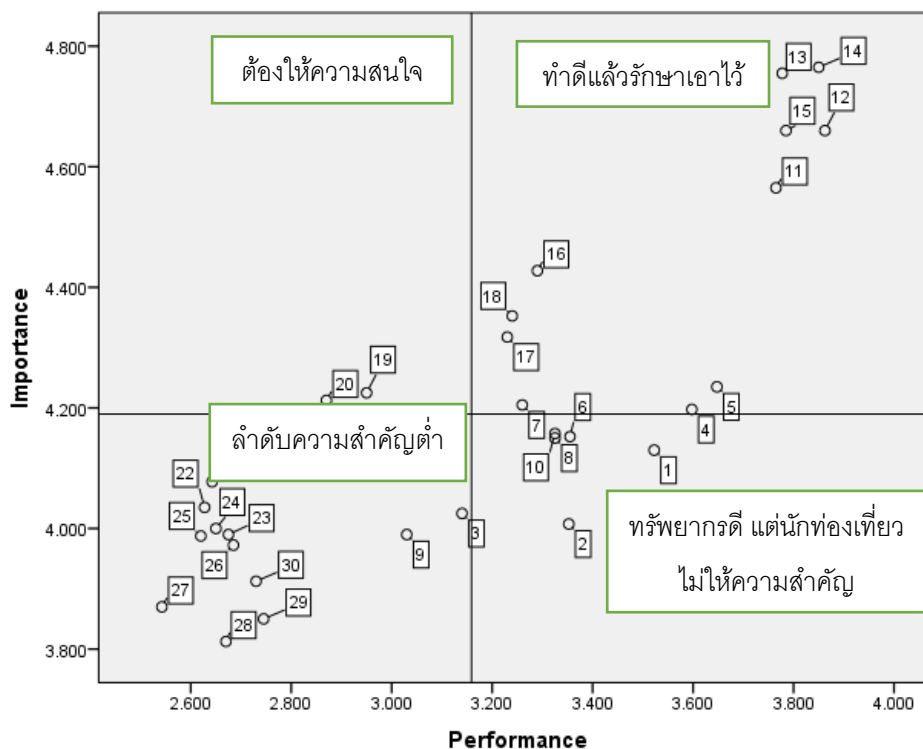
ตารางที่ 8 ความสำคัญและผลการดำเนินงานขององค์ประกอบย่อยในพิพิธภัณฑสถานภูมิปัญญาท้องถิ่นในกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง 1

องค์ประกอบของพิพิธภัณฑสถานภูมิปัญญาท้องถิ่น	ความสำคัญ	ผลการดำเนินงาน	ความแตกต่างระหว่างความสำคัญและผลการดำเนินงาน
สถานที่ตั้งพิพิธภัณฑสถาน			
1. ลักษณะภายนอกของอาคารมีความน่าสนใจให้เข้าไปเยี่ยมชม	4.13	3.52	- 0.61
2. ที่จอดรถที่เหมาะสม เพียงพอ	4.00	3.35	- 0.65
3. มีสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้สูงอายุและคนพิการ	4.02	3.14	- 0.88
4. สามารถเดินทาง/เข้าถึงได้หลายทาง	4.19	3.59	- 0.60
5. มีการคมนาคมที่สะดวก	4.23	3.64	- 0.59
แผนกต้อนรับ/ออกตัว			
6. พนักงานมีความเป็นมิตรและให้ความช่วยเหลือ	4.15	3.35	- 0.80
7. พนักงานให้ข้อมูลรายละเอียดเกี่ยวกับตัว/บัตรเข้าชมอย่างละเอียด	4.20	3.26	- 0.94

องค์ประกอบของพิพิธภัณฑน์ภูมิปัญญาท้องถิ่น	ความสำคัญ	ผลการดำเนินงาน	ความแตกต่างระหว่างความสำคัญและผลการดำเนินงาน
8. พนักงานมีความเอาใจใส่และต้อนรับ	4.15	3.32	- 0.83
9. นักท่องเที่ยวสามารถเลือกซื้อตัวเพื่อชมเฉพาะสิ่งที่สนใจ	3.99	3.03	- 0.96
10. มีข้อมูลรายละเอียดของพิพิธภัณฑน์และบริเวณใกล้เคียง	4.15	3.32	- 0.83
สิ่งของที่จัดแสดงในพิพิธภัณฑน์			
11. สิ่งของที่จัดแสดงทำให้เห็นถึงภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่น	4.56	3.76	- 0.80
12. สิ่งของที่จัดแสดงสามารถสื่อสารถึงคนสมัยปัจจุบันให้เข้าใจถึงอดีต	4.66	3.86	- 0.80
13. สิ่งของในการจัดแสดงมีคุณค่าทางวิชาการและการศึกษา	4.75	3.77	- 0.98
14. สิ่งของในการจัดแสดงเป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชน	4.76	3.85	- 0.91
15. คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการดูแลสิ่งของในการจัดแสดง	4.66	3.78	- 0.88
การจัดแสดงนิทรรศการต่างๆ ในพิพิธภัณฑน์			
16. นิทรรศการมีความหลากหลายและน่าสนใจ	4.43	3.29	- 1.14
17. มีวิธีการนำเสนอนิทรรศการที่สามารถสื่อสารข้อมูลกับนักท่องเที่ยว	4.32	3.23	- 1.09
18. มีการนำเสนอประวัติศาสตร์หรือประวัติความเป็นมาของพิพิธภัณฑน์และสถานที่สำคัญในพื้นที่	4.35	3.24	- 1.11
19. นิทรรศการสามารถกระตุ้นการอภิปรายกับครอบครัวและเพื่อน	4.23	2.95	- 1.28

องค์ประกอบของพิพิธภัณฑน์ภูมิปัญญาท้องถิ่น	ความสำคัญ	ผลการดำเนินงาน	ความแตกต่างระหว่างความสำคัญและผลการดำเนินงาน
20. นักท่องเที่ยวสามารถมีส่วนร่วมในกิจกรรมกับทางพิพิธภัณฑน์	4.21	2.87	- 1.34
พื้นที่ขายของที่ระลึก			
21. สินค้า/ของที่ระลึก มีความเป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่	4.08	2.64	- 1.44
22. สินค้า/ของที่ระลึก มีความน่าสนใจและมีคุณภาพ	4.04	2.62	- 1.42
23. สินค้า/ของที่ระลึก มีราคาเหมาะสม	3.99	2.67	- 1.32
24. การจัดแสดงสินค้าน่าสนใจและดึงดูด	4.00	2.65	- 1.35
25. สินค้า/ของที่ระลึกมีความหลากหลาย	3.99	2.62	- 1.37
ปัจจัยอื่นๆ ที่สามารถอำนวยความสะดวก			
26. มีสุขาเพียงพอกับการใช้บริการ	3.97	2.68	- 1.29
27. มีร้านอาหาร/เครื่องดื่มให้บริการ	3.87	2.54	- 1.33
28. สถานที่ท่องเที่ยวมีความดึงดูดในการเข้าชม	3.81	2.67	- 1.14
29. มีการดูแลความปลอดภัย และแจ้งเตือนเมื่อเกิดเหตุที่มีอันตรายต่อนักท่องเที่ยว	3.85	2.74	- 1.11
30. มีการชี้แจงกฎระเบียบ/การปฏิบัติตัวอย่างชัดเจน	3.91	2.73	- 1.18

จากตารางที่ 8 เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบถึงความสำคัญและผลการดำเนินงานขององค์ประกอบย่อยพิพิธภัณฑน์ภูมิปัญญาท้องถิ่นในกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง 1 พบว่า องค์ประกอบพิพิธภัณฑน์ภูมิปัญญาท้องถิ่นในทุกด้านมีความสำคัญในระดับมาก แต่ผลการดำเนินงานขององค์ประกอบไม่สอดคล้องกับความต้องการของนักท่องเที่ยว ซึ่งในการพัฒนาองค์ประกอบย่อยของพิพิธภัณฑน์ภูมิปัญญาท้องถิ่นสามารถแบ่งออกเป็น 4 ลักษณะ ดังนี้

รูปที่ 5 การพัฒนาองค์ประกอบย่อยของพิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นในกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง 1

หมายเหตุ 1. ลักษณะภายนอกของอาคารมีความน่าสนใจให้เข้าไปเยี่ยมชม 2. ที่จอดรถที่เหมาะสม เพียงพอ 3. มีสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้สูงอายุและคนพิการ 4. สามารถเดินทาง/เข้าถึงได้หลายทาง 5. มีการคมนาคมที่สะดวก 6. พนักงานมีความเป็นมิตรและให้ความช่วยเหลือ 7. พนักงานให้ข้อมูลรายละเอียดเกี่ยวกับตัว/บัตรเข้าชมอย่างละเอียด 8. พนักงานมีความเอาใจใส่และต้อนรับ 9. นักท่องเที่ยวสามารถเลือกซื้อตั๋วเพื่อชมเฉพาะสิ่งที่สนใจ 10. มีโปสเตอร์/โบรชัวร์ ข้อมูลรายละเอียดของพิพิธภัณฑ์และบริเวณใกล้เคียง 11. สิ่งของที่จัดแสดงทำให้เห็นถึงภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่น 12. สิ่งของที่จัดแสดงสามารถสื่อสารถึงคนสมัยปัจจุบันให้เข้าใจถึงอดีต 13. สิ่งของในการจัดแสดงมีคุณค่าทางวิชาการและการศึกษา 14. สิ่งของในการจัดแสดงเป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชน 15. คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการดูแลสิ่งของในการจัดแสดง 16. นิทรรศการมีความหลากหลายและน่าสนใจ 17. มีวิธีการนำเสนอ นิทรรศการที่สามารถสื่อสารข้อมูลกับนักท่องเที่ยว 18. มีการนำเสนอประวัติศาสตร์หรือประวัติความเป็นมาของพิพิธภัณฑ์และสถานที่สำคัญในพื้นที่ 19. นิทรรศการสามารถกระตุ้นการอภิปรายกับครอบครัวและเพื่อน 20. นักท่องเที่ยวสามารถมีส่วนร่วมในกิจกรรมกับทางพิพิธภัณฑ์ 21. สินค้า/ของที่ระลึกมีความเป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่ 22. สินค้า/ของที่ระลึก มีความน่าสนใจและมีความคุณภาพ 23. สินค้า/ของที่ระลึก มีราคาเหมาะสม 24. การจัดแสดงสินค้าน่าสนใจและดึงดูด 25. สินค้า/ของที่ระลึกมีความหลากหลาย 26. มีสุขาเพียงพอกับการใช้บริการ 27. มีร้านอาหาร/เครื่องดื่มให้บริการ 28. สถานที่ท่องเที่ยวมีความดึงดูดในการเข้าชม 29. มีการดูแลความปลอดภัย และแจ้งเตือนเมื่อเกิดเหตุที่มีอันตรายต่อนักท่องเที่ยว 30. มีการชี้แจงกฎระเบียบ/การปฏิบัติตัวอย่างชัดเจน

วัตถุประสงค์ที่ 3 เพื่อเสนอแนวทางในการสร้างความดึงดูดใจของพิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นในกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง 1 เพื่อพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

ในการเสนอแนวทางในการสร้างความดึงดูดใจของพิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นในกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง 1 จากรูปที่ 5 จะเห็นได้ว่า พิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นในกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง 1 ควรเร่งปรับปรุงองค์ประกอบย่อยในด้านการจัดแสดงนิทรรศการต่างๆ ในพิพิธภัณฑ์

โดยเฉพาะในประเด็นย่อยที่เกี่ยวกับการที่นิทรรศการสามารถกระตุ้นการอภิปรายกับครอบครัวและเพื่อน และการให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในกิจกรรมกับทางพิพิธภัณฑ์เพิ่มมากขึ้น

4.2 สรุป

ความตั้งใจขององค์ประกอบการท่องเที่ยวเป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้นักท่องเที่ยวเดินทางมายังพิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น ในกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง 1 (จังหวัดพิษณุโลก เพชรบูรณ์ อุตรดิตถ์ สุโขทัย และตาก) อย่างไรก็ตาม แม้ว่าองค์ประกอบของพิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นจะมีความสำคัญในการดึงดูดนักท่องเที่ยว แต่ผลการดำเนินงานขององค์ประกอบดังกล่าวมีส่วนสำคัญที่ช่วยสร้างความประทับใจให้กับนักท่องเที่ยว ซึ่งจากผลการศึกษาพบว่า พิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นในกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง 1 จำเป็นต้องเร่งปรับปรุงองค์ประกอบของพิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยเฉพาะในด้านการจัดแสดงนิทรรศการต่างๆ ในพิพิธภัณฑ์ ผลการศึกษาในครั้งนี้สามารถช่วยเป็นแนวทางให้พิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวพิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นของตนให้ตรงกับความต้องการของนักท่องเที่ยวได้

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษา “ความตั้งใจของพิพิธภัณฑน์ภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง 1” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความตั้งใจขององค์ประกอบพิพิธภัณฑน์ภูมิปัญญาท้องถิ่นจากมุมมองนักท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง 1 และเพื่อเสนอแนวทางในการสร้างความตั้งใจของพิพิธภัณฑน์ภูมิปัญญาท้องถิ่น ในกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง 1 เพื่อพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยมีรายละเอียดของวิธีการดำเนินเก็บรวบรวมข้อมูลจากประชากรกลุ่มเป้าหมายที่กำหนดไว้ คือ นักท่องเที่ยวที่มาเข้าชมพิพิธภัณฑน์ภูมิปัญญาท้องถิ่นในกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง 1 โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งเก็บข้อมูลมาได้ 400 คน ผลการศึกษาสามารถสรุปได้ดังนี้

5.1 สรุปผลการศึกษา

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษาความตั้งใจขององค์ประกอบพิพิธภัณฑน์ภูมิปัญญาท้องถิ่นจากมุมมองนักท่องเที่ยว ในกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง 1

จากการศึกษาพบว่า องค์ประกอบพิพิธภัณฑน์ภูมิปัญญาท้องถิ่นในกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง 1 ที่มีความตั้งใจนักท่องเที่ยวแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ ได้แก่

องค์ประกอบที่มีความตั้งใจมากที่สุด ได้แก่ สิ่งของที่จัดแสดงในพิพิธภัณฑน์ และการจัดแสดงนิทรรศการต่างๆ ในพิพิธภัณฑน์

องค์ประกอบที่มีความตั้งใจในระดับมาก ได้แก่ สถานที่ตั้งพิพิธภัณฑน์ แพนกต้อนรับ/ออกตัว พื้นที่ ชายของที่ระลึก และปัจจัยอื่นๆ ที่สามารถอำนวยความสะดวก

วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อศึกษาความสำคัญ และผลการดำเนินงานด้านองค์ประกอบของพิพิธภัณฑน์ภูมิปัญญาท้องถิ่น ในกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง 1

จากการศึกษาพบว่า ความสำคัญ และผลการดำเนินงานด้านองค์ประกอบของพิพิธภัณฑน์ภูมิปัญญาท้องถิ่น ในกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง 1 สามารถดำเนินการได้ดังนี้

1. ต้องให้ความสนใจ (Concentrate here) เป็นองค์ประกอบที่นักท่องเที่ยวให้ความสำคัญมาก แต่องค์ประกอบดังกล่าวมีประสิทธิภาพต่ำ ได้แก่ องค์ประกอบด้านการจัดแสดงนิทรรศการต่างๆ โดยเฉพาะในเรื่องของการจัดแสดงนิทรรศการที่สามารถกระตุ้นการอภิปรายกับครอบครัวและเพื่อน และการให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในกิจกรรมกับทางพิพิธภัณฑน์เพิ่มมากขึ้น

2. ทำดีแล้วรักษาเอาไว้ (keep up the good work) เป็นองค์ประกอบที่นักท่องเที่ยวให้ความสำคัญและเห็นว่าองค์ประกอบการท่องเที่ยวดังกล่าวมีประสิทธิภาพดี ได้แก่ องค์ประกอบด้านสิ่งของที่จัดแสดงในพิพิธภัณฑ์

3. ลำดับความสำคัญต่ำ (low priority) เป็นองค์ประกอบที่นักท่องเที่ยวไม่ให้ความสำคัญและองค์ประกอบดังกล่าวยังมีประสิทธิภาพต่ำ ได้แก่ ด้านพื้นที่ขายของที่ระลึก และปัจจัยอื่นๆที่สามารถอำนวยความสะดวก

4. ทรัพยากรดี แต่นักท่องเที่ยวไม่ให้ความสำคัญ (possible overkill) เป็นองค์ประกอบที่ไม่มีความสำคัญต่อนักท่องเที่ยว แต่เป็นองค์ประกอบที่มีประสิทธิภาพดี ได้แก่ ด้านสถานที่ตั้งพิพิธภัณฑ์ และแผนกต้อนรับ/ออกตั๋ว

วัตถุประสงค์ที่ 3 เพื่อเสนอแนวทางในการสร้างความดึงดูดใจของพิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นในกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง 1 (จังหวัดพิษณุโลก เพชรบูรณ์ อุตรดิตถ์ สุโขทัย และตาก) เพื่อพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

จากผลการศึกษาพบว่า แนวทางในการสร้างความดึงดูดใจของพิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นในกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง 1 (จังหวัดพิษณุโลก เพชรบูรณ์ อุตรดิตถ์ สุโขทัย และตาก) ได้แก่ องค์ประกอบด้านการจัดแสดงนิทรรศการต่างๆ เป็นองค์ประกอบที่นักท่องเที่ยวให้ความสำคัญมาก แต่องค์ประกอบดังกล่าวมีประสิทธิภาพต่ำ โดยเฉพาะในเรื่ององค์ประกอบย่อยในการจัดแสดงนิทรรศการที่สามารถกระตุ้นการอภิปรายกับครอบครัวและเพื่อน และการให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในกิจกรรมกับทางพิพิธภัณฑ์เพิ่มมากขึ้น จึงจะสามารถพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

5.2 อภิปรายผล

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษาความดึงดูดใจขององค์ประกอบพิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นจากมุมมองนักท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง 1

จากการศึกษาพบว่า องค์ประกอบพิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นในกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง 1 มี 6 องค์ประกอบด้วยกัน และองค์ประกอบที่มีความดึงดูดใจนักท่องเที่ยวสามารถแบ่งออกเป็น 2 ระดับ ได้แก่ องค์ประกอบที่มีความดึงดูดใจมากที่สุด และองค์ประกอบที่มีความดึงดูดใจในระดับมาก

จะเห็นว่าความดึงดูดใจที่นักท่องเที่ยวรู้สึกดึงดูดใจมากที่สุดขององค์ประกอบด้านสิ่งของที่จัดแสดงในพิพิธภัณฑ์ ($\bar{x} = 4.68$) โดยมีความดึงดูดใจมากที่สุดในด้านนี้คือ ด้านสิ่งของในการจัดแสดงเป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชน (4.76) การสร้างและพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้ เป็นการจัดให้

มีการศึกษาที่เกี่ยวพันให้บุคคลใน สอดคล้องกับ การสร้างแหล่งเรียนรู้ในชุมชน (2561) ชุมชนสามารถเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่อง ตลอดชีวิต โดยการกระจายโอกาสทางการศึกษาให้ทั่วถึงภายใต้สิ่งที่มีอยู่ในสังครอบ ๆ ตัว ทั้งที่มีชีวิตและไม่มีชีวิต เช่น จากประสบการณ์ของวิทยากรหรือปราชญ์ชาวบ้าน จากแปลงสาธิต จากศูนย์เรียนรู้ โดยมุ่งหวังให้เกิดการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง ในลักษณะของการศึกษานอกระบบหรือการศึกษาอย่างไม่เป็นทางการ ที่ไม่เน้นการเรียนรู้เฉพาะในห้องเรียน ดังนั้นการสร้างแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายในชุมชนจึงเป็นอีกสิ่งหนึ่งที่จะก่อประโยชน์ต่อกระบวนการเรียนรู้ที่ทำให้ผู้เรียนได้พัฒนาศักยภาพจากประสบการณ์ตรง ซึ่งสัมผัสและจับต้องได้ทั้งนี้ ความสำคัญของแหล่งเรียนรู้ในชุมชน ไม่ได้มีเฉพาะต่อสมาชิกในชุมชนเท่านั้น แต่ยังรวมถึงบุคคลทั่วไปและผู้ศึกษาอยู่ในสถาบันการศึกษาได้ใช้ประโยชน์จากแหล่งเรียนรู้เพื่อดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน และความตั้งใจของนักท่องเที่ยวยุคใหม่ได้แก่ ด้านสิ่งของในการจัดแสดงมีคุณค่าทางวิชาการและการศึกษา (4.75) สอดคล้องกับ วัฒนะ จุฑะวิภาต (2542) การนิทรรศการเพื่อการศึกษา เป็นการจัดนิทรรศการเพื่อให้ความรู้กับบุคคลทั่วไป ซึ่งนิทรรศการนั้น จะสร้างคุณค่าทางการศึกษา สามารถจัดได้ในห้องเรียน ภายนอกอาคาร ในอาคารหรือในมหาวิทยาลัยก็ได้

ความตั้งใจที่มีความตั้งใจตรงลงมาจากองค์ประกอบด้านสิ่งของที่จัดแสดงในพิพิธภัณฑ์ คือด้านการจัดแสดงนิทรรศการต่างๆ ในพิพิธภัณฑ์ ($\bar{x} = 4.30$) กล่าวได้ว่าเป็นหัวใจหลักของพิพิธภัณฑ์ กล่าวได้ว่าเป็นหัวใจหลักของพิพิธภัณฑ์ โดยเฉพาะถ้าสิ่งของที่จัดแสดงมีความน่าสนใจ และมีความหลากหลาย (4.43) จะสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวเข้ามาเยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์ได้เป็นอย่างดี สามารถแบ่งเป็น 2 ประเภท ทรัพยากรทางวัฒนธรรม ได้แก่ ทรัพยากรวัฒนธรรมที่เป็นโบราณวัตถุ และทรัพยากรวัฒนธรรมที่ไม่ใช่โบราณวัตถุ สิ่งของเหล่านี้ได้มาจากการสำรวจ หรืออาจได้รับบริจาค อาจเป็นเครื่องมือในการประกอบอาชีพทำมาหากิน เช่น คันไถ ตะเกียง เครื่องปั้นดินเผา และวัตถุที่จัดแสดงในพิพิธภัณฑ์มีคุณค่าของโบราณวัตถุในพิพิธภัณฑ์ ซึ่งมีคุณค่าหลายด้านด้วยกัน ด้านคุณค่าทางประวัติศาสตร์ และโบราณคดี ด้านมีการนำเสนอประวัติศาสตร์หรือประวัติความเป็นมาของพิพิธภัณฑ์และสถานที่สำคัญในพื้นที่ (4.35) สิ่งของในการจัดแสดงจะสามารถยืนยันได้ว่าสิ่งนั้นได้เกิดขึ้นในอดีตจริง เป็นความทรงจำที่มีพลังในการสื่อสารถึงคนสมัยปัจจุบันให้เข้าใจถึงอดีต ด้านคุณค่าทางด้านวิชาการและการศึกษา สิ่งของในการจัดแสดงได้เก็บรวบรวมไว้มีการศึกษาถึงแหล่งที่มาของสิ่งของนั้นๆ ทำให้ทราบความเป็นมาของแหล่งที่มา และเป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชน ด้านคุณค่าทางด้านภูมิปัญญาและวัฒนธรรม สิ่งของในการจัดแสดงบ่งบอกถึงภูมิปัญญาและวัฒนธรรม ของชุมชนนั้นๆ และด้านคุณค่าทางด้านสังคมและเศรษฐกิจ คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการดูแล รักษา อนุรักษ์ (กฤษฎา ตัสมมา, 2556)

องค์ประกอบที่มีความดึงดูดใจในระดับมาก ได้แก่ สถานที่ตั้งพิพิธภัณฑสถาน พิพิธภัณฑ์/ ออกตัว พื้นที่ขายของที่ระลึก และด้านปัจจัยอื่นๆ ที่สามารถอำนวยความสะดวกมีความดึงดูดใจในระดับมาก ($\bar{x} = 3.88$) แต่เป็นองค์ประกอบที่มีความดึงดูดใจเป็นลำดับสุดท้ายเมื่อเปรียบเทียบกับ องค์ประกอบด้านอื่น ซึ่งองค์ประกอบที่มี ความดึงดูดที่มากที่สุดในด้านนี้คือ ด้านการมีสุขาเพียงพอ กับการใช้บริการ (3.97) การมีสุขาที่เพียงพอเหมาะสม ความสะอาดของห้องสุขา การมีสถานที่ ท่องเที่ยวอื่นกระตุ้นการเข้าชม มีสถานที่ที่น่าสนใจในบริเวณใกล้เคียง เป็นแนวคิดของ Nowacki (2005) จะเห็นว่านักท่องเที่ยวให้ความสำคัญในการดึงดูดใจของความเพียงพอกับการใช้บริการ ของ สุขามากที่สุด

จากการวิจัย ความดึงดูดใจขององค์ประกอบพิพิธภัณฑสถานภูมิปัญญาท้องถิ่นจากมุมมอง นักท่องเที่ยว ผลของความดึงดูดใจขององค์ประกอบพิพิธภัณฑสถานภูมิปัญญาท้องถิ่นในกลุ่มจังหวัด ภาคเหนือตอนล่าง 1 มีความสำคัญอย่างยิ่งในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเพราะ ความดึงดูดใจของ องค์ประกอบพิพิธภัณฑสถานภูมิปัญญาท้องถิ่นมีผลอย่างมากในการตัดสินใจเลือกที่จะเดินทางมาท่องเที่ยว หรือบอกต่อกับคนรู้จัก เดินทางมายังสถานที่ท่องเที่ยว และยังส่งผลต่อการตัดสินใจในการเดินทาง กลับมาอีกครั้ง (Moutinho, 1987; Schofield, 1999; Yoon และ Uysal, 2005) ซึ่งความดึงดูดใจ ขององค์ประกอบพิพิธภัณฑสถานภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีอยู่สถานที่ท่องเที่ยว (Loureiro และ Gonzalez, 2008) และสำหรับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวนั้น แหล่งท่องเที่ยวที่มีองค์ประกอบการท่องเที่ยว/ ทรัพยากรการท่องเที่ยวที่แตกต่างและโดดเด่นย่อมเป็นข้อได้เปรียบในการแข่งขัน (competitive advantage) เพราะสามารถสร้างประสบการณ์ที่น่าประทับใจให้กับนักท่องเที่ยวได้ สอดคล้องกับ ความคิดเห็นของ (Murphy กับ Pritchar และ Smith, 2000) ที่กล่าวว่า แหล่งท่องเที่ยวเป็นสถานที่ ที่สามารถนำเสนอทั้งผลิตภัณฑ์ การท่องเที่ยวและสร้างประสบการณ์ให้กับนักท่องเที่ยวได้ใน คราวเดียวกัน

วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อศึกษาความสำคัญ และผลการดำเนินงานด้านองค์ประกอบของพิพิธภัณฑสถานภูมิปัญญาท้องถิ่น ในกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง 1

จากการศึกษาพบว่า ความสำคัญ และผลการดำเนินงานด้านองค์ประกอบของพิพิธภัณฑสถานภูมิปัญญาท้องถิ่น ในกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง 1 ได้ใช้การวิเคราะห์ความสำคัญกับผลการดำเนินงาน (Importance-Performance Analysis: IPA) และสามารถเชื่อมโยงกับการวิเคราะห์ SWOT Analysis ได้ (Kim and Oh, 2001) โดยใช้ผลการวิเคราะห์ความสำคัญและผลการดำเนินงาน รายองค์ประกอบพิพิธภัณฑสถานภูมิปัญญาท้องถิ่น และเมื่อพิจารณาเปรียบเทียบถึงความสำคัญและ ผลการดำเนินงานรายองค์ประกอบพิพิธภัณฑสถานภูมิปัญญาท้องถิ่นในกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง 1 การวิเคราะห์ SWOT เสนอแนวทางในการสร้างความดึงดูดใจของพิพิธภัณฑสถานภูมิปัญญาท้องถิ่นได้อย่าง มีประสิทธิภาพ เป็นกลยุทธ์ที่ช่วยจัดลำดับความสำคัญของสิ่งที่องค์กรต้องทำเพื่อให้ธุรกิจเติบโตขึ้นได้

และประสบความสำเร็จ และยังเป็นการวิเคราะห์เพื่อหาภาพรวม และมุมมองของการทำธุรกิจ เพื่อวางกลยุทธ์ และทิศทางขององค์กรในอนาคต และยังสามารถใช้ค้นหาภัยคุกคามในตลาดได้อีกด้วย (The Wisdom Academy ,2565) ซึ่งสามารถดำเนินการวิเคราะห์ SWOT ได้ดังนี้

1. ทำดีแล้วรักษาเอาไว้ (keep up the good work) ตรงกับการวิเคราะห์ SWOT Analysis ด้านโอกาส (Opportunities) ซึ่งเป็นองค์ประกอบที่นักทอ่งเกี่ยวข้องให้ความสำคัญและเห็นว่าองค์ประกอบการทอ่งเกี่ยวข้องดังกล่าวมีประสิทธิภาพดี ได้แก่ ด้านองค์ประกอบด้านสิ่งของที่จัดแสดงในพิพิธภัณฑ์ ซึ่งเป็นโอกาสของสิ่งของที่ใช้ในการจัดแสดงในพิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น มีความโดดเด่น มีเอกลักษณ์ ทำให้เห็นถึงภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่น สิ่งของที่จัดแสดงสามารถสื่อสารถึงคนสมัยปัจจุบันให้เข้าใจถึงอดีต สิ่งของในการจัดแสดง มีคุณค่าทางวิชาการและการศึกษา สิ่งของในการจัดแสดงเป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชน และที่สำคัญ คนในชุมชน มีส่วนร่วมในการดูแลสิ่งของในการจัดแสดงของพิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วย ในเรื่องราวและวัตถุในการจัดแสดงนั้น ได้มีการทำตามหลักการสากลของการจัดแสดงของพิพิธภัณฑ์สถาน (ศุภย์มานุษยวิทยาสรีนธร, 2554) การจัดแสดงหลักการพื้นฐาน (Basic principles) มีการให้ความสำคัญของการจัดแสดงอยู่ที่วัตถุ การให้เรื่องราวและความรู้เกี่ยวกับวัตถุที่จัดแสดง การจัดแสดงจะต้องมีความสัมพันธ์ต่อเนื่อกัน การให้ความประทับใจ เพลิดเพลิน ชื่นชม และเห็นคุณค่าความสำคัญของวัตถุจัดแสดง การจัดแสดงอย่างง่าย และการให้ความปลอดภัยแก่วัตถุจัดแสดง นักทอ่งเกี่ยวข้องให้ความสำคัญต่อองค์ประกอบด้านสิ่งของที่จัดแสดงในพิพิธภัณฑ์และเห็นว่าองค์ประกอบการทอ่งเกี่ยวข้องดังกล่าวมีประสิทธิภาพดี แสดงให้เห็นว่า สิ่งของที่จัดแสดงในพิพิธภัณฑ์ที่อยู่ในสภาพที่ดี/มีการจัดการที่ดีและควร รักษาประสิทธิภาพขององค์ประกอบการทอ่งเกี่ยวข้องเหล่านี้ไว้ ดังนั้นการเสนอแนวทางในการสร้างความดึงดูดใจของพิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น ในด้านองค์ประกอบด้านสิ่งของที่จัดแสดงในพิพิธภัณฑ์ควรรักษามาตรฐานที่ดีอยู่แล้วไว้ ไม่ให้ต่ำกว่ามาตรฐานเดิมที่มีอยู่

2. ต้องให้ความสนใจ (Concentrate here) ตรงกับการวิเคราะห์ SWOT Analysis ด้านอุปสรรค (Threats) เป็นองค์ประกอบที่นักทอ่งเกี่ยวข้องให้ความสำคัญมาก แต่องค์ประกอบดังกล่าวมีประสิทธิภาพต่ำ ได้แก่ องค์ประกอบด้านการจัดแสดงนิทรรศการต่างๆ โดยเฉพาะในเรื่องของการจัดแสดงนิทรรศการที่สามารถกระตุ้นการอภิปรายกับครอบครัวและเพื่อน และการให้นักทอ่งเกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในกิจกรรมกับทางพิพิธภัณฑ์เพิ่มมากขึ้น การศึกษาวิจัยการจัดการองค์ประกอบในการจัดแสดงนิทรรศการนี้ ส่วนใหญ่พิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น จะเป็นการจัดนิทรรศการในยุคเดิมของพิพิธภัณฑ์ ซึ่งจะกล่าวถึงในเรื่องของสื่อ การบริการ และบุคลากรที่ใช้ในการจัดนิทรรศการ โดยเฉพาะเรื่องของการจัดแสดงนิทรรศการที่สามารถกระตุ้นการอภิปรายกับครอบครัวและเพื่อน และการให้นักทอ่งเกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในกิจกรรมกับทางพิพิธภัณฑ์ ซึ่งส่วนใหญ่ยังใช้สื่อที่ใช้ในการจัดนิทรรศการ การจัดนิทรรศการในยุคเดิมของพิพิธภัณฑ์ส่วนใหญ่สื่อนิทรรศการที่ใช้

นำเสนออยู่ในรูปแบบทางเดียว (One way) คือ ให้ข้อมูลแก่ผู้เข้าชมโดยตรงแบบระดับเดียว โดยผู้เข้าชมไม่สามารถตอบโต้หรือค้นคว้าข้อมูลในระดับที่ลึกลงไปได้และเป็นข้อมูลแบบถาวรไม่สามารถปรับเปลี่ยนได้ สื่อที่ใช้ประกอบการจัดนิทรรศการ ในยุคเดิมของพิพิธภัณฑ์ ด้านการจัดวัตถุในนิทรรศการ ในยุคเดิมของพิพิธภัณฑ์ คือ โบราณวัตถุศิลปวัตถุ หรือวัตถุ ที่ใช้จัดแสดงในนิทรรศการที่เน้นวัตถุ โดยแสดงวัตถุชิ้นเยี่ยมที่มีความสำคัญ สามารถดึงดูดความสนใจให้มีผู้เข้าชมได้ หรือการแสดงวัตถุในนิทรรศการ ที่เน้นเนื้อหาโดยใช้วัตถุประกอบในการเล่าเรื่องราวให้มีความสมบูรณ์และต่อเนื่องขึ้น ซึ่งจะเป็นวัตถุที่มีความหมายสำหรับตัวนิทรรศการ แต่อาจไม่ใช่สิ่งที่มีค่าสวยงาม หรือดึงดูดใจเท่าที่ควร (บุหลัน กุลวิจิตร. 2562) ดังนั้น การจะจัดแสดงนิทรรศการที่สามารถกระตุ้นการอภิปรายกับครอบครัวและเพื่อน และการให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในกิจกรรมของพิพิธภัณฑ์ได้ ควรสร้างความดึงดูดที่ทันสมัย หรือเรียกได้ว่าพิพิธภัณฑ์ยุคดิจิทัล พิพิธภัณฑ์ได้นำการบริการจัดแสดงผลงานด้วยระบบดิจิทัลมาประยุกต์ใช้ในห้องจัดแสดงของพิพิธภัณฑ์ตลอดจนการจัดแสดงผลงานในรูปแบบ 4 มิติ จากการมีส่วนช่วยของเทคโนโลยีและรูปแบบ การให้บริการการจัดแสดงผลงานด้วยระบบดิจิทัลที่มีเทคนิคแตกต่างกันได้ทำให้การบริการจัดแสดงผลงานด้วยระบบดิจิทัลในพิพิธภัณฑ์มีความหลากหลายมากขึ้น เช่น การจัดแสดงด้วยหน้าจอสัมผัส เพื่อให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในกิจกรรมของพิพิธภัณฑ์ การจัดแสดงด้วยรูปแบบฉากจำลอง การจัดแสดงด้วยระบบเสียงแบบในโรงภาพยนตร์การจัดแสดงผ่านระบบการปฏิสัมพันธ์กับมนุษย์การนำสื่อประสมมาใช้ในการอธิบายเรื่องราวการนำเทคโนโลยีบลูทูธ (Bluetooth) มาใช้ในการนำเสนอชิ้นงานภายในพิพิธภัณฑ์การนำคิวอาร์โค้ด (QR Code) มาใช้พัฒนาการจัดแสดงและระบบนำชมภายในพิพิธภัณฑ์ซึ่งจะแสดงสารสนเทศและภาพของโบราณวัตถุศิลปวัตถุเพื่ออำนวยความสะดวกแก่ผู้เข้าชมทำให้ผู้เข้าชมได้รับความรู้และข้อมูลอย่างรวดเร็ว โดยสามารถใช้งานผ่านแอปพลิเคชันบนสมาร์ตโฟนและอุปกรณ์ต่าง ๆ

นอกจากนี้ พิพิธภัณฑ์ควรมีหัวข้อการจัดแสดงนิทรรศการที่หลากหลาย น่าสนใจ และทันสมัย ต่อสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน และเนื้อหาในการจัดแสดงควรมีการร้อยเรียงให้สนุกสนาน ไหลลื่น ไม่น่าเบื่อ และควรมีการหมุนเวียนนิทรรศการไปตามเนื้อหาที่เป็นกระแสสังคมเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวอย่างสม่ำเสมอ สำหรับประเด็นในด้านกิจกรรมนั้น พิพิธภัณฑ์ควรมีการจัดกิจกรรมที่เน้นการสร้างประสบการณ์ใหม่ๆ ให้กับนักท่องเที่ยว โดยเฉพาะการเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้ทดลองทำกิจกรรมด้วยตนเอง หรือกิจกรรมที่ช่วยสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักท่องเที่ยวด้วยกัน หรือนักท่องเที่ยวกับเจ้าหน้าที่ผู้ดูแลเพื่อสร้างความรู้สึกร่วมกันเกิดขึ้นกับนักท่องเที่ยว ควรสื่อที่ใช้ในการจัดนิทรรศการของพิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น ควรใช้สื่อที่เน้นสื่อที่เป็นดิจิทัล การสร้างภาพสามมิติเพื่อจำลองเหตุการณ์ การใช้ภาพกราฟิก และสื่อที่สามารถมีปฏิสัมพันธ์กับผู้เข้าชมได้ทั้งสื่อทางมอดเทิร์น การสัมผัสการได้ยิน สื่อทางการได้กลิ่น และสื่อกิจกรรมที่ทำให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในกิจกรรมของพิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นได้

โดยองค์ประกอบด้านการจัดแสดงนิทรรศการต่างๆ ผู้จัดการพิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นในกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง 1 ต้องให้ความสำคัญในการปรับปรุงและพัฒนาประสิทธิภาพขององค์ประกอบการท่องเที่ยวเหล่านี้อย่างเร่งด่วน

3. ลำดับความสำคัญต่ำ (low priority) ตรงกับการวิเคราะห์ SWOT Analysis ด้านจุดอ่อน (Weakness) เป็นองค์ประกอบที่นักท่องเที่ยวไม่ให้ความสำคัญ และองค์ประกอบดังกล่าวยังมีประสิทธิภาพต่ำ ได้แก่ ด้านพื้นที่ขายของที่ระลึก และปัจจัยอื่นๆ ที่สามารถอำนวยความสะดวกองค์ประกอบด้านนี้ ถือว่าเป็นองค์ประกอบที่นักท่องเที่ยวรู้สึกว่ามีก็ได้ ไม่มีก็ได้ แต่ยังคงต้องมีในส่วนที่เป็นองค์ประกอบของพิพิธภัณฑ์ ซึ่งองค์ประกอบ ด้านพื้นที่ขายของที่ระลึก พิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นส่วนใหญ่ ไม่มีร้านค้าขายของที่ระลึก หรือบางแห่งที่มีสินค้า/ของที่ระลึก ก็ไม่มีความเป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่ มีแต่สินค้าตามท้องตลาด เช่น เสื้อผ้า ของจากร้าน ที่ไม่เกี่ยวข้องกับของในพิพิธภัณฑ์ สินค้า/ของที่ระลึก มีความน่าสนใจน้อย ไม่ค่อยหลากหลาย จึงไม่สามารถสร้างความดึงดูดให้กับนักท่องเที่ยวได้ นักท่องเที่ยวไม่ให้ความสำคัญกับสิ่งนี้ อีกด้านคือปัจจัยอื่นๆ ที่สามารถอำนวยความสะดวก พิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นส่วนใหญ่ไม่มีร้านอาหาร และเครื่องดื่มไว้ให้บริการ จึงไม่สามารถสร้างดึงดูดใจให้กับนักท่องเที่ยวได้ รองลงมาคือการมีสุขาเพียงพอกับการใช้บริการ บางแห่งมีแต่ไม่สะอาด และไม่เพียงพอต่อการรับบริการ การชี้แจงกฎระเบียบ/การปฏิบัติตัวอย่างชัดเจนในบางพิพิธภัณฑ์ ไม่มีการแจ้งกฎ ระเบียบไว้ เช่นพิพิธภัณฑ์ที่เป็นวัด การแต่งกายหรือการใช้บริการในบางพิพิธภัณฑ์ ไม่ได้บอกกฎ ระเบียบ ด้านการดูแลความปลอดภัย และแจ้งเตือนเมื่อเกิดเหตุที่มีอันตรายต่อนักท่องเที่ยว บางแห่งไม่มีสิ่งกีดขวางความปลอดภัย และแจ้งเตือนเมื่อเกิดเหตุ เช่น ไฟไหม้ แต่อย่างไรก็ตาม นักท่องเที่ยวเห็นว่าองค์ประกอบการท่องเที่ยวด้านพื้นที่ ขายของที่ระลึก และปัจจัยอื่นๆ ที่สามารถอำนวยความสะดวก ไม่มีความสำคัญ และในขณะเดียวกันองค์ประกอบการท่องเที่ยวดังกล่าวก็ไม่มีประสิทธิภาพ ดังนั้นการเสนอแนวทางในการสร้างความดึงดูดใจของพิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นในด้านนี้ ผู้ดูแลพิพิธภัณฑ์อาจต้องมีการปรับปรุงด้านพื้นที่ขายของที่ระลึก และปัจจัยอื่นๆ ที่สามารถอำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยว แต่ไม่เร่งด่วน เพื่อการพัฒนาการสร้างความดึงดูดใจของพิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น และเพื่อพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมต่อไป ในเขตจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง 1

4. ทรัพยากรดี แต่นักท่องเที่ยวไม่ให้ความสำคัญ (possible overkill) ตรงกับการวิเคราะห์ SWOT Analysis ด้านจุดแข็ง (Strengths) เป็นองค์ประกอบที่ไม่มีความสำคัญต่อนักท่องเที่ยว แต่เป็นองค์ประกอบที่มีประสิทธิภาพดี ได้แก่ ด้านสถานที่ตั้งพิพิธภัณฑ์ และแผนกต้อนรับ/ออกตั๋ว ซึ่งถือเป็นจุดแข็งขององค์ประกอบของพิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านสถานที่ตั้งพิพิธภัณฑ์ เช่น ลักษณะภายนอกของอาคารมีความน่าสนใจให้เข้าไปเยี่ยมชม ที่จอดรถที่เหมาะสม เพียงพอ มีสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้สูงอายุและคนพิการ ซึ่งการมีสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้สูงอายุ

และคนพิการ สอดคล้องกับ All Well Health Care (2565) ที่กล่าวถึง สิ่งอำนวยความสะดวกคนพิการ และผู้สูงอายุ ตามหลักการออกแบบอารยสถาปัตยกรรม คือ สิ่งที่สังคมควรผลักดันให้ทุกพื้นที่ เพื่อให้ทุกคนสามารถเข้าถึงสิ่งต่าง ๆ ได้อย่างเท่าเทียมกัน ไม่ถูกปิดกั้นหรือถูกจำกัด เนื่องจากร่างกายที่ไม่เอื้ออำนวย นอกจากนี้ พนักงานมีความเป็นมิตรและให้ความช่วยเหลือ พนักงานให้ข้อมูลรายละเอียดเกี่ยวกับตัว/บัตรเข้าชมอย่างละเอียด พนักงานมีความเอาใจใส่และต้อนรับ นักท่องเที่ยวสามารถเลือกซื้อตั๋วเพื่อชมเฉพาะสิ่งที่สนใจ และมีโปสเตอร์/โบรชัวร์ ข้อมูลรายละเอียดของพิพิธภัณฑ์และบริเวณใกล้เคียง ซึ่งองค์ประกอบเหล่านี้ นักท่องเที่ยวให้ความสำคัญกับองค์ประกอบของพิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นในระดับต่ำ ดังนั้นผู้ดูแลพิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น สามารถจัดสรรหรือนำเอาจุดแข็งองค์ประกอบของพิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นเหล่านี้ ไปใช้ประโยชน์ในส่วนอื่นๆ ได้ เพื่อเป็นแหล่งดึงดูดขององค์ประกอบของพิพิธภัณฑ์ต่อไป

วัตถุประสงค์ที่ 3 เพื่อเสนอแนวทางในการสร้างความดึงดูดใจของพิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น ในกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง 1 (จังหวัดพิษณุโลก เพชรบูรณ์ อุตรดิตถ์ สุโขทัย และตาก) เพื่อพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

จากการวิจัยครั้งนี้ ในการเสนอแนวทางในการสร้างความดึงดูดใจของพิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น ในกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง 1 ผู้วิจัยเสนอแนวทางในการสร้างความดึงดูดใจของพิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น ในกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง 1 เพื่อพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมต่อไป คือ ผู้จัดการพิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นในกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง 1 ต้องให้ความสนใจปรับปรุงเร่งด่วน ได้แก่องค์ประกอบด้านการจัดแสดงนิทรรศการต่างๆ ซึ่งถือเป็นอุปสรรคของการจัดการพิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งเป็นองค์ประกอบที่นักท่องเที่ยวให้ความสำคัญมาก แต่องค์ประกอบดังกล่าวมีประสิทธิภาพต่ำ โดยเฉพาะในเรื่องของการจัดแสดงนิทรรศการที่สามารถกระตุ้นการอภิปรายกับครอบครัวและเพื่อน และการให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในกิจกรรมกับทางพิพิธภัณฑ์เพิ่มมากขึ้น

5.3 สรุปรอบแนวคิดผลการวิจัย

จากการศึกษาความดึงดูดใจขององค์ประกอบพิพิธภัณฑภุมิปัญญาท้องถิ่นในกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง 1 สามารถสรุปรอบแนวคิดได้ดังนี้

รูปที่ 6 การพัฒนาองค์ประกอบย่อยของพิพิธภัณฑภุมิปัญญาท้องถิ่นในกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง 1
ที่มา : พัฒนาจากการศึกษาครั้งนี้

จากการศึกษาพบว่าองค์ประกอบพิพิธภัณฑภุมิปัญญาท้องถิ่นในกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง 1 ที่มีความดึงดูดใจนักท่องเที่ยวแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ องค์ประกอบที่มีความดึงดูดใจมากที่สุด ได้แก่ สิ่งของที่จัดแสดงในพิพิธภัณฑ และการจัดแสดงนิทรรศการต่างๆ ในพิพิธภัณฑ และองค์ประกอบที่มีความดึงดูดใจในระดับมาก ได้แก่ สถานที่ตั้งพิพิธภัณฑ แผนกต้อนรับ/ออกตั๋ว พื้นที่ขายของที่ระลึก และปัจจัยอื่นๆ ที่สามารถอำนวยความสะดวก ซึ่งเมื่อพิจารณาถึงความสำคัญและประสิทธิผลขององค์ประกอบพิพิธภัณฑภุมิปัญญาท้องถิ่น พบว่า พิพิธภัณฑภุมิปัญญาท้องถิ่นในกลุ่ม

จังหวัดภาคเหนือตอนล่าง 1 ควรเร่งพัฒนาและปรับปรุงด้านการจัดแสดงนิทรรศการต่างๆ ในพิพิธภัณฑ์ โดยเฉพาะในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในกิจกรรมกับทาง พิพิธภัณฑ์เพิ่มมากขึ้น และการจัดแสดงนิทรรศการต่างๆ ถ้าสร้างความน่าสนใจให้กับเรื่องราวได้ จะเป็นเปิดโอกาสให้ครอบครัวและเพื่อนสามารถพูดคุยเกี่ยวกับพิพิธภัณฑ์และสิ่งของที่จัดแสดงได้

5.4 ข้อเสนอแนะโครงการวิจัย

ผลวิจัยที่ได้สามารถนำมาใช้ในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวพิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นในเขต ภาคเหนือตอนล่าง 1 ให้แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและตรงกับความต้องการของนักท่องเที่ยวได้ โดยสามารถศึกษาเพิ่มเติมในประเด็นดังต่อไปนี้

1. ความรู้ในการพัฒนาพิพิธภัณฑ์ปกติให้มีลักษณะเป็นพิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้คุณค่าแก่ชุมชน
2. นักท่องเที่ยวไทยมีโอกาสในการเยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นมากขึ้น
3. ชุมชนได้รับแรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์สิ่งของ และประวัติเรื่องราวของภูมิปัญญา มาจัดวางไว้ในพิพิธภัณฑ์ซึ่งจะช่วยให้เกิดการอนุรักษ์ภูมิปัญญาไว้อย่างยั่งยืน
4. แนวคิดในการวิจัยจะช่วยให้หน่วยงานอื่นๆ ใช้เป็นต้นแบบในการพัฒนาหน่วยงานให้มีลักษณะคล้ายพิพิธภัณฑ์มากขึ้นซึ่งเป็นการเก็บรักษาประวัติความเป็นมาที่มีคุณค่าของหน่วยงานไว้
5. ใช้เป็นแหล่งศึกษาค้นคว้าความรู้ทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมให้แก่นักเรียน นักศึกษา และผู้สนใจทั่วไป

ผลจากการศึกษาของประเด็นเหล่านี้มีส่วนสำคัญในการเพิ่มขีดความสามารถในการดึงดูดนักท่องเที่ยว และพัฒนาองค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยวพิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นในเขต ภาคเหนือตอนล่าง 1 ให้มีความดึงดูดใจ เพื่อสร้างความพอใจให้กับนักท่องเที่ยวที่มายังพิพิธภัณฑ์ ภูมิปัญญาท้องถิ่นได้มากยิ่งขึ้น

บรรณานุกรม

- กระทรวงวัฒนธรรม. (2559). วธ. เผยยอดผู้เข้าชมพิพิธภัณฑ์ – โบราณสถาน – หอสมุด – หอจดหมายเหตุ เพิ่มขึ้นร้อยละ 7.53. Retrieved from https://www.m-culture.go.th/th/article_view.php?nid=5723
- การสร้างแหล่งเรียนรู้ในชุมชน. (2561). กระบวนการเรียนรู้. แหล่งเรียนรู้ในชุมชน. Retrieved from <http://www.wiangphangkham.go.th/images/1206771081/2.pdf>
- กฤษฎา ตัสมมา. (2556). การจัดการพิพิธภัณฑ์วัดศรีสุพรรณ อำเภอแม่ใจ จังหวัดพะเยา: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- จิรัช วิระสัย. (2540). มิติทางวัฒนธรรมในการจัดทำพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์มานุษยวิทยา สิริธร.
- โชค ไกรเทพ. (2549). โครงการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์พื้นบ้าน (ไทย-รามัญ) จังหวัดปทุมธานี. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต วิทยาลัยนวัตกรรมการศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- เทคนิคการให้บริการ. (2563). การให้บริการ. มุลนิธิโครงการสารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน. Retrieved from <https://www.spvc.ac.th/news/Chapter2-Service.pdf>
- นันทสาร สีสลับ และคณะ. (2541). แนวทางส่งเสริมภูมิปัญญาไทยในการจัดการศึกษา. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- บุหลัน กุลวิจิตร. (2562) การจัดนิทรรศการในยุคดิจิทัลของพิพิธภัณฑ์. มหาวิทยาลัยศิลปากร
- พิสิษฐ์, ณ., กัมปนาท, บ., & สุมาลี, ส. (2560). การบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต. *Veridian e-journal.*, 10(2), 861-878.
- มนัส แก้วบุชา. (2542). การวางแผนโครงการสำหรับงานพิพิธภัณฑ์เพื่อการจัดกิจกรรม ณ พิพิธภัณฑ์บ้านยี่สาร อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม. กรุงเทพฯ.
- มูลนิธิโครงการสารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน. (2563). หน้าที่ของพิพิธภัณฑ์สถาน. Retrieved from <http://saranukromthai.or.th/sub/book/book.php?book=40&chap=1&page=t40-1-infodetail13.html>
- ยุคติ มุกดาวิจิตร. (2561). ‘พิพิธภัณฑ์’ ไม่ใช่ที่เก็บของ ไม่ใช่ของที่เก็บ. กรุงเทพฯ: โลก-อุษาคเนย์.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2542). พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 (1 Ed.). กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน.
- รุ่ง แก้วแดง. (2542). ปฏิบัติการศึกษไทย กรุงเทพฯ: มติชน.
- วัฒน์ จุฑะวิภาต. (2542). ศิลปะการจัดนิทรรศการ. นิทรรศการพาณิชยศิลป์ ป้ายนิเทศ. สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 113

- ศรีศักร วัลลิโภดม. (2545). พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น: กระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน. Retrieved from ศูนย์มานุษยวิทยา สิริินธร, กรุงเทพฯ:
- ศรีศักร วัลลิโภดม. (2545). พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น: กระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน. Retrieved from ศูนย์มานุษยวิทยา สิริินธร, กรุงเทพฯ:
- ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร, อ. (2563). 1,579 พิพิธภัณฑ์ในประเทศไทย ฐานข้อมูลพิพิธภัณฑ์ที่รวบรวมและนำเสนอข้อมูลพิพิธภัณฑ์จากทั่วประเทศ.
- ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร องค์การมหาชน. (2547). การก่อตัวของพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นในระยะเริ่มแรก: พิพิธภัณฑ์สถานในวังและวัด. Retrieved from <https://db.sac.or.th/museum/article/17>
- ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร(องค์การมหาชน). (2554). สังคมและวัฒนธรรมชุมชนคนยี่สาร. กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร.
- สมลักษณ์ เจริญพจน์. (2539). “พัฒนาการพิพิธภัณฑ์สถานตามแนวพระราชดำริ” ในพระมหากษัตริย์ไทยกับการพิพิธภัณฑ์. กรุงเทพฯ: บริษัทกราฟิกฟอร์แมท(ประเทศไทย) จำกัด.
- สายันต์ ไพรัชญจักร์. (2547). การฟื้นฟูพลังชุมชนด้วยการจัดการทรัพยากรทางโบราณคดีและพิพิธภัณฑ์. กรุงเทพฯ: โครงการส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข.
- สิ่งอำนวยความสะดวกคนพิการ และผู้สูงอายุ ในพื้นที่สาธารณะ. (2565) บริษัท ออลล์เวล ไทฟ์ จำกัด Retrieved from <https://allwellhealthcare.com/friendly-design/>
- สำนักพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ. (2555). องค์ประกอบของพิพิธภัณฑ์. พิพิธภัณฑ์, 39.
- สำนักศิลปและวัฒนธรรม. (2562). ข้อมูลและสถิติการให้บริการพิพิธภัณฑ์เมื่อนครราชสีมา. มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา, จังหวัดนครราชสีมา
- สุจิตต์ วงษ์เทศ. (2562). พิพิธภัณฑ์ไทย ปลูกยังงี้ก็ไม่ขึ้น ในรัฐราชการรวมศูนย์. มติชนรายวัน.

- An, L. T., Markowski, J., Bartos, M., Rzenca, A., & Namiecinski, P. (2019). An evaluation of destination attractiveness for naturebased tourism: Recommendations for the management of national parks in Vietnam. *Nature Conservation*, 32, 51–80.
- Ariya, G., Wishitemi, B., & Sitati, N. (2017). Tourism destination attractiveness as perceived by tourists visiting Lake Nakuru National Park, Kenya. *International Journal of Research in Tourism and Hospitality*, 3(4), 1-13.
- Ashworth, G. (1994). *Culture and Tourism: Conflict or Symbiosis in Europe? In Tourism in Europe*. London: CAB International: 13-35.
- Banasree, D., Jones, M., & Chin, C.-H. (2020). Influence of destination attractiveness factors and travel motivations on rural homestay choice: the moderating role of need for uniqueness. *International Journal of Culture, Tourism, and Hospitality Research*, 4(4), 639-666.
- Beeho, A. J., & Prentice, R. C. (1995). Evaluating the experiences and benefits gained by tourists visiting a socioindustrial heritage museum. *An application of ASEB grid analysis to Blists Hill Open-air Museum*(14), 229-251.
- Boley, B. B., McGehee, N. G., & Hammett, A. L. T. (2017). Importance-performance analysis (IPA) of sustainable tourism initiatives: The resident perspective. *Tourism Management*, 58, 66-77.
- Brida, J., Gabriel, M., Meleddu, M., & Pulina, M. (2012). Understanding urban tourism attractiveness: the case of the archaeological Ötzi museum in bolzano. *Journal of Travel Research*, 51(6), 730-741.
- Brugman, G. P. d., . . (2000). *Wisdom: Source of narrative coherence and eudaimonia*. (Doctoral), University of Utrecht, Delft, The Netherlands.
- Calderwood, L. U., & Soshkin, M. (2019). *The travel and tourism competitiveness report 2019*. Retrieved from Geneva, Switzerland:
- Caber, M., Albayrak, T., & Matzler, K. (2012). Classification of the destination attributes in the content of competitiveness (by revised importance-performance analysis). *Journal of Vacation Marketing*, 18(1), 43–56.
- Cochran, W. G. (1977). *Sample technique*. Canada: Wiley & son Inc.

- Cracolici, M., & Nijkamp, P. (2008). The attractiveness and competitiveness of tourist destinations: A study of southern Italian regions. *Tourism Management*, 30 (3), 336–344.
- Deng J, K., & B and Bauer, T. (2002). Evaluating natural attractions for tourism. 2, 422–438.
- Dickman, S. (1996). *Tourism: an introductory text*. Sydney: Hodder Education.
- Enright, M., & Newton, J. (2005). Determinants of tourism destination competitiveness in Asia Pacific: Comprehensiveness and universality. *Journal of Travel Research*, 3, 339-350.
- Formica, S., & Uysal, M. (2006). Destination attractiveness based on supply and demand evaluations: An analytical framework. *Journal of Travel Research*, 44(4), 418–430.
- Graburn, N. (1998). A quest for identity. *Museum International*, 50(3), 13–18.
- Harrison, J. (1997). Museums and touristic expectations. *Annals of Tourism Research*, 24(1), 23-40.
- Henkel, R., Henkel, P., Agrusa, W., & Tanner, J. (2006). *Thailand as a tourist destination* (Vol. 3).
- Herreman, Y. (1998). Museums and tourism: Culture and consumption. *Museum International*, 50(3), 4–12.
- Hu, W., & Wall, G. (2005). Environmental management, environmental image and the competitive tourist attraction. *Journal of Sustainable Tourism*, 13(6), 617-635.
- International Council of Museums. (2005). Proposal for a charter of principles for museums and cultural tourism. Retrieved from http://icom.museum/prop_tour.html
- Jansen-Verbeke, M., & van Rekom, J. (1996). *Scanning museum visitors: Urban tourism marketing*, *Annals of Tourism Research* (2 ed. Vol. 23).
- Kim, S. S., & Agrusa, J. (2005). The positioning of overseas honeymoon destinations. *Annals of Tourism Research*, 32(4), 887-904.
- Krešić, D. (2008). *Index of destination attractiveness (IDA): A tool for measuring attractiveness of tourism destination* Paper presented at the International

- Conference Proceedings, Zagreb: University of Zagreb, Faculty of Economics and Business (Jun 11-Jun 14, 2008)
- Krešić, D., & Prebežac, D. (2011). Index of destination attractiveness as a tool for destination attractiveness assessment. *Tourism: An International Interdisciplinary Journal*, 59 (4), 497-517.
- Ma, E., Hsiao, A., & Gao, J. (2018). Destination attractiveness and travel intention: the case of Chinese and Indian students in Queensland, Australia, Asia Pacific. *Tourism Research*, 23(2), 200-215.
- Martilla, J., & James, J. (1977). Importance- Performance Analysis. *Journal of Marketing*, 14, 77-79.
- Mayo, E., & Jarvis, L. (1981). *The psychology of leisure travel: Effective marketing and selling of travel service*. Boston, MA: CBI Publishing.
- McLeod, M. (2012). *Museum without collection: Museum philosophy in west Africa* (B. Carbonell, Wiley-Blackwell Ed.). UK.
- Mikulić, J., Krešić, D., Prebežac, D., Miličević, K., & Šerić, M. (2016). Identifying drivers of destination attractiveness in a competitive environment: A comparison of approaches. *Journal of Destination Marketing & Management*, 5(2), 154-163.
- Morrison, A. (2013). *Marketing and managing tourism destinations* (1 ed.). USA: Routledge.
- Murphy, P., Pritchard, M., & Smith, B. (2000). The destination product and its impact on traveller perceptions. *Tourism Management*, 21(1), 43-52.
- Murphy, P., Pritchard, M. P., & Smith, B. (2000). The destination product and its impact on traveller perceptions. *Tourism Management*, 21, 43-52.
- Nowacki, M. (2005). Evaluating a museum as a tourist product using the servqual method. *Museum Management and Curatorship*, 20(3), 235-250.
- Nowacki, M. M. (2005). Evaluating a museum as a tourist product using the servqual method. *Museum Management and Curatorship*, 20, 235-250.
- Oh, H. (2001). Revisiting importance-performance analysis. *Tourism Management*, 22(6), 617-627.
- Paul, B., & Baltes, J. S. (2008). The fascination of wisdom: Its nature, ontogeny, and function. *Perspectives on Psychological Science*, 3(1), 56-64.

- Phadermrodab, B., Crowder, R. M., & Wills, G. B. (2019). Importance-Performance Analysis based SWOT analysis. *International Journal of Information Management*, 44, 194-203.
- Phaswana-Mafuya, N., & Haydam, N. (2005). Tourists expectations and perceptions of the Robben Island Museum—A world heritage site. *Museum Management and Curatorship*, 20(2), 149-169.
- Plaza, B. (2000). Guggenheim museum's effectiveness to attract tourism. *Annals of Tourism Research*, 27(4), 1055-1058.
- Prayag, G., & Hosany, S. (2014). When Middle East meets West: Understanding the motives and perceptions of young tourists from United Arab Emirates. *Tourism Management*, 40, 35-45.
- Prentice, R. (1992). *Tourism and Heritage Attraction*. London: Routledge.
- Reitsamer, B. F., & Brunner-Sperdin, A. (2015). Tourist destination perception and well-being: What makes a destination attractive? *Journal of Vacation Marketing*, 23(1), 55-72.
- Reitsamer, B. F., Brunner-Sperdin, A., & Stokburger-Sauer, N. E. (2016). Destination attractiveness and destination attachment: the mediating role of tourists' attitude. *Tourism Management Perspectives*, 19, 93-101.
- Rovinelli, R. J., & Hambleton, R. (1977). On the use of content specialists in the assessment of criterion-referenced test item validity. *Dutch Journal of Educational Research*, 2(2), 49-60.
- Seddighi, H. R., & Theocharous, A. L. (2002). A model of tourism destination choice: a theoretical and empirical analysis. *Tourism Management*, 23(5), 475-487.
- Sheng, J., & Lo, A. (2010). Evaluating the tourism potential of public museums in Hangzhou. *A supply-side perspective*, 27, 287-305.
- Sheng, J., & Lo, A. (2010). Evaluating the tourism potential of public museums in hangzhou: a supply-side perspective. *Journal of travel & tourism marketing*, 27(3), 287-305.
- Smith, S. L. J. (1987). Regional analysis of tourism resources. *Annals of Tourism Research*, 14(2), 254-273.
- Stange, J., & Brown, D. (2012). *Tourism festination management*. George: USA.

- Sternberg, R. J., & Jordan, J. (2005). *A Handbook of wisdom: Psychological perspectives*. New York: Cambridge University Press.
- Su, C.-S. (2013). An importance-performance analysis of dining attributes: A comparison of individual and packaged tourists in Taiwan. *Asia Pacific Journal of Tourism Research*, 18(6), 573-597.
- Takahashi, M., & Overton, W. F. (2002). *Cultural foundations of wisdom: An integrated developmental approach*. New York: Cambridge University Press.
- Tang, J. C., Tang, S., & Rochananond, N. (1990). Attractiveness as a tourist destination: A comparative study of Thailand and selected countries. *Socio-Economic Planning Sciences*, 24(3), 229-236.
- Tufts, S., & Milne, S. (1999). Museums. *A supply-side perspective*, 26(3), 613-631.
- Vengesai, S. (2003). A conceptual model of tourism destination competitiveness and attractiveness. *ANZMAC 2003 Conference Proceedings Adelaide 1-3 December 2003*, 637-647.
- Vengesai, S. (2003). A conceptual model of tourism destination competitiveness and attractiveness. *ANZMAC 2003 Conference Proceedings Adelaide 1-3 December 2003*, 637-647
- Wade, D. J., & Eagles, P. F. (2003). The use of importance-performance analysis and market segmentation for tourism management in parks and protected areas: an application to Tanzania's National Parks. *Journal of Ecotourism*, 2(3), 196-212.
- Wang, X., Li, X., Zhen, F., & Zhang, J. (2016). How smart is your tourist attraction?: Measuring tourist preferences of smart tourism attractions via a FCEM-AHP and IPA approach. *Tourism Management*, 54, 309-320.
- Yang, S. (2001). Conceptions of wisdom among Taiwanese Chinese. *The Journal of Cross-Cultural Psychology*, 32(6), 662-680.
- Yangzhou, Hu, & Ritchie, J. R. B. (1993). Measuring destination attractiveness: A contextual approach. *Journal of Travel Research*, 32(2), 25-34.
- Yin, J., Cheng, Y., Bi, Y., & Ni, Y. (2020). Tourists perceived crowding and destination attractiveness: The moderating effects of perceived risk and experience quality. *Journal of Destination Marketing & Management*, 100489, 1-13.

Yuan, J., Deng, J., Pierskalla, C., & King, B. (2018). Urban tourism attributes and overall satisfaction: An asymmetric impact-performance analysis. *Urban Forestry & Urban Greening*, 30, 169-181.

